

“EN ÖVERLEVNADSFRÅGA”

**En fallstudie om föreställningar och praktiker kring
ekologiskt hållbarhetsarbete på Malmö
universitetsbibliotek**

Maja Lindahl & Embla Smedberg

Examensarbete (30 högskolepoäng) i biblioteks- och informationsvetenskap för
masterexamen inom ABM-masterprogrammet vid Lunds universitet.

Handledare: Cecilia Andersson

År: 2026

Title

“A Question of Survival” : a Case Study of Perceptions and Practices Regarding Environmental Sustainability at Malmö University Library

Abstract

This explorative case study examines librarians' perceptions and practices regarding environmental sustainability at Malmö University library. More specifically, the study addresses the conditions and challenges that underlie these practices, with a core emphasis on the librarians' perceptions regarding the role of academic libraries in the sustainable shift in Swedish society. Analytically the study delves into how these perceptions are legitimized and which green role they embody.

The study adopts a qualitative method, with a qualitative survey sent out to all librarians at Malmö university, complemented by two focus groups and an interview, allowing for more in-depth data. The analytical lens is provided by two points of departure - legitimization, which is further narrowed down in the culture sociology theory of *Orders of worth* (Boltanski & Thévenot 2006), as well as the theory of *the Library's Green Role* (Miller 2010) and the related notions of futures literacy and active hope.

The analysis reveals that the librarians mostly identify as environmental leaders, focusing their green practices on lowering the library's environmental footprint. Also noticeable was the notion of the library as an environmental educator with emphasis on inspiring and giving the necessary tools for self-education. Furthermore, it is revealed that the librarians primarily legitimize their perceptions and practices through a personal interest in sustainability. Local policies at the university and library also emerge as important factors in legitimizing work. Political directives, however, do not seem to play a central role in legitimizing work or incentivising sustainable work, and, arguably, need to be strengthened. Other enabling factors revealed are, for example, having a dedicated group of librarians working with implementing a sustainable mindset at the workplace.

Keywords

Academic libraries, librarians, ecological sustainability, sustainable practices, environmental leadership, environmental education, environmental literacy, legitimacy, cultural policy, neutrality

Förord

”Vi tränger djupt ner i underjorden till vårt hål”

- Någon kamerer med en väldigt bra idé

Med detta citatet vill vi tacka Lunds bästa studentorkester som har skyddat oss från fjång och fått oss att lämna våra skrivar-hål för en annan håla. Därefter vill vi, i rätt ordning, tacka våra katter Kakan och Sufi för deras oändliga stöd, och våra pojkvänner för detsamma. Slutligen vill vi tacka vår handledare Cecilia som lugnade vår ångest, bibliotekarierna på Malmö universitetsbibliotek som har hjälpt oss mer än vad vi har kunnat be om, och våra klasskamrater som vi knappt fått se på många månader men som gett mycket stöd ändå.

Trevlig läsning!

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Inledning.....	1
1.1. Syfte & frågeställningar.....	2
1.2. Avgränsningar & definitioner.....	3
1.3. Disposition.....	4
2. Bakgrund.....	5
2.1. Klimatkrisen & åtgärder.....	5
2.1.1. Bibliotekens roll i klimatkrisen.....	7
2.2. Lärosätesbibliotekens funktion & roll.....	8
2.3. Malmö universitet & universitetsbibliotek.....	9
3. Tidigare forskning.....	12
3.1. Hållbarhet på bibliotek.....	13
3.1.1. Gröna biblioteksbyggnader.....	13
3.1.2. Interna gröna praktiker.....	14
3.1.3. Externa gröna praktiker.....	15
3.2. Förutsättningar & utmaningar.....	16
3.3. Tolkningar av bibliotekets uppdrag.....	20
3.3.1. Aktivism & påverkansförsök.....	22
4. Teoretiska perspektiv.....	24
4.1. Legitimering.....	24
4.1.1. Orders of Worth.....	25
4.2. Bibliotekets roll.....	27
4.2.1. Miljöledarskap.....	28
4.2.2. Miljö(ut)bildning.....	29
4.2.3. Framtidskunnighet & aktivt hopp.....	31
5. Metod.....	32
5.1. Val av metod.....	32
5.1.1. Fokusgrupper & intervju.....	32
5.1.2. Enkät.....	34
5.2. Materialinsamling.....	35
5.2.1. Urval.....	35
5.3. Genomförande.....	37
5.4. Analys.....	38
5.5. Etiska överväganden & GDPR.....	40
6. Resultat & Analys.....	42
6.1. Legitimering.....	42
6.1.1. Politiska direktiv.....	43
6.1.2. Minska klimatpåverkan.....	45

6.1.3. Universitetet & forskning.....	48
6.1.4. Trender & nå ut.....	49
6.1.5. Sammanfattning.....	51
6.2. Roll & gröna praktiker.....	52
6.2.1. Vikten av ett aktivt förhållningssätt.....	53
6.2.2. Att vara en förebild: interna gröna praktiker.....	55
6.2.3. Det kollektiva: normalisering av hållbarhetstänk.....	59
6.2.4. Samverkan & biblioteket som plats.....	60
6.2.5. Att synliggöra, sprida hopp & inspiration.....	62
6.2.6. Utbildning eller bildning?.....	63
6.2.7. Sammanfattning.....	65
6.3. Förutsättningar & utmaningar.....	66
6.3.1. Drivande aktörer på biblioteket.....	67
6.3.2. Direktiv & mål.....	69
6.3.3. Biblioteket & universitetet.....	71
6.3.4. Sammanfattning.....	73
7. Diskussion & konklusion.....	75
7.1. Har biblioteket en roll och varför?.....	75
7.2. Vilken roll har biblioteket?.....	81
7.3. Avslutande reflektioner.....	87
Referenslista.....	91
Juridiska dokument.....	104
I författarnas ägo.....	104
Bilagor.....	105
Bilaga 1 - Samtyckesbrev.....	105
Bilaga 2 - Intervjuguide bibliotekschef.....	106
Bilaga 3 - Intervjuguide fokusgrupp 1.....	108
Bilaga 4 - Intervjuguide fokusgrupp 2.....	109
Bilaga 5 - Frågor i enkäten.....	110
Bilaga 6 - Arbetsfördelning.....	111

1. Inledning

Dagens samhälle står inför en klimatkris, och den är till stor säkerhet orsakad av människor (IPCC 2023, s. 4). För att den ska förhindras krävs en hållbar omställning i samhället. Att Sverige ska bidra till att minska den globala klimatpåverkan befasts i olika ramavtal som Sverige skrivit under, till exempel Agenda 2030 och Parisavtalet (Naturskyddsverket 2025; FN-förbundet u.å.). Däremot är ansvarsfördelningen i samhällets hållbara omställning inte tydligt definierad i styrdokumentet, vilket speciellt gäller för biblioteken. Biblioteken nämns inte i relation till klimatramverken, och inte heller definieras bibliotekens roll i relation till hållbarhet i bibliotekslagen (SFS 2013:801) eller högskolelagen (SFS 1992:1434). Avsaknaden av tydliga politiska direktiv lämnar mycket utrymme för tolkning av bibliotekens roll.

Inom biblioteksvärlden pågår det en debatt kring huruvida biblioteken bör bidra till samhällets hållbara omställning eller ej, och i så fall på vilket sätt. Vissa menar att biblioteken är hållbara till sin natur och således inte behövs utvecklas, vilket problematiseras av de som ser att biblioteket måste möta dagens krav på hållbara lösningar (Svensk biblioteksförening 2024a; Sahavirta 2013). Det finns de som kallar biblioteken till handling (Sahavirta 2013), samtidigt som det finns de som menar att det är ett politiskt ställningstagande som ej hör hemma på biblioteken (Kulturrådet 2023, s. 12). Kopplat till detta upplever vissa bibliotekarier en rädsla för att bli stämplade som aktivister, vilket kan hindra dem från att delta (Fock 2021, s. 31). En annan synpunkt är att biblioteket ska vara en "neutral" plattform där olika aktörer kan mötas och diskutera (Söndergaard & Wagner 2025). Sammantaget finns det flera olika synsätt som bidrar till spridda yrkespraktiker.

Thord Eriksson (2021), chefredaktör på Biblioteksbladet, menar att de svenska biblioteken håller en låg profil i, som han beskriver det, "mänsklighetens största fråga". Ossian Hall, aktiv aktör inom svenskt hållbarhetsarbete, vill även se att fler lärosätesbibliotek deltar (Andersson 2025). Lahyani, Diab och Moukhliiss (2024) skriver att lärosätesbibliotek har stor potential att vara drivande aktörer

inom hållbarhetsarbete eftersom de har ett fokus på forskning och utbildning samt hög trovärdighet (s. 151). Det är därför av vikt att undersöka hur lärosätesbibliotekarier resonerar kring sin roll i relation till samhällets hållbara omställning, speciellt om de anser att de har en roll och i så fall vilken, samt hur de legitimerar sina föreställningar. Det är även av vikt att undersöka vilka förutsättningar och utmaningar som framkommer relaterat till detta. Ingen studie har gjort detta i en svensk kontext, och det är den kunskapslucka som denna studie ämnar att fylla.

1.1. Syfte & frågeställningar

Syftet med vår fallstudie är att bidra med kunskap om vilken roll yrkesutövande bibliotekarier på Malmö universitetsbibliotek tillskriver lärosätesbiblioteket i samhällets hållbara omställning, samt eventuella möjliggörande förutsättningar och utmaningar för deras hållbarhetsarbete. För att uppnå detta syftet ämnar vi att undersöka vilken roll bibliotekarierna på Malmö UB tar sig an i omställningen, vilken roll de anser biblioteket som institution generellt sett bör inta, samt hur de legitimerar dessa föreställningar. Denna kunskap kan bidra till en förståelse för vad som kan utvecklas för ett ökat hållbarhetsarbete på svenska lärosätesbibliotek som kan vara till nytta för bibliotekarier, lagstiftare, b&i-utbildningar samt andra organisationer ämnade att stötta biblioteksverksamhet.

Våra frågeställningar är således:

- Vilken roll anser lärosätesbibliotekarier att lärosätesbibliotek har i samhällets hållbara omställning?
- Hur legitimerar lärosätesbibliotekarier sina föreställningar kring lärosätesbibliotekets roll i relation till hållbarhet?
- Vilka möjliggörande förutsättningar och utmaningar framkommer för hållbarhetsarbete på lärosätesbibliotek?

1.2. Avgränsningar & definitioner

Vi har valt att begränsa oss till Malmö universitetsbibliotek då det framstår som att de har ett stort engagemang inom hållbarhet. Bland annat var de det första biblioteket i Sverige som skrev under det internationella manifestet Green Libraries Manifesto och de har en permanent hållbarhetsgrupp vars uppgift är att systematiskt integrera hållbarhet i bibliotekets verksamhet (García Rodríguez et al. 2025, s. 65-66). Således kan det vara givande att undersöka hur de legitimerar sitt engagemang i hållbarhet, för att skapa en förståelse för vad som driver hållbarhetsarbete. Vi ser även möjligheten att det kan finnas flera olika föreställningar om hållbarhet då det arbetar många bibliotekarier där i olika arbetsroller. Således arbetar de troligtvis till olika grad med hållbarhet, vilket möjliggör för oss att lyfta flera olika perspektiv.

Det fenomen vi undersöker i vår studie har vi valt att benämna *ekologisk hållbarhet*. Hållbarhet handlar om att uppfylla samtidens behov utan att äventyra framtidens behov, vilket illustreras i en välciterad FN-rapport, *World Commission on Environment and Development*, från 1987: "Humanity has the ability to make development sustainable - to ensure that it meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs" (United Nations 1987, s. 24). Inom ramen för Agenda 2030 förstås hållbarhet som tredelat: social, ekonomisk och miljömässig—eller ekologisk—hållbarhet (UNDP Sverige u.å.). Ekologisk hållbarhet, som vi har valt att begränsa oss till, beskrivs av KTH (2024) som "allt som har med jordens ekosystem att göra". Det handlar sålunda om att värna om luft, vatten, land, biodiversitet och ekosystem genom att minska resursanvändningen till en nivå jorden klarar av.

För att beskriva informanternas praktiker som relaterar till ekologisk hållbarhet har vi valt att använda oss av begreppet *gröna praktiker* då vi har funnit att det är ett etablerat begrepp inom fältet abiblioteks- och informationsvetenskap. Exempel på gröna praktiker på bibliotek presenteras i avsnitt 3.1.2 och 3.1.3.

Slutligen har vi valt att använda oss av begreppet lärosätesbibliotek. Lärosätesbibliotek är synonymt med akademiska bibliotek, universitetsbibliotek

och högskolebibliotek, och benämner följaktligen bibliotek som tillhör högskolor eller universitet (Jadefrid & Michnik 2022).

1.3. Disposition

Efter denna inledning till forskningsproblemet och de frågeställningar studien utgår från kommer bakgrunden till forskningsproblemet att presenteras, med nedslag i de juridiska styrdokument som bildar ramen för det svenska arbetet med hållbarhet samt specifikt bibliotekens arbete. Därefter presenteras kort lärosätesbibliotekens roll och funktion, och slutligen ges en översikt över Malmö universitet och universitetsbibliotek som fallstudien är begränsad till.

I kapitel tre presenteras den tidigare forskning som studien kommer att sättas i relation till i diskussionskapitlet. Kapitlet belyser vad hållbarhet kan innebära i en bibliotekskontext, bland annat vilka praktiker som hållbarhetsmål manifesteras genom, vilka förutsättningar och utmaningar som generellt sett förekommer för hållbarhetsarbete på bibliotek, samt hur bibliotekarier resonerar kring sin roll i relation till samhällets hållbara omställning.

I kapitel fyra presenteras de teoretiska perspektiv som ligger till grunden för analysen och i kapitel fem redovisas den metod som har använts för materialinsamlingen samt de etiska överväganden som aktualiserats under studiens gång.

Slutligen redovisas analysen och diskussionen. I kapitel sex presenteras analysen med utgångspunkt i de teman som vi har identifierat i den tematiska analysen. I kapitel sju för vi en diskussion om materialet där vi kopplar det till våra frågeställningar, de kunskapsluckor vi har identifierat samt den tidigare forskningen. Vi avslutar uppsatsen med några avslutande reflektioner kring framtida forskning, vårt metodval samt teorin.

2. Bakgrund

2.1. Klimatkrisen & åtgärder

Dagens samhälle står inför en klimatkris. En rapport av Intergovernmental Panel on Climate Change [IPCC] (2018) som skrevs i samband med Parisavtalet summerar att den globala uppvärmningen kommer att öka om inget förändras. Konsekvenserna har redan observerats i flera ekosystem, och de kommer att bli fler beroende på hur mycket temperaturen ökar (IPCC 2018). I en senare rapport bekräftar IPCC att det med absolut säkerhet är människor som har orsakat höjningen av den globala temperaturen (IPCC 2023, s. 4).

Ett centralt ramverk med syfte att hantera klimatkrisen är Parisavtalet. Avtalet trädde i kraft 2016 och alla världens länder har förbundit sig till avtalet, inklusive Sverige (Naturskyddsverket u.å.). Avtalet ämnar att hantera den globala temperaturökningen som sker snabbare än någonsin och leder till allvarliga konsekvenser för både människa och natur, i form av bland annat naturkatastrofer. Exempelvis har torka, kraftig nederbörd och värmeböljor blivit vanligare. Andra tydliga effekter är att havsnivån stiger och att polarisarna smälter. Ju mer temperaturen höjs desto större är risken att det sker oåterkalleliga förändringar i jordsystemet (Naturskyddsverket 2024). Avtalet slår fast att den globala temperaturökningen ska hållas under 2 grader och att man ska sträva efter att hålla den under 1,5 grader, framförallt genom att minska utsläppen av växthusgaser (Naturskyddsverket u.å.).

Enligt IPCC (i Naturskyddsverket 2025) behöver de nuvarande globala utsläppen minska med hälften innan 2030 för att vi ska ligga i linje med 1,5 gradersmålet. Däremot har en rapport av FN:s miljöprogram UNEP från 2025 visat att om alla klimatåtagande implementeras kommer uppvärmningen att ligga på 2,3-2,5 grader i slutet av århundradet. Om endast nuvarande politik implementeras förväntas uppvärmningen bli 2,8 grader (Naturskyddsverket 2025).

Ett annat centralt ramverk för global klimatpolitik är Agenda 2030. År 2015 gick FN och alla världens länder samman och antog de globala målen, även kallade Agenda 2030. Utgångspunkten för målen är en syn på hållbarhet som uppbyggd

av tre dimensioner - ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet. Dessa delas vidare in i 17 mål, som sedan består av 169 delmål som är mätbara och kan utvärderas. Ambitionen är att målen ska vara uppfyllda år 2030 i alla världens länder. FN-förbundet beskriver att alla människor har ett ansvar av att arbeta mot målen, och att det kräver engagemang från olika aktörer i samhället. Däremot skriver de också att ansvaret för genomförandet ligger på varje enskild regering (FN-förbundet u.å.).

År 2020 åtog sig Sverige att arbeta mot de globala målen i Agenda 2030 (Finansutskottets betänkande 2020/21:FiU28). 2018 skrev regeringen en handlingsplan för Agenda 2030 som beskriver centrala åtgärder för hållbar utveckling i Sverige 2018-2020. I den beskriver man att en nyckelfaktor är bred delaktighet i samhället. Handlingsplanen granskades 2020 av Statskontoret där man beskriver den som otillräcklig, vilket man vidare skriver är anledningen till att planen inte fick stort genomslag bland offentliga aktörer (Finansdepartementet 2018, s. 29). Riksrevisionen konstaterar i en rapport (RiR 2025:22) från 2025 att regeringen inte har tagit fram prioriterade områden, mål och myndigheter inom Agenda 2030-arbetet som Statskontoret efterfrågade. Vidare konstaterar man att Agenda 2030 har en undanskymd roll i svensk politik, och att regeringen inte aktivt följer måluppfyllelsen eller hur indikatorerna för mål och delmål utvecklar sig (RiR 2025:22, s. 26, 29).

En del av den svenska regeringens arbete med Agenda 2030, specifikt relaterat till miljön, är Sveriges miljömål. Miljömålen har funnits sedan 1999 och är styrande för "hela samhällets arbete med miljöfrågor" (Sveriges Miljömål 2020). Målen består av 16 delmål som har som mål att uppfyllas år 2030 (ibid.). I en rapport av Naturskyddsföreningen från 2023 konstaterar man att insatserna för miljön gör skillnad, men att man bara har nått ett av de 16 målen än så länge och att endast två av målen har en positiv utveckling. Vidare skriver man att för fyra av målen går utvecklingen på fel håll, och med nuvarande politik kommer en klar majoritet av målen inte att uppnås år 2030 (Naturskyddsföreningen 2023a).

2.1.1. Bibliotekens roll i klimatkrisen

I ovan avsnitt har olika styrdokument som bildar ett ramverk för det generella hållbarhetsarbetet i Sverige presenterats—Agenda 2030, Parisavtalet och Sveriges miljömål. Även i regeringsformen (SFS 1974:152) tydliggörs hållbarhetsarbetets vikt genom skrivningen “det allmänna ska främja en hållbar utveckling som leder till en god miljö för nuvarande och kommande generationer” (1 kap. 2 §).

Däremot definieras bibliotekens roll inte tydligt i flertalet av ramverken. Handlingsplanen 2018-2020 för Agenda 2030 nämner inte biblioteken över huvud taget (Finansdepartementet 2018). Biblioteken har heller inte en uttrycklig roll i arbetet med Sveriges miljömål; däremot pekar man ut forskare och akademien som viktiga aktörer (Sveriges Miljömål 2023). Här kan lärosätesbibliotek som en del av forskningsvärlden spela en roll.

Centrala styrdokument för bibliotek och lärosäten nämner inte att biblioteken har en specifik roll i samhällets hållbara omställning. Högskolelagen (SFS 1992:1434)¹ stipulerar att lärosätena ska “främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö, ekonomisk och social välfärd och rättvisa” (5 §). Som en del av lärosätena kan biblioteken bidra till detta mål, men att så ska ske specificeras ej. Samma sak gäller förordning (SFS 2009:907) om miljöledning i statliga myndigheter som lagstadgar att statliga myndigheter ska bland annat ha en miljöpolicy och fastställda miljömål för verksamheten.

Bibliotekslagen (SFS 2013:801)², ett annat centralt styrdokument för lärosätesbiblioteken, nämner heller inte uttryckligen hållbarhet. Däremot framhåller Hirschfeldt (2018, s. 70) att bibliotekslagen är en ramlag och saknas således detaljstyrning, vilket innebär att den lämnar mycket tolkningsutrymme sett till hur den kan omsättas i praktiken. Som kommer att redovisas under tidigare forskning kan tolkningar av bibliotekslagen bidra till spritt skilda yrkespraktiker. Thomas (2014, s. 62) förklarar att det finns en allmän strävan efter självständiga lärosäten, och detaljstyrning skulle stå i konflikt med detta.

¹ Hädanefter är det SFS 1992:1434 som avses när högskolelagen nämns.

² Hädanefter är det SFS 2013:801 som avses när bibliotekslagen nämns.

Tydliga riktlinjer för bibliotekens arbete med hållbarhet saknas också i den nationella biblioteksstrategin. Denna togs fram för att tydliggöra visionen och strategier för det allmänna biblioteksväsendet (Svensk biblioteksörening 2022). De två gångerna hållbarhet nämns skriver man att biblioteket redan bidrar till Agenda 2030, och då nämner man endast de sociala aspekterna (Kulturdepartementet 2022, s. 7, 9).

2.2. Lärosätesbibliotekens funktion & roll

Lärosätesbibliotekens funktion och roll fastställs främst i bibliotekslagen. Som en del av det allmänna biblioteksväsendet ska lärosätesbiblioteken verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning (2 §). I tolfte paragrafen preciseras lärosätesbibliotekens roll vidare:

Det ska finnas tillgång till högskolebibliotek vid alla universitet och högskolor som omfattas av högskolelagen (1992:1434). Dessa bibliotek ska svara för biblioteksverksamhet inom de områden som anknyter till utbildning och forskning vid universitetet eller högskolan.

Vad som framkommer är att biblioteket ska vara tillgängligt för användargruppen och stödja lärosätets forskning och utbildning. I den nationella biblioteksstrategin specificerar man att i praktiken innebär det att tillhandahålla vetenskaplig information till studenter, lärare och forskare. För studenter fyller lärosätesbiblioteken även en viktig roll i att öka deras informationskompetens (Kulturdepartementet 2022). Här framhåller Jedefrid och Michnik (2022) lärosätesbibliotekens pedagogiska funktion, till exempel genom att stötta studenter med läsnedsättning, hjälpa studenter och forskare med informationssökning, stå i infodisken, samt bedriva olika former av undervisning. Som en del av det allmänna biblioteksväsendet är lärosätesbibliotek även öppna för allmänheten, vilket gör att de spelar en viktig roll i lärosätenas uppgift att verka för att kunskapen från lärosätet kommer till nytta i samhället (Kulturdepartementet 2022, s. 10).

Informationskompetens är ett centralt begrepp för lärosätesbibliotekens undervisande verksamhet (Brage 2018). En definition av begreppet som ges i en rapport av Svensk biblioteksforening är förmågan att söka, värdera och använda information (Gemmel & Martinsson Stattin 2025, s. 11). Informationskompetens som begrepp uppstod i samband med den tekniska utvecklingen, vilket medförde ökade krav på studenterna att kunna hantera de allt mer förekommande databaserna, samt kunna utföra effektiv sökning och utvärdering av information. Informationskompetens ringar in behovet av att kunna använda information, tänka kritiskt och sätta informationens betydelse i ett samhällskontext, något som är högst aktuellt än idag. Informationskompetens har även kommit att ses som en viktig förutsättning för ett aktivt medborgarskap (Brage 2018, s. 84-94).

En historisk överblick illustrerar att lärosätesbiblioteket som institution förhåller sig till omgivande normer i samhället, något som ovan stycke om digital kompetens exemplifierar. Digitaliseringen har även medfört ett paradigmskifte mot främst digitala vetenskapliga resurser vilket lärosätesbiblioteken har anammat, något som är högst synligt i deras bestånd idag (Thomas 2014, s. 26). Ett annat högst aktuellt ämne som påverkar lärosätesbibliotekariers praktiker är AI (Röshammar 2024). Andra förändringar som lärosätesbiblioteket har förhållit sig till är ökningen av vetenskapliga publikationer samt ökningen av studenter under 1900-talet (Lidman 2024, s. 18; Thomas 2014, s. 17).

2.3. Malmö universitet & universitetsbibliotek

Malmö högskola bildades 1998 och blev universitet 2018. Enligt deras hemsida har de 26 840 studenter, 275 doktorander och 2178 anställda (Malmö universitet u.å.).

I en utvärdering från 2017 av Universitetskanslersämbetet [UKÄ] framhölls att lärosätet behövde utveckla sitt hållbarhetsarbete (UKÄ 2017, s. 90-92). Idag, nio år senare, framstår hållbarhet som en viktig del av universitetets profil, och de beskriver att de “har en långsiktig ambition att bidra till en hållbar utveckling i samhället likväl som en hållbar användning av universitetets resurser” (Malmö universitet 2025a). I sin strategi 2026-2030 menar Malmö universitet att de

genom sin forskning och utbildning bidrar till hållbar utveckling, och tar till vara på engagemang och kunskap hos studenter och anställda. De nämner också specifikt klimat- och miljöarbete, vilket integreras i alla nivåer av deras verksamhetsutveckling (Malmö universitet 2026a, 2025a). På studentwebben ger universitet tips till studenter för hållbara studier, som att ta med en tom matlåda till lunchrestaurangen, undvika onödiga utskrifter, och att ta sig till campus via kollektivtrafik, gång eller cykel (Malmö universitet 2026b).

Malmö universitet är ett av de 37 svenska lärosäten som har skrivit under klimatramverket för universitet och högskolor (KTH 2026; Malmö universitet 2026b). Klimatramverket är ett "ramverk för lärosätesspecifika klimatstrategier med syfte att engagera universitet och högskolor" för att nå 1,5-gradersmålet (KTH 2026). På Malmö universitet syns detta åtagande i universitetets miljömål som består av åtta huvudområden: klimatpåverkan, fastigheter, avfall och kemikalier, IT och digitalisering, upphandling och inköp, kommunikation och kompetensutveckling, samverkansparter och studenter samt forskning (Malmö universitet 2025b).

Under lärosätets nu 28-åriga tid har de tillhörande biblioteken funnits i olika former och på olika platser, men har varit del av en gemensam organisation sedan 2005 (Tornbjørn et al. 2023). I dagsläget består biblioteksverksamheten av två huvudsakliga bibliotek: Orkanenbiblioteket och Biblioteket Hälsa och samhälle, samt det Odontologiska biblioteket som är ett referensbibliotek endast tillgängligt för studenter och personal (Malmö universitet 2026c).

Biblioteket är ett eget område inom universitetet. Organisatoriskt ligger biblioteket under universitetets rektor, och bibliotekschefen ingår i rektors ledningsgrupp (Nolin 2023; Malmö universitet 2024). Bibliotekets personal, som 2024 bestod av cirka 45 medarbetare, är uppdelad i två avdelningar: Medier och vetenskaplig publicering, och Pedagogisk verksamhet och lärandemiljö. Medier och vetenskaplig publicering (MVP), ansvarar för forsknings- och publiceringsstöd för studenter och forskare, bibliometri och förvärv av vetenskapliga resurser. Pedagogisk verksamhet och lärandemiljö (PVL) ansvarar för besöksservice, låneverksamhet och den pedagogiska verksamheten på

biblioteket, vilket inkluderar pedagogiskt stöd, biblioteksmiljön, utställningar och evenemang (Malmö universitet 2024).

Biblioteket har mycket samverkan kopplat till hållbarhet, både på universitetsnivå, lokalt i staden, nationellt, nordiskt och internationellt (Garcia Rodríguez et al. 2025; Svensk biblioteksforening 2024c). 2024 var Malmö universitetsbibliotek (hädanefter Malmö UB) det första svenska biblioteket att skriva på Green Libraries Manifesto, ett internationellt manifest för bibliotek att ställa sig bakom hållbarhet. Bibliotekschefen beskriver i en artikel i Svensk biblioteksforening (2024c) att detta även har potential att främja erfarenhet- och kunskapsutbyte mellan biblioteken som har skrivit under manifestet, och placerar MAU i en internationell kontext.

2022 etablerades en hållbarhetsgrupp på biblioteket med syftet att integrera universitetets hållbarhetsmål i biblioteksverksamheten. Gruppen består just nu av 4 bibliotekarier från bibliotekets båda avdelningar, med bibliotekschefen som ansvarig chef för gruppen (Garcia Rodríguez et al. 2025; Malmö universitetsbibliotek 2026a). Hållbarhetsgruppens arbete konkretiseras av interna dokument som bibliotekets verksamhetsplan och en uppdragsbeskrivning. I dessa beskrivs gruppens uppdrag: att förankra och konkretisera universitetets miljömål i biblioteksverksamheten, bevaka hållbarhetsaspekter i bibliotekets arbete med verksamhetsplanen, ta vara på studenters och medarbetares drivkraft i hållbarhetsfrågan, kompetensutveckling samt intern och extern samverkan. (Malmö universitetsbibliotek 2026a, 2026b).

Gruppen har bland annat arrangerat temaveckor och aktiviteter för besökare. 2022, 2023 och 2025 hölls Climate Action Week i samarbete med studentföreningen Fenix och universitetet, 2024 hölls Circular Week i samarbete med Malmö stads miljöförvaltning och sedan 2025 hålls Vecka17 i samarbete med Biblioteken i Malmö och andra nordiska bibliotek. Aktiviteter som har hållits på biblioteket inkluderar klimatbokcirklar, sticklings- och fröbyte, kläd- och bokbyte, insamling av gamla läsglasögon, bokutställningar, hemestertips, högläsning och besök av externa aktörer (Garcia Rodríguez et al. 2025).

3. Tidigare forskning

Forskning kring ekologisk hållbarhet är ett relativt nytt forskningsfält och således relativt litet fält inom biblioteks- och informationsvetenskap (Fedorowicz-Kruszewska 2021, s. 112). Mathiasson och Jochumsen (2022) identifierade i sin systematiska översikt från 2022 att det globalt hade publicerats 102 vetenskapliga artiklar om hållbarhet på bibliotek skrivna på engelska, varav 45 behandlar specifikt ekologisk hållbarhet (s. 1278). Den första artikeln de identifierar är från år 2000 (s. 1287). Däremot skriver Antonelli (2008, s. 3) att den första artikeln om gröna bibliotek publicerades under 90-talet i USA. Anledningen till att så förhållandevis få artiklar har publicerats om området är för att diskussionen kring hållbarhet på bibliotek generellt sett är väldigt ny (Fedorowicz-Kruszewska 2021, s. 112).

Svensk forskning om bibliotekets roll kopplat till ekologisk hållbarhet finns till stor del att finna i kandidat- och masteruppsatser och behandlar främst folkbibliotek. Endast en svensk studie vi kunde finna behandlar lärosätesbibliotek och hållbarhet: Pihlstrand och Svensson (2021) som undersökte miljöcertifiering på fyra lärosätesbibliotek. Litteraturgenomgången kommer således att främst utgå från internationella studier och svenska uppsatser. Vi är medvetna om att uppsatserna inte är peer-reviewed, men har valt att inkludera dem ändå eftersom de bidrar med ett värdefullt perspektiv på svenska bibliotek. För att ta med faktiska exempel på gröna praktiker från biblioteksvärlden som vi senare kan återkoppla till i diskussionen har vi valt att komplettera med en icke-vetenskaplig källa.

Detta kapitel inleds med en redovisning av gröna praktiker och gröna bibliotek. Därefter presenteras olika förutsättningar och utmaningar för hållbarhetsarbete, bland annat centrala styrdokument och bibliotekariers föreställningar. Sista avsnittet djupdyker inom forskningen om bibliotekariers tolkningar av bibliotekets uppdrag i relation till hållbarhet.

3.1. Hållbarhet på bibliotek

Miljöfrågan på biblioteken har växt och förändrats genom åren. Under tidigt 90-tal uppkom *the Green Library Movement* i USA, alltså rörelsen för “gröna bibliotek”, som fokuserade till stor del på att göra biblioteksbyggnader gröna och minska på bibliotekens egna utsläpp (Antonelli 2008). Sedan dess har miljöfrågan utvecklats till en större och bredare fråga om hållbar utveckling. Från 2010-talet och framåt syns en bredare syn på ekologisk hållbarhet på bibliotek som förutom bibliotekens eget utsläpp även innefattar praktiker och tjänster, inklusive undervisning av biblioteksanvändare. I dag finns det ett större fokus på proaktivt agerande i stället för förändring av existerande rutiner, med en bredare syn på hållbarhet kopplat till Agenda 2030 (Mathiasson & Jochumsen 2022, s. 1287).

Det finns många sätt bibliotek kan arbeta med hållbarhet, både internt och externt. Fedorowicz-Kruszewska (2021) lyfter fram sju områden: strategier och planer; byggnader och administration; redskap och produkter; samlingar; program, tjänster och projekt; kompetens hos anställda och samverkan med den externa miljön (s. 649). Andersdotter (2017) lyfter också i en rapport av Kungliga biblioteket att bibliotekens kärnverksamhet på olika sätt bidrar till miljömålen i Agenda 2030, till exempel genom att erbjuda lokaler, bevara kulturarv och främja hållbar konsumtion.

I detta avsnitt kommer vi att redovisa mer djupgående olika sätt som bibliotek kan arbeta med ekologisk hållbarhet på—gröna praktiker. Avsnittet inleds med en redovisning av hållbara biblioteksbyggnader och diskussionen kring det, därefter interna gröna praktiker och slutligen externa gröna praktiker.

3.1.1. Gröna biblioteksbyggnader

I tidig forskning kring ekologisk hållbarhet kopplat till bibliotek har fokuset legat mycket på biblioteket som grön byggnad, och då kopplat till begreppet gröna bibliotek. Gröna bibliotek syftar ofta på biblioteksbyggnader som har byggts med hållbarhet i åtanke eller renoverade på sätt för att minska sin miljöpåverkan (Fedorowicz-Kruszewska 2021; Sahavirta 2018).

Barnes (2012) skriver att folkbibliotek som en institution med hög trovärdighet i samhället är en ideal plats för att demonstrera grön teknologi och förespråka hållbarhet. På så sätt bidrar gröna byggnader inte bara till att minska bibliotekets klimatavtryck, utan kan också initiera diskussioner i det omgivande samhället om klimat- och miljöfrågor (s. 397). Akademiska bibliotek som står för kunskap i samhället kan på samma sätt ses som institutioner med hög trovärdighet och på så sätt har även de möjlighet att bidra (Lahyani, Diab & Moukhliiss 2024, s. 151).

Att ha en grön byggnad är en viktig del av att minska ens eget utsläpp, men Jones och Wong (2016) lyfter att det kan vara svårt för lärosätesbibliotek att sträva efter på grund av ekonomiska skäl och platskäl. De menar att det kan vara mer strategiskt att fokusera på andra aspekter av hållbarhet än endast gröna byggnader och förespråkar ett bredare synsätt när det kommer till hållbarhetspraktiker, med fokus på ett aktivt och integrerat hållbarhetsarbete. De menar att lärosätesbibliotek kan göra ännu större skillnad genom att prioritera att exempelvis erbjuda gröna tjänster och att öka medvetenheten om hållbarhetsfrågor bland besökare (Jones & Wong 2016).

3.1.2. Interna gröna praktiker

Interna gröna praktiker på bibliotek innefattar bland annat olika strategier för att minska bibliotekets eget klimatavtryck (Ajani et al. 2024, s. 61). Bibliotek kräver generellt sett stora mängder elektricitet, energi och vatten för att hållas igång i syftet att erbjuda service till användarna, vilket medför att det finns rum för att "gröna" de processerna (Jankowska & Marcum 2010, s. 163). Olika sätt bibliotek kan minska sitt klimatavtryck är genom att återvinna, minska avfall, använda miljövänliga rengöringsmedel och andra produkter, och se över lokalernas energiförbrukning. Andra interna gröna praktiker är exempelvis att ha strategier och planer för sitt hållbarhetsarbete och kompetensutveckling för personal inom ekologisk hållbarhet (Fedorowicz-Kruszewska 2021, s. 650).

Det finns många exempel på interna gröna praktiker på svenska bibliotek i olika studentuppsatser. De vanligaste är återvinning och minskat avfall, minskad energiförbrukning samt inköp av miljövänliga material (Danielsson Jonsson 2023; Ekman 2023; Hedlind 2024; Larbring 2021; Pihlstrand & Svensson 2021).

Bibliotek kan även minska sitt utsläpp genom miljövänlig transport (Danielsson Jonsson 2023) och återbruk av exempelvis biblioteksmöbler och gallrade medier (Brandels & Forsström 2021; Danielsson Jonsson 2023; Hedlind 2024).

Forskning om ekologisk hållbarhet på lärosätesbibliotek har generellt sett fokuserat på interna gröna praktiker, och då specifikt på återvinning och minskning av eget utsläpp. Exempelvis genomförde Rickert (2001) en undersökning om återvinning av papper, skrivarpatroner och datorer på 115 lärosätesbibliotek i mellanvästra USA, och fann att 88% av respondenterna återvann utskriftspapper och tidningar. Däremot fann hon att endast hälften av de undersökta lärosätesbiblioteken använde återvunnet papper (s. 825-827). En annan studie fann att även om graden av återvinning ökat på biblioteken så har också pappersförbrukningen ökat signifikant på grund av onödiga mängder utskrifter efter ökningen av elektroniskt material på lärosätesbibliotek i USA (Fisher & Yontz 2007, s. 9-10). Samtidigt har Landes (2018) funnit att en grön praktik som utförs på lärosätesbibliotek är just att fokusera på datorer och annan teknik, och köpa in det som har lång livslängd och låg energiförbrukning. Därigenom framkommer det att hållbarhetsfrågan på lärosätesbibliotek är komplex och kräver att man undersöker flera olika aspekter.

3.1.3. Externa gröna praktiker

När det kommer till externa gröna praktiker menar Hagelin (2012) att det handlar om mer än att ha en samling böcker stående på en hylla (s. 29). Förutom att ha en samling som representerar hållbarhetsfrågor och relaterad information kan externa gröna praktiker exempelvis vara olika sorters programverksamhet, temadagar och temaveckor (Axelsson 2022; Fedorowicz-Kruszewska 2021, s. 650; Larbring 2021). Även utlån av fler saker än böcker (verktyg, elmätare, cyklar, fröbibliotek) och aktiviteter som kläd-, bok- och sticklingsbyten är vanligt på svenska folkbibliotek (Brandels & Forsström 2021).

En extern grön praktik som lyfts som viktig i hållbarhetsarbete är samverkan med andra aktörer (Fedorowicz-Kruszewska 2021; Kann-Rasmussen 2023, s. 38). Inom biblioteksvärlden är ett sådant exempel det nationella samverkansnätverket *Expertnätverket för bibliotekens arbete med miljö och klimat* som bibliotekarier

kan ingå i. Nätverket anordnas av Svensk biblioteks förening och startades 2024. Det erbjuder ett forum för samtal och inspiration, och beskriver sitt syfte som att “dela kunskap och erfarenheter för att stärka bibliotekens arbete med miljö, klimat och ekologisk hållbarhet” (Svensk biblioteks förening 2024b, u.å.).

En aspekt av bibliotekens externa gröna praktiker är att undervisa lokalsamhället inom miljö, hållbarhet och gröna praktiker (Ajani et al. 2024; Fourie 2012; Sahavirta 2019). På detta vis kan biblioteken höja informationskompetens, vilket är en viktig del av deras klimatarbete enligt Kurbanoğlu och Boustany (2014). Andersdotter (2017) lyfter vikten av bibliotekens roll för att förmedla information om exempelvis klimatförändringar till användare; genom att nå ut med forskning till allmänheten kan biblioteken hjälpa att motverka klimatförnekelse. Exempel på hur svenska bibliotek kan direkt undervisa i hållbarhetsfrågor syns också i studentuppsatser. Olika exempel som framkommer är föreläsningar, energirådgivning, klimatbokcirkel och workshops (Axelsson 2022; Brandels & Forsström 2021; Hedlind 2024).

Biblioteken kan arbeta mer indirekt med bildning relaterat till hållbarhet genom att tillgängliggöra information (Fedorowicz-Kruszewska 2021). Exempel på detta från svenska bibliotek är i utställningar, miljöhyllor, skyltning, broschyrer och dylikt (Danielsson Jonsson 2023; Ekman 2023; Hagelin 2012; Hedlind 2024; Larbring 2021). Även aktiviteter kring stadsodling, inomhusodling och bin samt aktiviteter med fokus på lagning och återbruk kan främja bildning och inspirera till en mer hållbar livsstil (Axelsson 2022; Brandels & Forsström 2021).

Biblioteket som plats lyfts också som en del av hållbarhetsarbetet. En extern grön praktik kan vara att erbjuda en plats genom att låna ut bibliotekets lokaler (Fedorowicz-Kruszewska 2021, s. 650), och på så sätt agera som en plattform för andra aktörer att bedriva hållbarhetsarbete och förespråka för miljön.

3.2. Förutsättningar & utmaningar

Förutsättningar och utmaningar för hållbarhetsarbete har varit föremål för ett antal internationella studier och systematiska översikter. Olika utmaningar som

framkommer är bland annat undermålig finansiering, otillräckliga resurser och låg kompetens om gröna praktiker hos bibliotekarier (Khalid, Malik & Mahmood 2021; Khan 2025; Tariq, Shahzad & Sulehri 2025). Andra utmaningar som framkommer är motstånd mot förändring hos bibliotekspersonalen (Khan 2025) samt att väcka motivationen hos biblioteksanvändarna att agera mera hållbart (Khalid, Malik & Mahmood 2021). Förutsättningar som framhävs är bland annat policyer, riktlinjer och andra strategier för hållbarhetsarbete, samt starkt ledarskap (Khalid, Malik & Mahmood 2021; Tariq, Shahzad & Sulehri 2025).

Relaterat till specifikt lärosätesbibliotek identifierade Bincy & Vasudevan (2023) ekonomi, tid, lågt stöd från politiker och låg medvetenhet kring gröna praktiker som utmaningar för hållbarhetsarbete i USA. En förutsättning som lyftes i studien var bibliotekariers attityder mot hållbarhetspraktiker (ibid.). I en systematisk översikt identifierade Dabengwa (2025) statliga policyer som stöttar implementeringen av de globala målen samt lokala policyer på biblioteket som viktiga förutsättningar för lärosätesbibliotekets hållbarhetsarbete. Andra förutsättningar som identifierades var resurser, ledarskap och samverkan. Två framträdande faktorer som identifierades var intresse för samt kunskap om hållbarhet hos bibliotekarierna; vissa studier rapporterade låg kunskap om hållbarhet generellt samt hur bibliotek kan arbeta med det (Dabengwa 2025). Slutligen fann Charney (2014, s. 31) att ett effektivt sätt att arbeta med hållbarhet på lärosätesbibliotek är att samverka bibliotek emellan samt att ha bibliotekarier som arbetar riktat med hållbarhet.

Engagemang och positiv inställning som förutsättningar för hållbarhetsarbete speglas i svenska uppsatser där man har intervjuat folkbibliotekarier. Danielsson Jonsson (2023) fann i sin studie att en förutsättning för hållbarhetspraktikerna var personligt engagemang. Däremot påtalar flera av informanterna vikten av att arbetet genomsyrar hela verksamheten och får stöd från ledningen (Danielsson Jonsson 2023, s. 50-51). Likaså påtalar Hagelin (2012, s. 29-30) personalens intresse, så kallade eldsjälarna, som en viktig faktor. Även Larbring (2021) i en undersökning av sju folkbibliotekariers hållbarhetspraktiker lyfter personligt engagemang som en central drivkraft. Hon lyfter även att ett personligt engagemang kan medföra att arbetet blir personbundet om det inte förankras i

styrdokument, och således riskerar att stanna av (Larbring 2021, s. 53). Engagemangs betydelse framkommer möjligtvis inte som en överraskning med bakgrunden att politiska direktiv generellt sett inte definierar bibliotekens roll i samhällets hållbara omställning och således lämnar mycket rum för individuellt engagemang som drivkraft.

En utmaning som har identifierats i studier är styrdokumentens innehåll. Danielsson Jonsson (2023) fann att bibliotekarier upplevde styrdokument som Agenda 2030 vaga och svårbegripliga, och därigenom svåra att koppla till bibliotekens praktiska arbete. Hon identifierade även en utmaning i att koppla gröna praktiker till bibliotekslagen (Danielsson Jonsson 2023, s. 65). Kulturrådet undersökte 2023 utmaningar och framgångsfaktorer för folkbibliotekens arbete med Agenda 2030, och fann bland annat att endast en liten andel bibliotekarier såg Agenda 2030 som ett stöd i sitt arbete. En anledning som framkom var de globala målens bredd och omfattning som sätter mycket ansvar på bibliotekarierna att tolka målen i ett bibliotekskontext (Kulturrådet 2023, s. 4).

En annan utmaning som har identifierats är att prioritera hållbarhet som mål. I Kulturrådets rapport (2023, s. 8-9) framkom det att en utmaning för att integrera Agenda 2030 i bibliotekariernas målsättning var att det finns flera olika styrdokument som biblioteket förväntas arbeta med, till exempel bibliotekslagen och barnkonventionen (SFS 2018:1197). På samma sätt identifierade Dabengwa (2025) att en barriär för bibliotekarier att arbeta med Agenda 2030 är att det finns för många mål att förhålla sig till. Danielsson Jonsson (2023) fann att folkbibliotekarierna i hennes studie prioriterade bibliotekets andra mål som läsfrämjande arbete över hållbarhetsmål. Denna syn delades däremot inte av alla bibliotekarier, utan en uttryckte att det var lätt att arbeta med miljö- och klimatfrågor inom bibliotekets uppdrag (Danielsson Jonsson 2023, s. 50, 59). Således verkar det alltså finnas en variation i prioriteringar av olika ramverk, potentiellt kopplat till vad man anser är bibliotekens roll i samhället bör vara, samt potentiellt hur många resurser man har att tillgå.

Studier har även funnit att lokalsamhället på olika sätt kan driva och förhindra hållbarhetsarbete. Det kan vara en barriär för förändring i fall där de motsätter sig hållbarhet eller inte är intresserade av frågan (Khalid, Malik & Mahmood 2021, s.

6). På samma sätt kan tryck från miljömedvetna biblioteksanvändare bli en katalysator för förändring på biblioteket (Tariq, Shahzad & Sulehri 2025, s. 11). I de fall där staden biblioteket verkar i har hållbara ambitioner kan det också vara ett stöd för bibliotekets hållbara arbete, ifall där det finns etablerade praktiker och system relaterat till hållbarhet på kommunal nivå (Sahavirta 2013, s. 319). Lokala hållbarhetsmål kan även agera som drivkraft för bibliotekets engagemang (Hagelin 2012, s. 28).

Forskare påtalar att det finns incitament för bibliotek att anpassa sig efter åsikter i omvärlden kring bibliotekets roll. Rivano Eckerdal (2016, s. 43) lyfter att ett viktigt sätt för yrkesutövande bibliotekarier att legitimera sitt yrke är att anpassa sig efter normer i samhället. Michnik (2014) skriver att för folkbibliotek riskerar de att förlora sin legitimitet i lokalsamhället om det främst är bibliotekariernas visioner som driver förändringar i bibliotekets verksamhet. Burman (2024) argumenterar för att liknande villkor gäller för lärosätesbiblioteken i syfte för dem att behålla sin tillit och vara en del av det akademiska landskapet. Vidare argumenterar han för att hållbarhet bör vara en av de värderingar lärosätesbiblioteket behöver upprätthålla, för att behålla sin legitimitet (Burman 2024, s. 148). Som redovisats i avsnitt 2.3. förändras de svenska lärosätesbibliotekens roll i takt med förändringar i forskning, utbildning samt omvärlden som stort. Däremot saknas det någon studie som undersöker huruvida de anpassar sig efter samtida normer relaterade till hållbarhet.

Sammantaget framkommer olika förutsättningar på både nationell, kommunal, organisatorisk och individuell nivå. Tydliga förutsättningar är bland annat politiska direktiv och finansiering, prioritering av resurser inom organisationen och från ledningen, engagemang i lokalsamhället samt personligt engagemang och kunskap hos bibliotekarierna. Det finns en kunskapslucka sett till vilka förutsättningar och utmaningar som förekommer för implementering av miljömål till praktiker på lärosätesbibliotek i ett svenskt kontext.

3.3. Tolkningar av bibliotekets uppdrag

Som redovisats ovan är bibliotekariers föreställningar kring hållbarhet en central förutsättning för implementeringen av gröna praktiker på biblioteket. Rivano Eckerdal (2016, s. 44) framför perspektivet på bibliotekarieyrket som ett konstant "görande", alltså en posthumanistisk syn som inte accepterar världen som något som konstant är. "Görandet" sker i enlighet med hur bibliotekarierollen förstås och förändras under tiden man är yrkesverksam (s. 45-47). Genom detta perspektiv framkommer bibliotekariens tolkning av sin roll som central för utförandet av gröna praktiker på bibliotek.

Internationell forskning har funnit att bibliotekarier generellt sett värderar hållbarhet högt, men att det är mindre vanligt som praktik på biblioteken (Ren & Lu 2025). Vidare skriver Gilbert och Michnik (2024) att det finns flera föreställningar om vad ett lärosätesbibliotek är och bör vara. Det är således viktigt med vetenskapliga studier som undersöker vad bibliotekarier anser att bibliotekens roll bör vara i den hållbara omställningen och hur de legitimerar sina argument.

I studier förekommer det olika meningar kring huruvida hållbarhet ingår i bibliotekets uppdrag eller ej. Danielsson Jonsson (2023) fann i sin studie av nio folkbibliotekarier att majoriteten av informanterna ansåg att biblioteken är hållbara i sitt grunduppdrag genom att tillgängliggöra material såsom böcker. De ansåg även att deras uppdrag inkluderar att tillhandahålla information kring miljö- och klimatfrågor, som en del av deras demokratiska uppdrag att förmedla kunskap i syfte att samhällets medborgare ska kunna fatta välinformerade beslut. Här såg de biblioteket som en viktig aktör för att lyfta samhällsfrågor. De ansåg även att det var bibliotekets uppgift att bidra till minskad konsumtion. Flertalet tyckte däremot att biblioteket borde anta en större roll (Danielsson Jonsson 2023, s. 59, 64).

Hagelin (2012) intervjuade bibliotekarier som arbetar med hållbarhet på folkbibliotek i Helsingborg, Växjö och Borås. Hon fann att alla informanter ansåg att biblioteket var hållbart i sin grund, men även att samtliga bibliotek hade gått längre än så och implementerat olika gröna praktiker i deras verksamheter. De

grundade främst sina argument i demokratiska rättigheter och medborgarnas rätt att utbilda sig, samt att det kopplades till bibliotekets övergripande mål att tillgodose låntagarnas behov. En informant i studien lyfte aspekten att både erbjuda litteratur med argument både för och emot vissa miljöaspekter för att ge möjlighet för låntagaren att bilda sig själv; informanten menade att bibliotekets uppgift är att bilda och inte utbilda. Ett annat argument som framkom var att det är bibliotekets uppgift att omvärldsbevaka och lyfta problem, såsom miljöproblemen (Hagelin 2012, s. 28-31).

Det förekommer även delade meningar om huruvida man bör ha ett aktivt förhållningssätt i relation till gröna praktiker på biblioteket, baserat på internationella studier. I en studie i USA där man intervjuade 203 bibliotekarier fann man att en majoritet ansåg att bibliotekets roll är att tillhandahålla information om miljön och vara en förebild, men att färre ansåg att biblioteket bör ta en aktiv roll i samhället och undervisa kring hållbarhet (Ren & Lu 2025). I en studie i Tyskland där man intervjuade 141 bibliotekarier fann man att cirka 80% ansåg att bibliotekets roll är att öka samhällets medvetenhet kring hållbarhet men att cirka 5% inte höll med alls (Beutelspacher & Meschede 2020). I en studie på ett lärosätesbibliotek i Calicut där man intervjuade 70 bibliotekarier fann man att bibliotekarierna generellt sett hade en positiv attityd mot hållbarhet på biblioteket, både mot att undervisa användarna inom hållbarhet och att biblioteket bör vara en god förebild i samhället (Bincy & Vasudevan 2023, s. 5). Sammantaget har studierna funnit att bibliotekarierna generellt sett är positivt inställda till implementeringen av gröna praktiker på bibliotek, men att det finns delade meningar kring huruvida man bör undervisa om ämnet.

Studier publicerade i Norden illustrerar en större debatt kring frågan huruvida biblioteket bör ta ställning i klimatfrågan. I en rapport av Kulturrådet (2023) fann man att vissa bibliotekarier ansåg det vara ett politiskt ställningstagande och något som inte självklart ingår i bibliotekets uppgifter. Miljöengagemang som "vänstervridning" förekom även som åsikt (Kulturrådet 2023, s. 12). Det finns bibliotekarier som menar att det är aktivism och att det skapar ett biblioteksrum som inte är inkluderande för alla (Solum 2025, s. 111; Danielsson Jonsson 2023, s. 63). Samtidigt finns det de som argumenterar för att man bör ta en aktiv

ståndpunkt, och att bibliotekarieyrket i sig är en aktiv roll (se t.ex. Sahavirta 2013, Mathiasson & Jochumsen 2023, Solum 2025).

Sammantaget framkommer flera olika åsikter bland bibliotekarier kring huruvida hållbarhet ingår i bibliotekets uppgifter och om biblioteket bör ha ett aktivt förhållningssätt i relation till hållbarhet. Ett antal menar att biblioteket är hållbart till sin natur, och ett antal är positivt inställda till att implementera gröna praktiker och således inta ett mer aktivt förhållningssätt. Här hänvisar man bland annat till bibliotekets uppgift att lyfta samhällsfrågor och främja människors rätt till bildning. Samtidigt finns det de som inte anser att det ingår i bibliotekets uppgift. Det finns även de som argumenterar för att biblioteket bör inta en aktiv ståndpunkt och de som argumenterar för det motsatta, med hänvisning till att biblioteket bör representera alla sidor, att det är en politisk fråga som inte hör hemma på biblioteket eller att det exkluderar biblioteksanvändare. Få studier vi har funnit undersöker lärosätesbibliotek och ingen av dessa undersöker svenska kontext. Denna kunskapslucka, bland annat, ämnar vår studie att fylla.

3.3.1. Aktivism & påverkansförsök

Mathiasson och Jochumsen (2023, s. 60) skriver att samhällseliga förändringar såsom miljökrisen har skapat ett behov hos bibliotekarier att förhandla sin roll i relation till neutralitet och aktivism. Neutralitet kan kopplas till bibliotekens roll bland annat genom objektivitetsprincipen (1 kap. 9 § regeringsformen SFS 1974:152) och bibliotekslagen. I propositionen inför bibliotekslagen understryks det att biblioteken ska bidra till fri åsiktsbildning och därför inta en "neutral hållning i förhållande till den information som tillhandahålls" (Proposition 2012/13:147). Neutralitet som begrepp definieras däremot inte i styrdokumentet, vilket möjliggör för olika tolkningar som på olika sätt kan påverka bibliotekariers förhållningssätt till det.

Hanell et al. (2024) skriver bibliotekariers förståelse för neutralitet kan hindra dem från att aktivt förespråka för liberal demokrati genom att de inte ser det som deras uppgift. Vidare skriver de att en annan potentiellt hindrande faktor är rädsla för påverkansförsök, det vill säga utomstående aktörers förståelse för bibliotekens roll. I samband med att högerextrema rörelser har ökat i Sverige har principen om

armlängds avstånd ifrågasatts, och flera påverkansförsök på folkbibliotek har skett. I sin studie fann Hanell et al. att påverkansförsök på svenska folkbibliotek främst riktats mot aktiviteter kopplade till multikulturalitet och hbtq+ identiteter och kommer både från politiker och från individer i samhället. De fann även att en rädsla för påverkansförsök kan hindra folkbibliotekarier från att arrangera sådana aktiviteter (Hanell et al. 2024, s. 199-202, 208-219).

Kann-Rasmussen (2023) skriver att bibliotekarier som arbetar aktivt med hållbarhet kan på liknande sätt bli stämplade som aktivister av de som menar att arbetet strider mot bibliotekets uppdrag att vara neutralt. I en studie av folkbibliotekarier i Norge framkom det att informanterna för det mesta ansåg att hållbarhetsarbete var i linje med neutralitet, samtidigt som det fanns en debatt kring hur politiskt laddade initiativen bör vara. Således impliceras även här en rädsla för att bli stämplad som aktivist, som kan påverka omfattningen av deras hållbarhetsarbete. Det fanns även en debatt kring om biblioteket behöver representera en balans av åsikter när de initierar offentliga diskussioner kring miljön, för att på så sätt närma sig neutralitet (Solum 2025). Däremot ska det nämnas att de finns de bibliotek som omfamnar aktivism som stämpel, till exempel bibliotek i Helsingfors som delar ut "aktivismdiplom" till biblioteksbesökare och uppmanar dem att bidra mer (García Rodríguez et al. 2025, s. 79).

Vi har inte funnit rapporterade påverkansförsök på lärosätesbibliotek som arbetar med hållbarhet som liknar de som folkbibliotek utsätts för. Lärosätesbibliotek har andra förutsättningar som statliga myndigheter men kan fortfarande på olika sätt påverkas, speciellt av de i allmänheten som motsätter sig klimatrörelsen. Här har vi identifierat en kunskapslucka sett till hur lärosätesbibliotekarier förhåller sig till neutralitet och om det påverkar deras verksamhet.

4. Teoretiska perspektiv

I vår teoretiska analys utgår vi från två teorier vi har funnit relevanta för vår studie: *Orders of Worth* (Boltanski & Thévenot 2006), samt *the Library's Green Role* (Miller 2010). Teorierna kompletterar varandra i studien: OoW belyser huruvida informanterna anser att de har en roll i samhällets hållbara omställning och hur de legitimerar sina argument, och LGR belyser mer specifikt vad de anser den rollen bör vara. Vidare kompletterar vi teorierna med tre teoretiska begrepp: *legitimering* (van Leeuwen 2008), *futures literacy* och *aktivt hopp* (Naturskyddsföreningen 2023b).

4.1. Legitimering

En central teoretisk utgångspunkt i denna uppsats är begreppet legitimering. Vår användning av begreppet baseras på hur det beskrivs av van Leeuwen (2008). Hans förståelse för legitimering av sociala praktiker besvarar frågorna “varför ska vi göra detta?” eller “varför ska vi göra detta på detta sättet?”. Vidare skriver han att legitimering kan ske på flera olika sätt, till exempel genom att hänvisa till lagar, traditioner, auktoriteter och moralitet. Man kan även legitimera sig genom *instrumentell rationalisering*, det vill säga för att uppnå andra mål. Ett exempel som van Leeuwen lyfter är “Janes lärare använde ögonkontakt och ansiktsuttryck för att skapa positivt band till henne” (egen översättning), där ögonkontakt och ansiktsuttryck är instrumenten för att nå målet ett positivt band (van Leeuwen 2008, s. 105-106).

I vår uppsats har vi valt att studera legitimering snarare än legitimitet. Legitimitet kan förstås som ett tillstånd som upplevs och avgörs av utomstående aktörer (Suchman 1995, i Michnik 2018, s. 43). Vad vi i uppsatsen är intresserade av är legitimering som verb med bibliotekarien som aktör, vilket är i linje med Kann-Rasmussens (2023) förståelse. Hon lyfter legitimering som en process, alltså något som konstant görs och förhandlas mellan olika aktörer. Således synliggörs bibliotekarier i olika positioner på biblioteket som viktiga aktörer i förhandlandet av bibliotekets roll. Kann-Rasmussen (2023) menar att genom att

belysa bibliotekariers agens öppnar man upp för en bredare diskussion, jämfört med att endast kategorisera engagemang i agendor som en konsekvens av politiska direktiv. Man kommer även ifrån omdebatterade begrepp som aktivism (Kann-Rasmussen 2023, s. 41).

Van Leeuwen (2008) skriver att för auktoriteter i samhället att behålla sitt inflytande och trovärdighet är det centralt för dem att etablera och kultivera en tro på deras legitimitet. Detta har relevans för vår studie då Svensson (2022) skriver att ”i ett samhälle där den offentliga förvaltningen i allt högre grad möter komplexa utmaningar som fordrar samverkan mellan olika aktörer, kan det vara av stor vikt att generera förståelse för varför människor tolkar och agerar som de gör” (s. 132). Miljöfrågan kräver på samma sätt samverkan mellan olika aktörer i samhället (FN-förbundet u.å.). Därigenom kan legitimering som utgångspunkt generera kunskap kring bibliotekariers (icke-)engagemang i ekologisk hållbarhet, som kan vara av nytta för att förstå vilken roll de kan spela i samhällets övergripande arbete med ekologisk hållbarhet.

4.1.1. Orders of Worth

För att fördjupa vår analys av legitimeringsprocesser kommer vi att använda oss av teorin *Orders of Worth* [OoW]. Vår tolkning av OoW utgår ifrån Kann-Rasmussens (2023) tillämpning av teorin inom fältet biblioteks- och informationsvetenskap. OoW är en teori som har sitt ursprung i kultursociologin. Teorin möjliggör för att analysera diskurser kring moraliska principer (Kann-Rasmussen 2023, s. 42). Boltanski och Thévenot (2006), upphovspersonerna till teorin, argumenterar för att det finns sex olika “världar” (eller logiker) som man kan legitimera argument genom, kallade *orders of worth*. Senare kompletterar de teorin med två logiker till (Boltanski & Chiapello 2005; Lafaye & Thévenot 2017). En order of worth innehåller en övergripande moralisk princip som man rättfärdigar sina argument genom samt centrala subjekt, objekt, och tillstånd man strävar mot (Kann-Rasmussen 2023, s. 42). Dessa illustreras i följande tabell:

World	Market	Fame	Industrial	Inspired	Domestic	Civic	Projective	Green
Superior common principle	Competition	Public opinion	Efficiency	Inspiration	Tradition, hierarchy	Collective, for all	Proliferation of connections	Sustainability protection
State of worthiness	Desirable	Fame	Efficient, professional	Inexpressible, spontaneous	Hierarchical superiority, honesty	Rule governed, representative	Flexible, involved	Sustainable, "green"
Subjects	Competitors, buyers and sellers	Stars, fans, journalists	Professionals	Visionaries, artists	Superiors, inferiors	Collectives, representatives	Partners, brokers	Inhabitants, future generations, pollution, the planet
Objects	Wealth	Names in the media	Means	Dreams, minds, bodies	Rules of etiquette	Legal forms, rights	Projects	

Figur 1: Tabell över Orders of Worth (Kann-Rasmussen 2022, s. 43)

Teorins utgångspunkt är att dessa olika logiker är inkompatibla med varandra, men att kompromisser kan nås genom att parterna väljer att avbryta konflikten utan att reda ut den på djupet (Kann-Rasmussen 2023). Däremot verkar *the projective world* och *the green world* vara speciellt effektiva komplement till andra världar när organisationer legitimerar sitt arbete (s. 42). Organisationer består av flera olika logiker som skapar spänningar och kräver kompromisser (Thévenot 2001, s. 410). Detta gäller även för folkbibliotek som Kann-Rasmussen (2023, s. 44) beskriver som kompromisser mellan olika logiker: *the civic world* för de demokratiska värden biblioteket ska bidra till, *the industrial world* för effektiviseringen av verksamheten genom till exempel ny teknik, och på senare tid *the projective world* för att nå ut genom den allt mer vanligare arbetsformen projekt.

Hur teorin kan användas exemplifieras i en studie av Kann-Rasmussen (2023) där hon intervjuar bibliotekarier och analyserar hur de rättfärdigar och legitimerar sitt engagemang i hållbarhetsfrågor och hbtq+. Hon identifierar argument från *the inspired world* som baseras på individens inre känslor och passion, oberoende av andras känslor. Ett exempel från hennes studie är en informant som legitimerar sina praktiker genom att hen har en viss könsidentitet som gör att hen blir uppmärksam på orättvisor på biblioteket. En annan order of worth som framkommer är *the civic world* där man legitimerar sina argument mot det kollektiva, "för allas bästa", genom till exempel olika rättigheter och lagar. En informant i studien legitimerar sitt engagemang i marginaliserade grupper

rättigheter, och Kann-Rasmussen lyfter att detta kan vara ett sätt för bibliotekarier att förhindra att bli associerade med aktivism. Det framkommer även argument från *the projective world* där engagemang legitimeras genom att det är ett verktyg för att nå ut, till exempel till unga involverade i klimatrörelsen. Slutligen förekommer det argument från *the green world* där man legitimerar sitt engagemang med att det krävs för att bevara naturen, resurser, det vilda, mänskligheten och andra problem som orsakas av klimatkrisen (Kann-Rasmussen 2023, s. 45-46).

En styrka med teorin är att den kan synliggöra potentiella konflikter i bibliotekets uppdrag. Kann-Rasmussen (2023) skriver att på bibliotek samexisterar värden såsom mångfald, jämställdhet och inkludering med värden som neutralitet, anti-censur och yttrandefrihet, det vill säga värden som alla tillhör *the civic world* då de tillskrivs biblioteket från olika rättsliga dokument. Dessa kan hamna i konflikt när till exempel vissa grupper av människor känner sig kränkta från yttrande som rättfärdigas genom yttrandefriheten. Samtidigt kan insatser för att öka jämställdhet kollidera med neutralitet, om grupper i samhället upplever att synliggörandet av vissa grupper osynliggör andras perspektiv (s. 42). Teorin möjliggör således för att undersöka om, och potentiellt hur, bibliotekarier på lärosätesbibliotek förhåller sig till motstridiga uppdrag, en kunskapslucka som vi har identifierat i forskningen.

4.2. Bibliotekets roll

För att tolka och analysera hur föreställningar kring bibliotekens roll inom ekologiskt hållbarhetsarbete framställs i vårt empiriska material har vi utgått från Millers (2010) teori *Library's Green Role* [LGR], samt begreppen *futures literacy* (framtidskunnighet) och *aktivt hopp* (Naturskyddsföreningen 2023b). Med hjälp av dessa termer kan vi tolka och analysera vad bibliotekarier anser att lärosätesbibliotek har och kan ha för roll inom ekologiskt hållbarhetsarbete.

Miller (2010) definierar två roller som ett bibliotek kan ta i sitt gröna arbete. Den första är *environmental leadership* (miljöledarskap), där biblioteket arbetar hållbart som en förebild för samhället. Den andra är *environmental education*

(miljöutbildning), där biblioteket i stället arbetar hållbart på ett undervisande vis för att höja *environmental literacy* (miljölitteracitet). Viktigt att nämna är att begreppen miljöledare och miljöutbildare överlappar i vissa aspekter, som att inspirera. De utesluter inte heller varandra, utan ett bibliotek kan innefatta båda rollerna (Miller 2010).

Också värt att nämna är att Millers teori är baserad på amerikanska folkbibliotek; begreppen och dess definitioner uppstod alltså i en amerikansk kontext, vilket leder till att det kan vara svårt att direkt applicera begreppen på företeelser i Sverige. Därför kommer vi i detta avsnitt definiera hur vi tolkar och använder begreppen i en svensk kontext.

4.2.1. Miljöledarskap

Miljöledarskap menar Miller (2010) handlar om att vara en person eller grupp som erkänner och accepterar ett ansvar för att vara en god förebild i miljöfrågor: en miljöledare. En miljöledare baserar sina val på hur de kan komma att påverka miljön, och visar att alla kan göra en skillnad, oavsett hur liten (s. 1-2).

Att vara en förebild och ett gott exempel gäller både utåt, mot samhällets invånare, andra bibliotek och organisationer, men även inom den egna organisationen (Miller 2010). Miljöledarskap innebär förmågan att påverka andra, på både individ- och organisationsnivå, att bidra till en långsiktigt hållbar värld (Gallagher 2012, s. 5). Detta kan göras inom biblioteket exempelvis genom kompetensutveckling och att förankra hållbarhetsbetet i strategier (Fedorowicz-Kruszewska 2021).

Miljöledarskap kan ske på många sätt och komma från olika håll. Gallagher (2012) menar att vem som helst kan vara en miljöledare: det kan exempelvis vara enskilda personer, organisationer eller städer. En bloggare kan engagera, poeter och konstnärer kan skildra naturen och på så vis koppla samman läsare eller tittare med naturen och få dem att tänka efter; även detta beskrivs som aspekter av miljöledarskap (s. 8).

En till aspekt av miljöledarskap som lyfts är de många dilemman som finns i hållbarhetsfrågan. En del av att arbeta med hållbarhet är förmågan att hantera

dessa komplexa frågor, att integrera motsägelsefulla synsätt och klara av att göra konkreta förändringar. En miljöledare inspirerar människor att kollektivt ta sig an de ibland komplexa och diffusa utmaningar som uppstår i den hållbara omställningen (Gallagher 2012).

Ett bibliotek kan agera miljöledande och vara ett gott exempel genom att sänka sitt interna klimatavtryck på olika vis (Miller 2010). Som beskrivits i delavsnitt 3.1.2 så finns det ett antal exempel på gröna praktiker genom vilka bibliotek kan minska sin klimatpåverkan; bland annat kan de återvinna och minska sitt avfall, se över sin energiförbrukning och köpa miljövänliga produkter (Danielsson Jonsson 2023; Fedorowicz-Kruszewska 2021).

4.2.2. Miljö(ut)bildning

Den andra rollen Miller (2010) menar att bibliotek kan ta är som *miljöutbildare*. 1970 definierade Stapp *environmental education* (miljöutbildning) som ett nytt tillvägagångssätt som ämnar skapa en befolkning som har kunskap om miljön och de relaterade problem som finns, kännedom om hur en kan bidra till att lösa dessa problem, samt motivation att göra detta. Målet med miljöutbildning är att hjälpa människor förvärva en förståelse för människans relation till miljön, miljöns roll i samtiden och de miljörelaterade problem vi möter, samt det ansvar vi som människor har att lösa dem (Stapp 1970, s. 14-15).

Målet med miljöutbildning kan definieras som att uppnå *miljölitteracitet*, vilket innebär förmågan att förstå miljön och hur den påverkas av människors handlingar, samt att veta vilka beslut som gynnar miljön och att ta dem (Fedorowicz-Kruszewska 2020, s. 282; Miller 2010). Miller (2010) menar att bibliotek kan ta en miljöutbildande roll genom att på olika sätt bidra till att höja miljölitteraciteten bland medborgare.

Miljölitteracitet som begrepp förstås som en del av det bredare begreppet litteracitet. Litteracitet är ett välstuderat område inom biblioteks- och informationsvetenskap och innebär förmågan att förstå och tolka ny information utifrån befintliga kunskaper (Sandin 2011). Initialt kopplades begreppet till läsande och skrivande, men det har kommit att utvidgas till att inkludera fler

aspekter såsom tal och bild (Fast 2007, refererad i Sandin 2011, s. 139). Litteracitet inkluderar även känslor och attityder som påverkar huruvida man känner engagemang eller avståndstagande till det man läser (Sandin 2011, s. 139-140).

Likt ovan beskrivning av litteracitet innebär miljölitteracitet både förmågan att förstå information om miljön samt att ha det engagemang som krävs för att ta beslut som gynnar miljön. Således går miljölitteracitet även att förstå som en aspekt av informationskompetens (Miller 2010), vilket är en form av litteracitet som ringar in kompetensen att tolka, värdera och använda information (Brage 2018; Kurbanoglu & Boustany 2014). Som presenterats i avsnitt 2.2 är informationskompetens en central aspekt inom lärosätesbibliotekens undervisande verksamhet.

Environmental education till miljöutbildning är en direktöversättning som inte helt representerar Millers (2010) beskrivning av vad biblioteken kan göra för att höja miljölitteracitet. Översättningen är densamma som vi funnit i samtliga tidigare svenska studier som använder teorin (se Hagelin 2012; Hedlind 2024; Åsedal 2017; Brandels & Forsström 2021), varför vi valt att använda den. I en svensk bibliotekskontext kan det vara svårt att direkt koppla ordet *utbildare* till bibliotek, och särskilt folkbiblioteken som i Sverige har historiskt varit starkt kopplade till bildning, snarare än utbildning (Olsson Dahlquist 2019). Detta syns i vissa tidigare studentuppsatser som använt sig av teorin, exempelvis fann Hagelin (2012) att vissa bibliotekarier motsatte sig ordet miljöutbildare då de snarare såg sig själv som informatörer (s. 32).

Miller (2010) beskriver däremot att biblioteken kan agera miljöutbildande både genom att direkt utbilda, men även genom att tillgängliggöra information, informera och visa upp exempel på miljövänliga val. Miljöutbildning kan således inkludera både utbildning och praktiker som kan kopplas till det svenska begreppet *bildning*. Bildning är ofta informell, i kontrast till utbildning, och en fri process. Bildning kan alltså inte påtvingas, utan innebär att personen i fråga själv vill eller är mottaglig för att bildas. Däremot kan bildning främjas genom att ge förutsättningar för individer att erhålla kunskap (Skoglund 1991).

4.2.3. Framtidskunnighet & aktivt hopp

Genom att agera miljöledande och miljöutbildande kan biblioteken alltså både inspirera och motivera människor att leva hållbart, samt höja deras miljölitteracitet. I linje med dessa aspekter av miljöledning och miljöutbildning har vi också funnit begreppen *futures literacy* och *aktivt hopp* som relevanta i bibliotekens hållbarhetsarbete.

Futures literacy, eller *framtidskunnighet* som Naturskyddsföreningen (2023b) översätter det till, är förmågan att förstå att framtiden inte är förutbestämd. Genom att se att det finns många olika möjliga framtider kan det bli lättare att förstå att vi kan påverka framtiden. Likt andra typer av litteracitet som nämnts i delavsnittet ovan så är det både en förmåga och ett tankesätt.

En viktig del av framtidskunnighet är begreppet *aktivt hopp*, vilket innebär att se dagens problem och vilka konkreta lösningar som finns utan att fastna i tanken att miljöproblemen är omöjliga att lösa. Det är lätt att bli överväldigad av stora problem som klimatkrisen, och aktivt hopp handlar om att i stället fokusera på tydliga mål, vilket kan minska känslan av att vara överväldigad (Naturskyddsföreningen 2023b).

Framtidskunnighet och aktivt hopp kan både kopplas till miljöledarskap och miljöutbildning. Framtidskunnighet kan ses som en viktig aspekt av miljölitteracitet: för att förstå hur vi kan gynna miljön behöver vi också förstå att vi kan ta beslut som påverkar framtiden. Aktivt hopp kan ses som ett mål med miljöledarskap; man vill inspirera, motivera och mobilisera människor att ta hållbara beslut.

5. Metod

I detta kapitel redogör vi för den metod som använts i uppsatsens materialinsamling och analys. Vi har genomfört en fallstudie på Malmö universitetsbibliotek, och i materialinsamlingen har vi genomfört två fokusgrupper, en intervju samt en enkät. Det transkriberade materialet samt svaren från enkäten har sedan analyserats genom en tematisk analys.

I kapitlet beskrivs först valet av metod, och därefter planeringen och genomförandet av intervjun, fokusgrupperna och enkäten. Sedan redovisas urvalet av informanter och våra reflektioner kring detta. Efter det beskrivs genomförandet av analysen av det insamlade materialet. Slutligen beskrivs de etiska överväganden som gjorts under uppsatsens gång, inklusive hur uppsatsen tar hänsyn till och följer GDPR.

5.1. Val av metod

För att projektet skulle vara genomförbart inom tidsramen för en masteruppsats valde vi att undersöka våra frågeställningar genom att göra en fallstudie på ett lärosätesbibliotek. Eftersom vi har genomfört studien på ett bibliotek vi hade tidigare kännedom om har vi utformat vår metod efter det. Vi visste exempelvis tidigt att vi ville intervjua både bibliotekschefen och bibliotekets hållbarhetsgrupp, men att vi också ville få en bredare överblick över andra föreställningar om hållbarhet inom hela personalstyrkan. Därför anpassades metoden för att passa både förutsättningarna på det valda biblioteket samt våra frågeställningar.

5.1.1. Fokusgrupper & intervju

För att samla in data till vår studie har vi genomfört en fokusgrupp med bibliotekarierna i bibliotekets hållbarhetsgrupp, en fokusgrupp med medarbetare utanför hållbarhetsgruppen, samt en intervju med bibliotekschefen.

Eftersom vi ville undersöka föreställningar kring ett ämne i en specifik grupp—i vårt fall personalstyrkan på ett bibliotek—anser vi att fokusgrupp är en passande metod. Fokusgrupper lämpar sig för att undersöka hur individer resonerar i grupp: vad individer tycker och tänker och hur det kontrasterar med andra åsikter i gruppen (Bryman et al. 2021, s. 1474). Det beskrivs också som ett bra sätt att undersöka ett fenomen som flera individer har erfarenhet av (s. 1475), vilket passar vår situation. Våra informanter arbetar alla på en arbetsplats där hållbarhetsarbete sker, och särskilt hållbarhetsgruppen har en gemensam erfarenhet av att arbeta direkt med hållbarhet.

Eftersom vårt syfte var att förstå hur personalen på biblioteket resonerade kring hållbarhet var vi måna om att få bredd i vårt material. Vi ville både undersöka hur bibliotekarierna i stort såg på hållbarhetsfrågan, men även försöka nå åsikter som kanske inte låg i linje med andra. Dahlin-Ivanoff (2022, s. 107) skriver att fokusgrupper som insamlingsmetod har fördelen att de kan möjliggöra för djupare diskussioner och resonemang kring skilda perspektiv, erfarenheter och åsikter mellan bibliotekarierna, som inte kan framkallas mellan endast intervjuare och deltagare. Bryman et al. (2021) utvecklar med att fokusgrupper kan ge nyanserat material eftersom deltagare i fokusgrupper har en tendens att både utmana och uppmana andra deltagare i högre utsträckning än en intervjuare generellt gör, vilket möjliggör djupare förståelse av hur deltagarna resonerar och varför. Dessutom kan det vara hjälpsamt för deltagare att höra andras åsikter, då detta kan hjälpa dem uttrycka saker de kanske inte skulle ha tänkt på eller tagit upp självmant (s. 1475-1477). Således passar metoden studiens syfte.

Trots att fokusgrupper kan vara en användbar metod för att framkalla olika åsikter inom gruppen så finns det vissa begränsningar att ta hänsyn till. En risk med fokusgrupper och andra gruppintervjuer är att deltagarna påverkas av varandra till den grad att en individ inte skulle våga lyfta sina egna åsikter om de inte stämmer in med gruppens förväntningar (Bryman et al. 2021, s. 1541-1542). På grund av detta övervägde vi också att genomföra individuella intervjuer med deltagarna i stället för fokusgrupper. Kvalitativa intervjuer, likt fokusgruppsintervjuer, har möjligheten att framkalla djupa svar, vilket är i linje med vårt syfte (Ahrne & Svensson 2022, s. 9). Däremot ansåg vi att fördelarna med fokusgrupper

övervägde nackdelarna i vårt fall, och försökte i stället minimera de tidigare nämnda riskerna med fokusgrupper på andra vis. Vi gjorde detta bland annat genom att förtydliga för informanterna att det inte finns några rätt eller fel i frågan, samt att komplettera fokusgrupperna med en anonym enkät där informanterna kunde ta upp eventuella tankar som inte togs upp under fokusgruppsintervjuerna.

Däremot såg vi en kvalitativ intervju som en passande metod för att intervjua bibliotekschefen. Vi valde att genomföra en enskild intervju med bibliotekschefen i stället för att inkludera hen i en fokusgrupp. Anledningen bakom detta var för att undvika att blanda olika nivåer av hierarkier i en fokusgrupp (Alvehus 2019, s. 89; Bryman et al. 2021, s. 1542).

5.1.2. Enkät

Den tredje metoden vi använde oss av var enkäter. Eftersom vi i vår studie ämnade att undersöka samtliga medarbetare på biblioteket förutsatte det en metod som är mindre tidskrävande än intervjuer och fokusgrupper. Således valde vi att skicka ut en anonym enkät till hela personalen. De tre metoderna kompletterar varandra: enkätsvaren ger en mer övergripande bild medan intervjun och fokusgrupperna gav betydligt mer utförliga svar.

Enkäten konstruerades på ett huvudsakligen kvalitativt vis. Terry och Braun (2017) beskriver kvalitativa enkäter som bestående av öppna frågor, vilket ger informanterna mer möjlighet att ge utförliga svar. Moreau och Olsson (2008, s. 3) utvecklar med att enkäter med öppna frågor kan vara effektiva för att generera svar som relaterar till känslor eller upplevelser, och således ansåg vi att det passade studiens syfte av att undersöka just inre föreställningar. En annan fördel med kvalitativa enkäter som lyfts av Terry och Braun (2017, s. 35) är att de har möjlighet att elicitera mer utförliga svar då informanterna kan känna sig tryggare än när de är ansikte mot ansikte i intervjusituationer, samt att de kan inge en större känsla av anonymitet. På så vis kan enkäten också fånga upp andra perspektiv än de som framkommer i intervjun och fokusgruppen, till exempel om någon anser att biblioteket inte bör arbeta med hållbarhet. Således ansåg vi att de kunde fungera som ett bra komplement till våra andra metoder.

Enkätens frågor konstruerades genom en reflexiv process efter genomförandet av intervjun och fokusgrupperna. Enkäten består av åtta öppna frågor som liknar intervju- och fokusgruppsfrågorna, samt en fleralternativsfråga (se bilaga 5). Flervalternativsfrågan handlar om vad informanten anser att lärosätesbibliotek bör göra för att bidra till samhällets hållbara omställning; de olika alternativen arbetades fram från det som kommit upp under intervjun, fokusgrupperna samt i tidigare forskning. Således innehåller enkäten även kvantitativa drag, och svaren på denna fråga presenteras i tabellform i figur 2 (se avsnitt 6.2).

5.2. Materialinsamling

Både den enskilda intervjun och fokusgruppsintervjuerna genomfördes på ett semistrukturerat vis. Semistrukturerade intervjuer möjliggör för följdfrågor som gör att man kan få grepp om djupare situationer (Bryman 2018, s. 561-562). Vi ser vårt ämne som något utforskande och som kan ge mycket olika svar hos olika bibliotekarier. Därför såg vi det som fördelaktigt att kunna ställa följdfrågor, som kompletteras av färdigformulerade frågor och möjliggör för jämförelse av resultaten.

Intervjuguiderna och frågebatterierna för fokusgrupperna och intervjun arbetades fram från ett antal grundfrågor vi ville få svar på från informanterna. Dessa grundfrågor baserades främst på våra frågeställningar och vårt syfte, men även vår teori. Intervjuguiderna till de olika fokusgrupperna och intervjun inkluderade därmed till stor del samma frågor, men justerades något beroende på informanten eller gruppen. Exempelvis ställde vi mer specifika frågor om hållbarhetsarbetet till hållbarhetsgruppen och bibliotekschefen, medan frågorna till övrig personal var något mer allmänna (se Bilaga 2, 3 & 4). Vi följde en diskussionsmetodik som inleds med öppna frågor för att sedan fördjupa diskussionen med mer specifika frågor (Dahlin-Ivanoff 2022, s. 113).

5.2.1. Urval

De två vanliga metoderna för att göra ett urval av informanter är snöbollsurval och tvåstegsurval (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2022). Snöbollsurval innebär att efter en intervju fråga intervjupersonen om de känner till fler lämpliga kandidater,

medan tvåstegsurval innebär att först finna en lämplig organisation eller annan grupp för att sedan identifiera relevanta potentiella intervjupersoner inom organisationen eller gruppen (s. 62-63). Eftersom vi hade en etablerad kontakt med organisationen i förväg kunde vi använda oss av tvåstegsurval för att göra ett urval av informanter.

För att få en nyanserad bild av bibliotekariernas föreställningar strävade vi efter att undersöka perspektivet både hos de som direkt driver hållbarhetsarbetet på biblioteket och övrig personal. För att täcka perspektivet hos de som aktivt arbetar med hållbarhet planerade vi att intervjua fem personer: bibliotekschefen och de fyra bibliotekarier som ingår i hållbarhetsgruppen. Hållbarhetsgruppen är en grupp bibliotekarier från olika avdelningar som har i uttalat uppdrag att arbeta med hållbarhet. Bibliotekschefen identifierades som relevant för intervju då vi förstått hen som drivande i bibliotekets hållbarhetsarbete, samt att hen är ansvarig chef för hållbarhetsgruppen. Både bibliotekschefen och hållbarhetsgruppen kontaktades direkt för förfrågan om deltagande.

För att få en bredare bild och inkludera perspektiv från de som inte formellt arbetar med hållbarhetsarbete genomfördes en fokusgrupp med deltagare från övrig personal; här var det enda kriteriet att vara anställd på biblioteket. För att rekrytera deltagare till denna fokusgrupp skickades ett mail till alla anställda på biblioteket med en intresseanmälan, och senare även fler påminnelsemail. Med hjälp av kontakter på biblioteket skyltades intresseanmälan även i bibliotekspersonalens fikarum. Genom detta fick vi kontakt med fyra informanter: tre bibliotekarier och en biblioteksassistent, som vi bokade in för deltagande i en fokusgrupp.

Enkäten skickades ut till samtliga medarbetare. Bibliotekschefen skickade ut enkäten via -mail samt två påminnelsemail. Enkäten skyltades även i bibliotekspersonalens fikarum. Slutligen fick vi endast 16 svar på enkäten, av cirka 45 anställda. Vi hade önskat fler svar på enkäten för att täcka en större del av personalstyrkan och öka trovärdigheten i våra resultat; genom att samla material från fler informanter hade vi kunnat skapa en bättre helhetsbild av föreställningarna hos medarbetarna. Däremot finns det ett värde i att vi lyfter olika perspektiv från bibliotekarier som på olika sätt driver och tar del av gröna

praktiker på sin arbetsplats, och vi upplever att vi fick en spridning i åsikter och resonemang kring frågorna.

Gällande urval av intervjupersoner så beskriver Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2022) hur kvalitativa metoder bör kunna delvis generaliseras, och för att närma sig det bör man intervjua tio till femton personer. Vidare beskriver de målet som en "mättnad"—när man upplever att flera svarsmönster återkommer finns det troligtvis inte ett behov av att göra fler intervjuer (s. 64). Genom intervju och fokusgrupper intervjuade vi totalt åtta personer, och upplevde att vi nådde en mättnad i svaren. Trots att en del skilda perspektiv och resonemang framkom så fann vi många återkommande svarsmönster, vilket solidifierades ytterligare med de 16 enkätsvar vi fick.

5.3. Genomförande

Intervjun med bibliotekschefen genomfördes på hans kontor på Malmö UB den 18 februari 2026. Intervjun tog cirka 60 minuter och vi båda närvarade på intervjun; den ena höll i intervjun medan den andra antecknade.

Fokusgruppsintervjun med hållbarhetsgruppen genomfördes i ett bokningsbart rum inuti biblioteket den 25 februari 2026. Gruppen består av personal från olika avdelningar på biblioteket, vilket bidrar med olika perspektiv kring hållbarhetsarbetet. Vid fokusgruppstillfället var en av deltagarna sjuk, så fokusgruppen genomfördes med tre av fyra medlemmar av hållbarhetsgruppen. Fokusgruppsintervjun med hållbarhetsgruppen var också något kortare än de andra intervjuerna på grund av tidsbrist hos deltagarna. Fokusgruppen varade i cirka 45 minuter och leddes av en av författarna.

Fokusgruppen med övrig personal genomfördes den 26 februari 2026 i ett bokningsbart rum inuti biblioteket. Även denna grupp bestod av deltagare från olika avdelningar på biblioteket; i sin helhet hade de spridda arbetsuppgifter, vilket bidrog till att vi fick med olika perspektiv. Fokusgruppsintervjun varade i cirka 60 minuter och denna fokusgrupp leddes av den andra författaren.

Både fokusgrupperna och intervjun spelades in med hjälp av en diktafon och transkriberades. Efter varje intervju fördes inspelningen över från diktafonen till

en dator, och vidare emellan oss via USB-sticka. Intervjuerna transkriberades ordagrant, exklusive inledande och avslutande ord från oss då de inte var av relevans till analysen. Vid tillfällena i samtalen med många upprepningar, omtagningar, harklingar och dylikt transkriberades dessa inte om de inte var relevanta för att förstå vad informanterna menade; i stället placerades markörer för att visa att något uteslutits eller för att markera skratt eller dylikt, enligt förslag från metodlitteratur (se Alvinus, Borglund & Larsson 2023; Bryman et al. 2021, s. 1437-1442). Inga personnamn användes i transkriberingen av materialet; alla namn pseudonymiserades och informanterna markerades med siffror.

5.4. Analys

Vi analyserade materialet i form av en tematisk analys. Det är en etablerad metod för analys av material från fokusgrupper, och tematisk analys lämpar sig bra för att undersöka människors synsätt (Alvinus, Borglund & Larsson 2023, s. 12), varför vi anser att metoden är passande för att hjälpa oss besvara våra frågeställningar. Tematisk analys är en vanlig kvalitativ analysmetod där vi fick användning av våra förkunskaper och förståelse för ämnet för att generera teman som framkom i vårt material (Barman & Weurlander 2024, s. 38). Denna analysmetod tillät oss erkänna vår subjektivitet samtidigt som vi kunde skapa en distans till vår data och inte endast leta teman som bekräftar vår teori. Resultaten av en tematisk analys blir kontextberoende och färgade av hur samhället ser ut just idag (Barman & Weurlander 2024, s. 39), men eftersom vi undersöker samtida åsikter och attityder ansåg vi inte att detta skulle påverka kvaliteten av vår forskning negativt.

Vi använde oss av en delvis teoristyrd metod, som mest liknar abduktiv tematisk analys. Det finns flera inriktningar av tematisk analys: induktiv (teoriutvecklande), deduktiv (teoriprövande) och abduktiv (kombinerat teoriutvecklande och teoriprövande) (Alvinus, Borglund & Larsson 2023, s. 21). Med de begrepp vi funnit i våra teorier hade det varit enkelt att göra en deduktiv analys, men då fanns det en risk att vi skulle begränsa oss för mycket till våra teorier. Med en abduktiv analysmetod kunde vi använda begrepp och koncept från

våra teorier som en grund när vi började tematisera, samtidigt som vi var öppna för att hitta nya teman (Alvinus, Borglund & Larsson 2023, s. 22).

Det transkriberade materialet samt enkätsvaren kodades i en process inspirerad av den 6-stegsprocess som beskrivs av Alvinus, Borglund och Larsson (2023): upptäck datan, koda, sök efter teman, granska teman, definiera och namnge teman och presentera analysen (s. 81). Vi kodade materialet enskilt och skapade kategorier och teman, för att sedan diskutera dessa tillsammans och definiera de gemensamma teman vi ville utgå från i analysen. I tematiseringen återkom vi till våra teoretiska begrepp för att se hur våra teman passade in i vårt teoretiska perspektiv. Eftersom det var en mer abduktiv process växlade vi mellan vår empiri och teori, och tillät vår teori att utvecklas i ljuset av nya insikter från empirin (Alvehus 2019, s. 113).

I vår analys har vi valt att till stor del vara ospecifika när vi hänvisar till informanterna, vilket beror på flera faktorer. När fokusgrupper används som metod är det vanligt att referera till informanterna som grupp, eftersom metoden har ett fokus på just gruppen över individen (Morgan 1997, s. 61). Däremot finns det fall där det kan vara användbart att hänvisa till enskilda individer i gruppen, exempelvis om det finns olika åsikter, och det är viktigt att etablera hur man väljer att representera informanterna baserat på studiens behov (Morgan 1997, s. 58-65). I vårt fall har vi valt att inte specificera informanterna i fokusgrupperna, utan hänvisar antingen till hela gruppen, eller till "en informant från gruppen" eller dylikt.

En till anledning att vara ospecifik är på grund av att vi endast har en informant som intervjuats enskilt: bibliotekschefen, och vi hänvisar endast till bibliotekschefen som sådan när det bedöms vara relevant. Dessa beslut har tagit i samtal med handledare och stöd från metodlitteratur (se exempelvis Morgan 1997), samt med grund i vår vilja att ta hänsyn till informanternas integritet.

5.5. Etiska överväganden & GDPR

En viktig etisk aspekt av vårt projekt är deltagarnas integritet. Med stöd i metodlitteratur (Hughes Tidlund & Von Unge 2022, s. 52) och Vetenskapsrådets rapport om god forskningssed (Vetenskapsrådet 2024, s. 63) säkerställde vi att alla deltagare informerades om studien och vad deltagande innebär, inklusive inspelning vid intervjutillfällena. Samtycke inhämtades i skriftlig form via mail innan materialinsamlingen påbörjades (se bilaga 1).

Fokusgrupper och andra gruppintervjuer medför också särskilda etiska överväganden, som faktumet att känsliga ämnen kan komma upp under intervjutillfället. Detta är särskilt viktigt att ta hänsyn till i fall där deltagarna redan känner varandra, eftersom det gör anonymitet omöjligt (Bryman et al. 2021, s. 1504). Därför informerades alla deltagare om att allt sagt under fokusgrupperna är konfidentiellt, och att det gäller både oss som författare och deltagarna (Bryman et al. 2021, s. 1504; Dahlin-Ivanoff 2022, s. 116).

Uppsatsen har behandlat två sorters personuppgifter: direkta personuppgifter i form av röstinspelningar, samt indirekta personuppgifter i form av arbetsplats och tjänstetitel (Vetenskapsrådet 2024, s. 66-67). Hantering av röstinspelningar var nödvändigt på grund av vår metod och alla inspelningar samt informationen kring dem behandlades på ett säkert sätt, i enlighet med Vetenskapsrådets rapport om god forskningssed (2024): inget sparades i molnet, och pseudonymisering skedde direkt vid transkriberingen. De indirekta personuppgifterna var oundvikliga i och med att vi i vår metod valde informanter med en särskild tjänstetitel på en särskild arbetsplats. Dessutom bestod den ena fokusgruppen av en specifik grupp på arbetsplatsen, det vill säga hållbarhetsgruppen. Den aktuella personuppgiftsbehandlingen har bedömts av handledare som nödvändig för vår studie.

Eftersom dessa indirekta personuppgifter finns i uppsatsen har vi på andra sätt försökt skydda deltagarnas identitet till så hög grad som möjligt. Vi har utelämnat alla faktorer som inte är relevanta för analysen, som kön, ålder och bakgrund (Hughes Tidlund & Von Unge 2022, s. 56-57). Endast arbetsplats och titel har nämnts, samt medlemskap i hållbarhetsgruppen. Vi har också, som nämnts i det

förra avsnittet, undvikit att hänvisa till specifika informanter i presentationen av vårt resultat. I stället har vi hänvisat till gruppen som helhet eller till “en informant i gruppen”, vilket ger ytterligare en nivå av pseudonymisering. Ett undantag för detta är bibliotekschefen. Då vi intervjuade denna i sin roll som bibliotekschef var det inte möjligt att fingera yrkesrollen, men vi har kunnat pseudonymisera namn och pronomen.

Vi planerade inte att behandla känsliga personuppgifter, men däremot såg vi en viss risk att diskussionerna skulle kunna komma att röra vid ämnen som politiska åsikter. Om detta skulle ske planerade vi inte att använda oss av dessa uttalanden, i fall då innehållet inte var av direkt relevans för studien. I de fall då potentiellt känsliga uttalanden framkom som var av relevans för studien säkerställde vi i efterhand med informanterna att vi fick ha med uttalandena.

6. Resultat & Analys

I detta kapitel kommer vi att analysera empirin med utgångspunkt i de teman som vi har identifierat i den tematiska analysen. Vi har delat in dessa teman i tre olika avsnitt baserat på våra tre frågeställningar: legitimering, roll och gröna praktiker, och slutligen förutsättningar och utmaningar. Varje avsnitt avslutas även med en sammanfattning. En del av materialet återkommer i olika delar eftersom frågeställningarna relaterar till varandra. Vidare analyserar vi empirin utifrån vår teoretiska ansats.

För att göra läsningen tydligare redogör vi här igen för informanterna. Fokusgrupp 1 består av tre av de fyra bibliotekarier som utgör hållbarhetsgruppen. Fokusgrupp 2 består av bibliotekspersonal som inte ingår i hållbarhetsgruppen: tre bibliotekarier och en biblioteksassistent. Medarbetarna i fokusgrupperna kommer från olika avdelningar på biblioteket. 16 informanter svarade på enkäten, som skickades ut till samtliga medarbetare. Bibliotekschefen intervjuades enskilt. I de fall där vi har ansett att det inte är av vikt att tydliggöra vilken informant som har bidragit med empirin har vi avstått från att göra så.

6.1. Legitimering

I detta avsnitt kommer vi att redovisa för hur informanterna legitimerar sina föreställningar och praktiker kring hållbarhet. Vi kommer att analysera dels hur informanterna legitimerar existerande gröna praktiker på Malmö UB och dels hur de legitimerar sina föreställningar kring lärosätesbibliotekets eventuella roll i samhällets hållbara omställning. Förenklat besvarar det frågorna “varför / varför inte arbetar de med hållbarhet?” och “varför / varför inte anser de att man bör arbeta med det?”. Samtidigt synliggörs olika förutsättningar och utmaningar relaterat till informanternas legitimeringsarbete, till exempel olika politiska styrdokuments roll. Vi har identifierat fyra övergripande sätt som informanterna i studien legitimerar sina argument på, och analysen kommer att presenteras utifrån dessa.

6.1.1. Politiska direktiv

Det framkommer i materialet att få informanter legitimerar sina gröna praktiker genom politiska styrdokument. Bibliotekschefen är den enda som legitimerar praktikerna genom bibliotekslagen. Hen ser hållbarhet som en del av bibliotekens demokratiska uppdrag stipulerat av bibliotekslagen 2 §: "...vi har ett demokratiskt uppdrag att sprida kunskap och dela kunskap och skapa förutsättningar för tillgång till kunskap för alla. Och i det här fallet eftersom vi är ett lärosätesbibliotek så handlar det ju om att dela den forskning som finns". Hen reflekterar över att högskolelagen går att koppla till det hållbarhetsarbete de bedriver, men att i bibliotekslagen är det tydligast utskrivet vilket som är bibliotekets uppdrag.

Här kan man finna kopplingar till *the civic world* (Kann-Rasmussen 2023). Bibliotekschefen legitimerar sin ståndpunkt genom demokrati och kunskap för alla, vilket är i linje med den övergripande moralprincipen inom *the civic world*—"för allas skull" eller för det kollektivs skull. Tillgången till kunskap om miljöfrågor etc. framställs som en rättighet för alla. Vidare legitimerar hen det i ett objekt från *the civic world*, nämligen bibliotekslagen. Däremot reflekterar hen över att man måste prioritera en viss målgrupp: "Men vi är ju inget folkbibliotek... vi är till för allmänheten, men vår primära målgrupp är ändå studenter, forskare, lärare". Kunskap för alla framkommer således som ett viktigt mål för verksamheten, men inte det primära. Däremot framställs det som ett viktigt mål inom det hållbarhetsarbete biblioteket driver.

Biblioteks- och högskolelagen framstår ej som centrala styrdokument att legitimera sina argument genom för de andra informanterna. Fokusgrupp 1 svarar att de inte precis har diskuterat hur högskole- och bibliotekslagen kan kopplas till deras arbete. Informanterna i fokusgrupp 2 och enkäten hänvisar ej till dessa dokument. En informant anser inte att biblioteket har ålagts ett speciellt uppdrag genom politiska direktiv: "Biblioteket är en del av samhället, så därför har vi en roll i det stora hela, men jag tror inte jag ser på det som att vi har nåt särskilt...".

Som nämnts i teoridelen kan det finnas konflikter inom *the civic world* mellan olika värden biblioteket ska bidra till, till exempel mellan neutralitet och att ta en

mer aktiv ståndpunkt (Kann-Rasmussen 2023, s. 42). Bibliotekariernas förståelse för neutralitet verkar inte vara hindrande för dem att arbeta aktivt med hållbarhet. Bibliotekschefen resonerar kring att lärosätesbibliotek inte kan vara neutral i den kunskapsförmedling de gör, utan som en del av ett lärosäte måste förhålla sig till forskning:

Jag tänker att vi har en kunskap. Den är inte neutral. Vi vet att det är en klimatförändring [...] Men det är lätt att man förväxlar neutralitet med att allting måste vara i total balans när det gäller [...] den kunskapsförmedlingen som man gör. Och det är jag inte säker på att man kan göra, eller i alla fall inte på ett universitet... Det är ju baserat på forskning.

I fokusgrupp 1 framkommer liknande resonemang. En i gruppen lyfter en incident där en biblioteksbesökare protesterade mot att biblioteket tog ställning i klimatfrågan med argumentet att biblioteket ska vara neutralt. Informantens svar i incidenten var att de visst skulle ta ställning. Även här antyds det att kunskap inte är neutralt, men att denna förståelse inte hindrar bibliotekarierna från att aktivt arbeta med hållbarhet.

Däremot påverkar omgivningens förståelse för bibliotekens roll i relation till hållbarhet, till en viss grad. Bibliotekschefen uttrycker en försiktighet kring att bli associerad med aktivism: "Jag tror att det är liksom såna små 'nudging'-grejer som vi som bibliotek kan göra på ganska enkla sätt utan att det är aktivism". Vidare konstaterar hen att aktivism inte behöver vara ett negativt begrepp, men att det har blivit ett slagträ inom vissa sammanhang. Det förekommer således ett behov av att anpassa sig efter biblioteksanvändare och andra aktörer som har synpunkter på bibliotekets verksamhet.

Det är få informanter som uttrycker att de arbetar med hållbarhet för att det stipuleras av avtal och mål som Sveriges miljömål och Agenda 2030, utan snarare verkar dessa vara inspiration för att arbeta med befintliga mål. För fokusgrupp 1 är Agenda 2030 en ledstång som de kan använda sig av i vissa aktiviteter. Liknande svar speglas i enkäten där en informant beskriver användningen av Agenda 2030 på ett "visionärt plan". Även bibliotekschefen beskriver nationella

miljömål och avtal som potentiella stöd, och berättar att de har använt sig av Agenda 2030 i bland annat utställningar men att de inte har arbetat aktivt med avtalet.

För de bibliotekarier som inte arbetar med att utveckla bibliotekets hållbarhetsarbete motiverar de generellt sett inte sitt arbete genom styrdokument. Informanterna i fokusgrupp 2 resonerar kring att de inte förhåller sig direkt till något styrdokument relaterat till hållbarhet: “Det finns ju hur mycket [styrdokument] som helst, om man vill förhålla sig till det. Men det går ju också alldeles utmärkt att göra sitt jobb utan att ha en aning vad som står i något av de dokumenten”. Informanterna i fokusgrupp 2 förhåller sig verbala instruktioner och praxis på arbetsplatsen, vilket kan ses som manifestationer av de lokala styrdokumenterna.

Däremot legitimerar flera av dessa informanter sina argument genom att biblioteket är en statlig myndighet. I fokusgrupp 2 menar de att man har ett ansvar som offentligt finansierad att arbeta med hållbarhet. Samma resonemang speglas i tre av enkätsvaren. Där lyfts det både att som statligt finansierad har man ett ansvar att vara en förebild för samhället som stort, samt att man har ett ansvar att förhålla sig till de internationella avtal Sverige har ingått i.

6.1.2. Minska klimatpåverkan

I materialet går det att observera en tydlig trend av att legitimera argument genom instrumentell rationalisering (van Leeuwen 2008), där målet är att minska bibliotekets klimatpåverkan och bidra till samhällets hållbara omställning.

Bibliotekschefen legitimerar bibliotekets gröna praktiker genom att biblioteket har ett ansvar att bidra till samhällets klimatomställning som en del av samhället: “Vi som organisation har en massa... allt det görandet som vi har påverkar ju klimatet på olika sätt. Vi har byggnader, och vi har el i byggnaderna och vi har material, vi köper saker... där är liksom hela det som är, att vara en organisation på nåt sätt, vilket avtryck det gör”. På så sätt beskriver hen att det finns en dubbelhet i bibliotekets arbete med hållbarhet: dels har man ett ansvar som organisation att minska sitt klimatavtryck, dels är det en del av bibliotekens demokratiska uppdrag

att sprida kunskap. Att minska klimatpåverkan framkommer även som det övergripande målet för det arbete som drivs av fokusgrupp 1.

I förlängningen menar bibliotekschefen att det är ett ansvar som alla i samhället har. Hen reflekterar över att det är enkelt att tänka att det är systemet som ska förändras, men “vi har inte råd med att tänka så, därför att vi behöver alla olika nivåer för att komma till nån annan plats när det gäller klimatpåverkan”. Hen legitimerar således sin ståndpunkt att man bör bidra både som organisation och som individ i samhället.

Åsikten att man har ett ansvar både som individ och som organisation återkommer i fokusgrupp 2. Där diskuterar de att de har fått en kunskap på arbetsplatsen och med den kommer ett ansvar, både på arbetsplatsen och utanför. Informanterna lyfter att målet med deras praktiker är att känna att man bidrar till samhällets hållbara omställning som stort. En annan anledning som förekommer är att kunna “se sig själv i spegeln”, det vill säga att må bra över att man känner att man fullföljer sitt ansvar. Likaså menar två informanter i enkäten att anledningen till att man arbetar med hållbarhet på Malmö UB är för att verksamheten präglas av kunskap, vilket implicerar att det även kommer med ett ansvar.

Alla informanter i enkäten svarar att de tycker man har ett ansvar att arbeta med ekologisk hållbarhet. På frågan varför går hälften av svaren att koppla till att man har ett ansvar som en del av samhället, med målet att minska samhällets generella klimatpåverkan. I vissa fall har målet implicerats snarare än skrivits ut tydligt, till exempel i skrivningarna “likt alla andra i samhället” och “Ja, det är väldigt viktigt och behöver arbetas med på så många nivåer som möjligt!”. I andra fall nämner man tydligare målet, till exempel i skrivningarna “För att det påverkar vår framtid” och “Ja. En överlevnadsfråga”. Som svar på frågan “Varför tror du att ni arbetar med hållbarhet på Malmö UB?” svarar sju av informanterna ännu tydligare att det direkta målet är att minska klimatpåverkan. Detta går bland annat att utläsa i svaren “För att det är viktigt för världen”, “För att vi behöver göra det, ett ansvar vi behöver - och vill - ta” och “Det är viktigt för att bidra till en omställning”.

I informanternas svar går att utläsa tydliga kopplingar till *the green world* (Kann-Rasmussen 2023). Den övergripande moralprincipen inom *the green world* är hållbarhet, vilket framkommer som kärnan i citaten refererade till i detta delavsnitt. Informanterna refererar både till att minska bibliotekets klimatpåverkan och att bidra till minskningen i samhället generellt. Subjekten/objekten inom *the green world* är jordens invånare, framtida generationer, utsläpp och planeten. I flera av informanternas svar hänvisar man till mänsklighetens och världens överlevnad som målet med hållbarhetsarbete. De legitimerar sina argument på olika sätt—som organisation, som del av samhället, som individ—och genom detta som jordens invånare.

Fokusgrupp 2 lyfter att det finns en konflikt mellan hållbarhet och bibliotekets huvudsakliga syfte: “Huvudsyftet med våran verksamhet är ju inte att den ska vara hållbar. I så fall hade det bästa vart att lägga ner och flytta till skogen”. Hållbarhet är en faktor de anser kan tas med i avvägningen mellan olika val men det kan inte vara det ytterst styrande; de lyfter att det finns flera aspekter att ta hänsyn till som i vissa situationer har prioritet, bland annat tillgänglighet. Även bibliotekschefen tydliggör i intervjun att hållbarhet inte är bibliotekets huvudsakliga syfte: “Och när det gäller hållbarhetsfrågan så är den bara en av alla frågor som handlar om att sprida kunskap från lärosätet, så att det är inte så att vi bara kommunicerar hållbarhetsfrågor i utställningar, utan det är ju väldigt många andra frågor också”.

Fokusgrupp 2 synliggör hur *the civic world* och *the green world* är inkompatibla (Kann-Rasmussen 2023). Bibliotekets huvudsyfte stipulerat av 2 § bibliotekslagen är att främja demokrati, vilket är i linje med logiken hos *the civic world*. Som informanterna i fokusgrupp 2 lyfter kräver bibliotekets verksamhet resurser, vilket kan ses som i direkt konflikt med logiken i *the green world* där målet är att minska resursanvändningen. Logikerna kan samexistera inom biblioteket genom kompromisser: hållbarhet tas i hänsyn så länge det inte inskränker det demokratifrämjande uppdraget.

En informant beskriver hur bibliotekens uppdrag kan kännas motstridiga: “Men kanske att kopplingen mellan bibliotekens mål och varför vi gör det vi gör inte alltid är helt grundmurat (till exempel att vi givetvis källsorterar, men samtidigt visar arbete med AI glatt - fastän det kanske i långa loppet är en minst lika svår

miljöbov)”. AI kan förstås som en del av bibliotekets demokratifrämjande uppdrag, specifikt som en del av att utbilda medborgare inom digital kompetens, och således synliggörs även här en konflikt mellan *the green world* och *the civic world*.

Utifrån utgångspunkten legitimering som process (Kann-Rasmussen 2023, s. 41) kan däremot detta förstås som något som kan komma att förändras i framtiden, till exempel att man väljer att inte förespråka användningen av AI för att man istället legitimerar sina argument genom *the green world* eller någon annan logik. Samtidigt är legitimering inte svart eller vitt, och det är möjligt för aktörer att använda sig av båda logiker, exempelvis att förespråka sparsam användning av AI samtidigt som man förespråkar användningen av det för att utveckla miljöarbete.

6.1.3. Universitetet & forskning

Ett annat vanligt förekommande sätt att legitimera sina argument på är genom universitetet, både som institution och specifikt Malmö universitet. Fokusgrupp 1 förklarar att biblioteket verkar inom sammanhanget av universitetets miljömål. Universitetet framkommer även som en central del av bibliotekschefens förståelse för bibliotekets uppdrag: “det handlar om att vi är en del av universitetet, och genom att vara en del av universitetet så kan vi vara den där, att vi kan skapa länken till den forskningsbaserade kunskapen”. Genom att legitimera sina gröna praktiker genom biblioteket som en del av universitetet kan hen koppla an hållbarhet till bibliotekets mål, det vill säga att sprida kunskap om miljöfrågor.

På liknande sätt svarar fyra av informanterna i enkäten att de finner stöd i universitetets miljömål, strategi och klimatramverk, som svar på frågan om hur de motiverar att biblioteket har ett uppdrag att bidra till samhällets hållbara omställning. Tre informanter menar att man arbetar med hållbarhet på Malmö UB just på grund av att det står i universitetets mål och strategi, och en menar att lärosäten har ett ansvar att vara en förebild i samhället när det gäller medvetenhet kring klimatet och hållbarhet. Två informanter legitimerar även sina argument genom styrdokument lokala på biblioteket.

Legitimering av argument genom forskning är en annan strategi som förekommer hos informanterna. Bibliotekschefen påtalar forskning som grunden för det hållbarhetsarbete de utför: “Så att det är det här med att det inte ska vara åsiktsbaserat, utan att det ska vara... nånstans är det ju att vi är på ett lärosäte där man kan arbeta med den forskningsbaserade grunden”. Hen menar att hållbarhet inte är en politisk fråga relaterat till huruvida vi står inför en klimatkris eller ej. På liknande sätt menar två informanter att lärosätesbibliotek har ett ansvar att förhålla sig till forskningen: “om vi ska vara del forskningsvärlden måste vi också förhålla oss till vad forskningen faktiskt säger”. På så sätt impliceras det att legitimering av argument genom forskning är en viktig förutsättning för biblioteket att behålla sin trovärdighet och ställning inom akademien och samhället.

6.1.4. Trender & nå ut

Fokusgrupp 2 resonerar kring att man historiskt sett har legitimerat bibliotekets existens genom olika trender i samhället. De menar att viktiga frågor i samhället blir viktiga frågor även för biblioteket. Vidare menar de att en drivande faktor är olika “buzzwords” från samhället: “det går trender [...] ‘nu ska vi hålla på med det här!’, ska vi hålla på med genus, ska vi hålla på med miljö, också sen så växlar det ‘jamen nu är det de här buzzworden som gäller, och då ska vi greja med det’”. Samtidigt menar de att biblioteket inte är anpassningsbart till “negativa” saker i samhället, utan endast till det som kan skapa en positiv förändring.

Legitimering genom trender i samhället menar de kan vara ett effektivt sätt att nå ut till biblioteksanvändare:

Man vill ju nånstans lyfta, trycka på de positiva aspekterna, med bibliotek... Asså det har man gjort i alla tider, liksom nu... Ett tag var det här med mötesplats, [...] ‘kom hit för det är en mötesplats’, och så. Nu kanske man tänker mycket på det här cirkulära [...]. Så att det är också nånting, tänker jag, hur biblioteket motiverar sin existens; det är ju också alltid en fråga, ju. Och det kanske också är nånting i det, att det faktiskt [...] är en fördel, att man kan lägga in hållbarhet och miljö, för det. Eftersom det är ju ett mål,

som vi måste och vill sträva mot, så plockar man väl in det kanske extra tydligt nu.

Enligt van Leeuwens (2008) förståelse för legitimering går ovan resonemang att analysera som instrumentell rationalisering med målet att nå ut till fler biblioteksanvändare. Även bibliotekschefen argumenterar i linje med denna analys. Hen menar att hållbarhet kan vara en effektiv samverkansfråga, genom att man hittar gemensamma ambitioner och en vilja att jobba i samma riktning. Vidare menar hen att det kan vara ett effektivt sätt att nå ut till studenter, forskare och lärare på universitetet, men även aktörer utanför universitetet, till exempel andra bibliotek, Malmö stad och universitet i andra länder.

I informanternas resonemang framkommer argumentet att arbeta med hållbarhet för att kunna nå ut. Detta är i linje med *the projective world*, där den övergripande principen är att stärka sina kontakter genom subjekt som samarbetspartners och objekt som projekt (Kann-Rasmussen 2023). Kann-Rasmussen (2023) förstår biblioteket som en kompromiss mellan *the civic world*, *the projective world* och *the industrial world*. Här synliggörs det tydligast hur *the projective world* och *the civic world* samspelar—för att främja demokratin krävs det att man når ut till människor, och här kan hållbarhet både vara ett sätt att nå ut och en aspekt av att främja demokrati.

I materialet har det framkommit en konflikt mellan *the projective world* och *the green world*. En informant lyfter att när man började prioritera markburet resande på arbetsplatsen möttes det med motstånd. Detta därför att man ansåg att det hamnade i konflikt med målet att skapa kontakter, vilket förutsatte att medarbetarna kunde flyga. Informanten beskriver vidare hur det löstes genom att hållbarhet prioriterades: “det slutade med att vi hade gemensamma möten där vi diskuterade att man kan ju faktiskt internationalisera utan att flyga”. Bibliotekschefen beskriver att deras mål är att i första hand prioritera markburet resande, vilket kan tolkas som en kompromiss mellan logikerna då man tar hänsyn till både hållbarhet och att nå ut. Det synliggörs hur logikerna i grund och botten är inkompatibla: att flyga är i konflikt med hållbarhet, och markburet resande kan förhindra ens förmåga att knyta kontakter.

6.1.5. Sammanfattning

Sammanfattningsvis har det framkommit flera olika anledningar som informanterna arbetar med hållbarhet, och ofta använder sig informanterna av flera olika argument samtidigt.

Det framkommer att alla informanter tycker att biblioteket har en roll i samhällets hållbara omställning, men att det inte finns en konsensus kring om biblioteket har en speciell roll genom politiska direktiv. Endast bibliotekschefen legitimerar sitt engagemang i hållbarhet genom politiska styrdokument, och då endast bibliotekslagen. Hens argument ligger i linje med *the civic world*, alltså att hållbarhetsarbete förstås som ett sätt att bidra till allas rätt till kunskap samt demokrati (Kann-Rasmussen 2023). Högskolelagen samt avtal och mål som Agenda 2030 verkar ej vara incitament att arbeta med hållbarhet, utan snarare stärka existerande engagemang.

Den tydligaste trenden vi har identifierat är att man arbetar med hållbarhet för att minska sin klimatpåverkan eller på andra sätt motverka klimatkrisen, för att man ser att man har ett ansvar som individ eller organisation i samhället. Dessa argument är i linje med *the green world* där den styrande moralprincipen är just hållbarhet (Kann-Rasmussen 2023). Universitetets och bibliotekets styrdokument relaterat till hållbarhet framkommer även som centrala för informanternas legitimeringsarbete. Även om alla informanter inte förhåller sig till lokala styrdokument direkt så gör de det indirekt genom praxis och verbala instruktioner.

Legitimering genom trender och åsikter i samhället som stort framkommer även som en central aspekt av legitimeringsarbetet. Biblioteket framkommer som anpassningsbart mot samhället, vilket verkar medföra positiva effekter när det är i linje med bibliotekets hållbarhetsmål. Här belyser teorin *Orders of Worth* (Kann-Rasmussen 2023) en konflikt mellan värden biblioteket förväntas bidra med - neutralitet och att ta ställning. Konflikten verkar främst existera i utomstående aktörer, snarare än hos bibliotekarierna. I förlängningen framkommer legitimering genom trender i samhället som ett sätt att nå ut till fler, vilket är i linje med *the projective world* (ibid.).

Teorin belyser även konflikter mellan olika logiker som bibliotekarierna linjerar sig med. Specifikt gäller det *the civic world* och *the green world*, där det framkommer att *the civic world* är prioriterat: människors rätt till utbildning och kunskap prioriteras över att minska verksamhetens klimatavtryck. Det gäller även konflikten mellan *the projective world* och *the green world*, då resurser krävs för att knyta kontakter, i detta fallet för att flyga. I båda fallen kan logikerna samexistera inom verksamheten för att man kompromissar: medarbetarna på universitetet får flyga lite, och hållbarhet är ett viktigt mål för verksamheten men inte det viktigaste.

6.2. Roll & gröna praktiker

I detta avsnitt kommer vi att redovisa för vilken roll bibliotekarierna på Malmö UB intar i samhällets hållbara omställning, med utgångspunkt i deras gröna praktiker. Vidare redovisar vi för deras föreställningar kring vilken roll de anser att lärosätesbibliotek bör inta eller intar, både specifikt Malmö UB och lärosätesbibliotek som institution.

Materialet analyseras utifrån teorin Library's Green Role (Miller 2010) samt de teoretiska begreppen framtidskunnighet och aktivt hopp (Naturskyddsföreningen 2023b). Vi har identifierat sex övergripande teman i den tematiska analysen, och analysen kommer att presenteras utifrån dessa.

I enkäten inkluderade vi förutom de öppna textsvaren en fleralternativsfråga om vad respondenterna anser att lärosätesbibliotek bör göra för att bidra till samhällets hållbara omställning. Resultatet från denna presenteras löpande i texten, men för att underlätta kommande läsning har vi valt att även sammanställa svaren på denna fråga i följande tabell, figur 2.

Tycker du att lärosätesbibliotek borde göra något av följande för att bidra till samhällets hållbara omställning?	Antal svar, av 16	%
Sänka organisationens interna klimatavtryck	15	93.8%
Erbjuda aktiviteter som inspirerar till en mer hållbar livsstil	14	87.5%
Vara en god förebild i syfte att inspirera andra	13	81.2%
Väcka en förståelse för att ens handlingar kan göra positiv skillnad	12	75%
Erbjuda en plats för miljöintresserade aktörer	11	68.8%
Sprida forskning relaterat till miljö/klimatfrågor	11	68.8%
Representera miljö/klimatfrågor i beståndet	11	68.8%
Utbilda i miljö/klimatfrågor	8	50%
Inget av alternativen	0	0%

Figur 2: Tabell över enkätsvar på fråga 6.

6.2.1. Vikten av ett aktivt förhållningssätt

Ett tema som framkom i vårt material var olika resonemang kring biblioteket som ett naturligt hållbart fenomen. Perspektivet på biblioteket som hållbart till sin natur framkom i samtliga intervjuer samt i två enkätsvar. Bibliotekens grundverksamhet beskrivs av fokusgrupp 1 som “per se, en cirkulär, hållbar verksamhet”. Ett enkätsvar beskriver att “själva idén med bibliotek är hållbarhet och cirkularitet” och ett annat kallar bibliotek “cirkulärt till sin natur”. Även fokusgrupp 2 ser bibliotekets grundverksamhet med att låna ut böcker som "supercirkulärt, till sin natur” och en delningsekonomi eftersom man delar på saker och ting:

Liksom bibliotekets filosofi är ju hållbar på det sättet, tänker jag också. Det här med att dela på fysiska material som böcker, dela på ytor... Dela på datorer kanske [skratt] och allt vad det kan vara.

Bibliotekschefen menar att hållbarhet är integrerat i grundverksamheten och att man bidrar till någonting bara genom att ha en biblioteksverksamhet som är cirkulär: “[Det] är rätt lätt att se kopplingen till ekologisk hållbarhet: det är en plats som är öppen, som vi delar, den också. Det behövs platser där man kan

mötas.” Hen beskriver att biblioteket som en öppen fysisk plats är hållbar eftersom många kan dela på den; att inte alla har egna platser som måste finansieras, byggas och värmas. Även en informant från fokusgrupp 2 lyfter bibliotekets öppna plats som en del av delningsekonomin: “[...] platsen är till för alla, för många, inte bara för några.”

Det framgår alltså att bibliotekarierna generellt ser på biblioteken och dess verksamhet som naturligt hållbar i och med att det är en cirkulär verksamhet: man delar på främst böcker, men även ytor och exempelvis datorer. Samtidigt syns en tydlig medvetenhet om att frågan är mer komplex än så; bland annat uttrycker en informant från fokusgrupp 1 att de är medvetna om bibliotekets mindre hållbara aspekter:

Asså vi är ju inte hållbara i alla håll och kanter, asså det är ju vi medvetna om. Jag menar, själva det här att låna böcker och så... Men, vi har ju diskuterat gallring av böcker, vi har diskuterat vårt eget utskrivande, papper... Asså, det finns en massa aspekter som inte är hållbara, men... Ja, grundförutsättningen är ju ändå att vi lånar ut.

Även om biblioteken har naturligt hållbara aspekter så framstår det som viktigt att inte nöja sig med det. En informant från fokusgrupp 1 menar att det kan vara lätt att se biblioteket som cirkulärt och därför tro att man inte behöver se över exempelvis sina inköp, och beskriver att “man kan liksom inte slappna av i det... för att vår påverkan finns ju där ändå”. En annan informant från gruppen följer samma resonemang, och menar att det är lätt att bli självgod, men att man måste vara medveten om att det är en belastning bara i att biblioteket finns. Bibliotekschefen uttrycker i samma linje:

Jag tänker vi hade ju kunnat säga, “amen vi är ju cirkulära, vi behöver inte göra mer. Vi struntar i att ha några andra hållbarhetsambitioner för det behöver vi inte tänka på, därför att vi har redan gjort vårt”. Det tänker jag, det kan man inte.

Bibliotekschefen menar att man inte ska förväxla bibliotekets cirkulära natur med att kunna vara nöjd. Hen menar att även om biblioteket bidrar genom sin cirkulära verksamhet och genom att skapa förutsättningar för delande så måste man tänka

på att biblioteket är en verksamhet, och har därmed ett klimatavtryck. Även om biblioteken kan bidra genom sina naturliga kvaliteter så lyfter bibliotekschefen att biblioteken kan “faktiskt aktivt också då och då, på olika sätt, stödja i att uppmärksamma de här frågorna; visa på ingångar till kunskapen.” Hen uttrycker också att det är ett kontinuerligt arbete: “Men det är ju liksom hela tiden ett arbete som måste pågå, så det är ju inte så att... man blir liksom inte klar.”

Det framstår som viktigt för biblioteket att på något vis aktivt ställa sig bakom frågan och visa på att ekologisk hållbarhet är en viktig fråga som biblioteket prioriterar. En informant från fokusgrupp 1 berättar att biblioteket en gång hade en besökare som menade att de inte ska ställning i frågor som klimatfrågan, men att bibliotekarierna då svarade att de visst ska ta ställning. Även bibliotekschefen tror på sin roll i att visa vart biblioteket står: “jag tror, jag har en roll, jätteviktig roll som chef, att visa på att det här är viktiga frågor, och att vi har tid att jobba med det.”

Ett annat sätt för biblioteket att visa sin stöttning för hållbarhetsfrågan är att förbinda sig till avtal och manifest. En informant från fokusgrupp 1 berättar att biblioteket har ett samverkansavtal, ett slags klimatkontrakt med Malmö stad, som skrevs på av bland annat rektorn. Informanten menar att även om det till en viss del är en symbolisk handling så får det betydelse. Malmö UB har också skrivit på Green Libraries Manifesto, ett internationellt manifest. Dessa handlingar kan ses som en aspekt av miljöledarskap. Att erkänna och ta ansvar att arbeta hållbart är en nyckelegenskap av miljöledare (Miller 2010, s. 1), och genom att skriva på olika kontrakt och manifest visar biblioteket och universitetet att de står bakom hållbarhet och ämnar arbeta med frågan.

6.2.2. Att vara en förebild: interna gröna praktiker

Under en diskussion om vilka mål som finns med hållbarhetsarbetet lyfte en informant i fokusgrupp 1 att man vill vara ett gott exempel. Även resultatet från enkäten visar att 13 av 16 respondenter tycker att biblioteket borde “vara en god förebild i syfte att inspirera andra”. Att Malmö UB kan vara en förebild eller ett gott exempel för att inspirera andra aktörer verkar vara något som många informanter identifierar sig med; det framstår som en positiv effekt av

hållbarhetsarbetet. Som diskuterats närmare i delavsnitt 6.1.1 så lyfts det också som ett ansvar: eftersom biblioteket är statligt finansierat har man ett ansvar att vara en förebild för samhället, bland annat genom att arbeta hållbart.

Millers (2010) beskrivning av miljöledare lägger mycket vikt på att vara en förebild och ett gott exempel genom att som bibliotek arbeta för att minska sitt utsläpp på olika vis. Att sänka bibliotekets egna klimatavtryck är också det svarsalternativ flest respondenter höll med om i fleralternativsfrågan från enkäten: 15 av 16 menar att biblioteket bör göra detta för att bidra till samhällets hållbara omställning. Interna gröna praktiker på biblioteket, det vill säga olika sätt som organisationen sänker sitt interna klimatavtryck, är något som återkommit i vårt material. Exempel vi funnit på dessa interna gröna praktiker inkluderar både större saker i verksamheten, men även många "små" praktiker som informanterna uttrycker att de gör i hållbarhetssyfte.

Det finns många aspekter av verksamheten biblioteket själv kan kontrollera och aktivt arbeta hållbart med. Exempel på detta syns bland annat i de hållbarhetsambitioner biblioteket satt upp. En av de första uppgifterna hållbarhetsgruppen genomförde var att formulera hållbarhetsambitioner för biblioteket som kopplades till universitetets miljömål. Av dessa fem mål är tre relaterade till interna praktiker: att prioritera markburet resande, inte använda engångsartiklar och att bevaka hållbarhetsaspekter i universitetets upphandlingar som rör biblioteket (Malmö universitetsbibliotek 2023). Vikten av att tänka på hållbarhet när det kommer till upphandlingar beskrivs även av bibliotekschefen:

Det är jätteviktigt, att man har med sig... Det är den viktigaste punkten egentligen i hela kedjan. För det första, ska du köpa nåt eller inte? Så fort du köper nåt är det ett klimatavtryck. Och det du köper, hur hållbarhetskontrollerar du köpet, vad kan du skriva in i din upphandling? Och det är ju nånting man måste jobba med hela tiden [...]

Bibliotekets mål att prioritera markburet resande och undvika att använda engångsartiklar har haft ett tydligt genomslag på arbetsplatsen och nämns ofta i vårt empiriska material, både i enkätsvar, fokusgrupper och intervjun. I samband med detta lyfts också att det numera serveras vegetarisk mat som standard på

bibliotekets olika evenemang, och en annan informant berättar att hen alltid försöker handla ekologiskt när hen beställer fika till biblioteket.

Flera informanter lyfter att det är sådana relativt enkla saker som är lättast att omsätta i praktiken för de anställda. De beskriver små saker de gör på arbetsplatsen, som att använda porslinsmuggar i stället för pappersmuggar, att ta en bild på ett sökresultat i stället för att skriva en papperslapp som snart kommer slängas. En informant berättar att hen ser till att inte alltid skriva ut hela powerpointen när de ska hålla i en föreläsning, och menar att det finns många sådana små gröna praktiker på biblioteket. Samtidigt uttrycker en informant att det kan kännas som att man inte gör tillräckligt: "varje gång man pratar hållbarhet så är det en sån enorm fråga, och sen är... det känns alltid så futtigt, det man gör." En annan informant trycker dock på att det ofta är just sådana små, medvetna val man själv kan göra i tjänsten: "det är verkligen många bäckar små man får tänka, i det här".

Fokusgrupp 2 tar också upp bokvård och återbruk av utskriftspapper som exempel på gröna praktiker på biblioteket. De beskriver att de av olika anledningar ofta har stora mängder papper med utskrifter som inte behövs, och att en häändig kollega kommit på att man kan göra anteckningsblock av dessa utskrivna papper. Dessa block kan sedan användas i till exempel informationsdisken. En informant beskriver att hen i sin tjänst arbetar med bokvård—att laga böcker—och att det är tillfredsställande att göra något som så konkret är hållbart:

[...] det är det som är väldigt skönt med att ha [...] att laga böcker, det är så oerhört tydligt och fysiskt, asså... Jag vet inte om jag skulle bli lika tillfredsställd av sådär siffror och kilowattimmar eller liksom... Men däremot så har jag redan... "och nu åkte de här [böckerna] ut igen, toppen, ett till varv!"

En annan intern grön praktik på biblioteket är det återbruk som sker till bibliotekets utställningar. Ett enkätsvar beskriver att utställningsgruppen återanvänder mycket material, och sparar allt som kan tänkas återanvändas. Utställningsgruppen försöker också inhandla begagnade möbler till utställningarna i den mån som är möjligt, och kan på så sätt minska utsläpp.

Sammantaget stöttar vårt empiriska material idén att Malmö UB kan ses som en miljöledare genom att vara en förebild. Miller (2010) beskriver att ett miljöledande bibliotek minskar sina egna utsläpp i syfte att inspirera andra. Några informanter påtalar att ett mål med bibliotekets hållbarhetsarbete är att vara en förebild, men det framstår inte som det huvudsakliga syftet för alla informanter. Som diskuterats i delavsnitt 6.1.2 framstår målet i stället som att sänka bibliotekets eget klimatavtryck. Däremot exemplifierar biblioteket en god förebild genom de många interna gröna praktiker de har, och på så sätt kan de inspirera andra.

Att arbeta hållbart, vara en förebild och en miljöledare involverar också många komplexa frågor, som inte alltid har tydliga svar (Gallagher 2012). När hållbarhetsgruppen tillsattes så gjordes en stor inventering av vilka frågor som fanns kring att uppnå universitets miljömål. Hållbarhetsgruppen beskriver att de exempelvis har undersökt möjligheten för återvinning av gallrade böcker utan tillfredställande resultat. Från den workshoppen identifierades även ett antal andra frågor de ville veta mer om; en av de stora frågorna som kom var klimatpåverkan av digitalt respektive analogt material. Bibliotekschefen beskriver att även om de i slutändan inte fann något användbart svar, så var det något de behövde sitta med ett tag:

[...] då var ju en sak till exempel att alla var väldigt intresserade av, hur är det egentligen med klimatavtryck när det gäller digital läsning och tryck? Och den, det kan jag säga, det har vi inte fått reda på ett svar. Det finns inte ett svar på den. Men vi behövde vara i den frågan ett tag, och titta på den.

Fokusgrupp 2 lyfter också komplexiteten med frågan om e-böcker kontra fysiska böcker; de beskriver att även om de hade fått ett självklart svar på frågan så hade de inte kunnat anpassa biblioteksverksamheten till fullt utefter det svaret. Det är inte realistiskt för biblioteket att endast ha fysiska respektive e-böcker; båda behövs för att täcka studenter och forskares behov. Informanternas resonemang kring frågor som denna visar på förmågan att hantera de komplexa och ibland motstridiga frågor som uppstår i hållbarhetsarbete, vilket styrker att biblioteket kan anses ha en miljöledande roll (Gallagher 2012).

6.2.3. Det kollektiva: normalisering av hållbarhetstänk

Att vara en miljöledare—en förebild och ett gott exempel—gäller både utåt mot samhällets invånare, andra bibliotek och organisationer, men även inom den egna organisationen och inom biblioteket (Gallagher 2012). Ett exempel på hur Malmö UB illustrerar den interna aspekten är i hur normalisering av hållbarhetstänk på arbetsplatsen framkommer som en central aspekt i deras hållbarhetsarbete. Informanterna i fokusgrupp 1 beskriver att ett av målen med hållbarhetsgruppens arbete är att hållbarhet ska bli en naturlig del i alla interna verksamhetsgrupperna, genom att miljö- och klimatfrågor alltid tas i beaktande. Vidare beskriver en informant i gruppen hur även andra bibliotekarier utanför hållbarhetsgruppen blivit inspirerade att tänka på hållbarhet i sitt arbete:

“Nu kom utställningsgruppen galopperande att de hade hittat... När de laminerar, att de hade hittat sånt... där det var återvunnen plast. Då hade de liksom verkligen ansträngt sig.”

Att hållbarhetstänk har blivit en naturlig del av verksamhetsgrupperna syns tydligt i fokusgrupp 2. Informanterna i fokusgrupp 2 beskriver en slags “kollektiv socialisering” på arbetsplatsen: hållbarhet tas upp i så många sammanhang att det är svårt att undvika, det synliggörs i kanaler på Teams, på föreläsningar och diskussioner, och alla har det med sig. De reflekterar över att det förmodligen är en någorlunda unik situation och att alla arbetsplatser inte har det så, och att det möjligen skulle kunna vara provocerande för någon som är skeptisk till hållbarhetsfrågan, även om det inte är något de lagt märke till.

Fokusgrupp 2 menar att man har socialiserats in i hållbarhetstänket delvis för att frågan är så närvarande, men också för att många trivs på arbetsplatsen och att det påverkar en att ta sig med hållbarhetstänket i privatlivet också. De beskriver att arbetsplatsen ger en skjuts i en positiv riktning för ett hållbart liv. Hållbarhetstänk har blivit normaliserat till den punkt att det inte känns som en laddad fråga på arbetsplatsen; de liknar att prata om hållbarhet i fikarummet som att prata om litteratur, och beskriver att det pratas mycket om tågresor inför semestrar. En informant förklarar att det är svårt att blunda när man har kunskapen: “[...] det gör nånting med en, när man har fått kunskap... Med kunskap kommer ansvar.”

Detta är ett tydligt exempel på hur biblioteket kan ses som en miljöledare; biblioteket och anställda på biblioteket influerar individer till ett långsiktigt hållbart levnadssätt (Gallagher 2012, s. 5). Hållbarhetstänket har således implementerats på arbetsplatsen till den grad att det påverkar samtliga bibliotekarier.

6.2.4. Samverkan & biblioteket som plats

Bibliotek kan också vara en miljöledare genom samverkan med andra aktörer (Miller 2010), vilket sker på flera nivåer på Malmö UB. En informant i studien lyfter samverkan med andra bibliotek och samhällsinstitutioner som ett sätt för lärosätesbibliotek att bidra till samhällets hållbara omställning. Även bibliotekschefen menar att hållbarhet är en bra samverkansfråga och berättar att biblioteket samverkar både inom universitetet, med andra bibliotek, med Malmö stad och internationellt.

I materialet framkommer det att Malmö UB samverkar på institutionell nivå med andra bibliotek och olika organisationer, bland annat Naturskyddsföreningen och Svensk biblioteksförenings klimatramverk. En informant beskriver att alla bibliotek i Sverige utbyter idéer med varandra, och att det ger större effekt när biblioteken samarbetar och inspirerar varandra. Malmö UB är också med i en internationell universitetsorganisation med 10 andra universitet i Europa, där klimat- och miljöfrågan är en av de frågor man samverkar kring. Som tidigare nämnts i delavsnitt 6.2.1 så har Malmö UB skrivit på Green Libraries Manifesto, vilket också ger biblioteket ett internationellt sammanhang med möjlighet för kunskapsutbyte mellan olika bibliotek.

Utöver detta är biblioteket med i temaveckan Vecka17, vilket är ett stort nordiskt initiativ kring bibliotek och hållbarhet där olika bibliotek samverkar. I samband med Vecka17 samverkar Malmö UB med bland annat Malmö stadsbibliotek, och informanterna i fokusgrupp 1 beskriver att samarbetet med Malmö stad känns naturligt. MAU har, som tidigare nämnts i delavsnitt 6.2.1, också ett samverkansavtal med Malmö stad och informanterna beskriver att en effekt av det är att det blivit naturligt för bibliotekarier på Malmö UB att gå på

Miljöförvaltningens utbildningar, och för Miljöförvaltningen att gå på Klimatkollegiets möten på Malmö UB.

En annan del av samverkan sker inom universitetet med studenter, forskare och lärare, ofta i form av att ge förutsättningar för möten och klimatkussioner. Ett centralt tema som framkom i vårt empiriska material relaterat till detta är biblioteket som plats—både i form av biblioteket som en öppen mötesplats där hållbarhetsfrågor kan komma upp, men även bibliotekets möjlighet att låna ut lokaler och plats. Av enkätsvaren var det 11 av 16 respondenter som menade att biblioteket bör “Erbjuda en plats för miljöintresserade aktörer”.

Två klimatrelaterade organisationer på universitetet använder biblioteket som mötesplats—studentkårens klimadförening och universitetets Klimatkollegium. Klimadföreningen i Studentkåren Malmö, Fenix, har sina möten i ett biblioteksrum som biblioteket bokar till dem varje vecka, och här framkommer biblioteket som en viktig aktör i att facilitera klimatkussioner i biblioteksrummet. Klimatkollegiet, en tvärvetenskapligt sammansatt grupp av forskare på universitetet, har valt att förlägga sina seminarier på biblioteket. Bibliotekschefen beskriver att de väljer att ha sina möten på UB eftersom de ser biblioteket som en viktig arena och ett sätt att nå ut. Här framkommer biblioteket som en mindre aktiv aktör, men ändå som en viktig plats för klimatkussioner.

Både bibliotekschefen och båda fokusgrupperna resonerar kring vikten av att utlåta biblioteksrummet som en del av deras hållbarhetsarbete. Fokusgrupp 1 menar på att det är en del av uppdraget de börjat tänka mer kring på senaste tiden, just att låna plats och utrymme. Även fokusgrupp 2 ser det mycket positivt; de beskriver det som ett sätt för biblioteket att facilitera—även om de inte aktivt skapar engagemang så kan de se till att intresserade personer får en plats att vara på. Bibliotekschefen resonerar i samma linje: även om biblioteket inte alltid är drivande i alla aktiviteter så försöker de skapa förutsättningar och göra det så enkelt som möjligt som student eller studentgrupp att åstadkomma någonting genom att använda bibliotekets lokaler. Det framgår att informanterna vill ge förutsättningar för möten och göra det enkelt för andra att få utlopp för att utveckla sitt engagemang.

6.2.5. Att synliggöra, sprida hopp & inspiration

En ytterligare effekt av att ge hållbarhetsarbete och externa gröna praktiker plats på biblioteket är att det synliggör att arbetet sker. Det framgår från vårt empiriska material att bibliotekarierna vill sprida optimism, hopp och inspiration till besökare. Ett tema som framkommer är att synliggöra hållbarhetsarbetet med förhoppningen att folk inte ska känna sig ensamma i frågan—att sprida aktivt hopp (Naturskyddsföreningen 2023). 12 av 16 respondenter i enkäten menar att biblioteket bör “Väcka en förståelse för att ens handlingar kan göra positiv skillnad”. En informant från fokusgrupp 1 beskriver att det är lätt att tvivla på att man kan göra någon skillnad i klimatfrågan och bli nedstämd på grund av det, men att det då hjälper att se att man är många som gör något. Även bibliotekschefen resonerar kring hur lätt det är att bli handlingsförlamad när klimatfrågan är så stor, och det krävs så många handlingar för att se några effekter.

En informant i fokusgrupp 2 beskriver att det då kan vara hjälpsamt att se att man inte är ensam, utan det finns andra som också bryr sig. Informanten menar att det därför är viktigt att visa att man jobbar med hållbarhet i syfte att få folk att se att de inte är ensamma; det finns fler som bryr sig, som försöker. Hen menar att detta i sin tur gör folk mer benägna att anstränga sig. Genom att synliggöra att biblioteket arbetar med hållbarhet—exempelvis genom utställningar, att synliggöra forskning eller upplåta lokalerna till klimatföreningar—så kan biblioteket inspirera hopp.

Att biblioteket synliggör hållbarhetsarbetet i syfte att uppmuntra andra passar in i miljöledarens roll: att inspirera och motivera andra att leva hållbart (Gallagher 2012). Samtidigt är det också ett tydligt exempel på ett försök att sprida aktivt hopp och därmed främja framtidskunnighet, eftersom de vill motverka hopplösheten som många känner inför klimatfrågan (Naturskyddsföreningen 2023b).

Flera informanter lyfter också vikten av att ha roliga aktiviteter som främjar hållbarhet, ett resonemang som återkommer i nästa delavsnitt. En informant från fokusgrupp 2 menar att hållbarhetsfrågan kan vara tråkig, och att det därför är bra att locka med roliga saker som kläd- och sticklingsbyten. Fokusgrupp 2 resonerar

i samma linje: de beskriver att ett annat bibliotek tvingas använda ord som 'klädbyte' eller 'växtbyte' på sina affischer för att locka besökare, eftersom en affisch som fokuserar på klimatet inte lockar någon.

Malmö UB har genomfört ett antal utåtriktade aktiviteter med miljötema: utställningar, temaveckor, temadagar, kläd-, sticklings- och läsglasögonbyten är några exempel. Majoriteten av enkätsvaren, 14 av 16, anser att dessa slags aktiviteter som inspirerar till hållbarhet är något biblioteket bör göra. En informant menar att det är just sådana saker bibliotek kan göra för att visa upp hållbara levnadssätt: "Det är bara ett konstaterande att 'det här går att göra', och så gör man det". En annan informant ser också positivt på sådana aktiviteter, och menar att det också normaliserar hållbara praktiker som att byta kläder, använda gamla kläder och att laga sina kläder. Även detta kan kopplas till framtidskunnighet och aktivt hopp; det handlar om att bryta ner den stora miljöfrågan och istället presentera tydliga mål (Naturskyddsföreningen 2023b), som att minska konsumtion av kläder. Just att normalisera hållbara praktiker och förändra människors vanor framstår som en svårighet; en informant förklarar att "[...] det är inte kunskap som är bristen." Hen menar att svårigheterna handlar om vanor och att omsätta saker i praktiken.

Genom att erbjuda roliga och inspirerande hållbara aktiviteter agerar biblioteket både som miljöledare och miljöutbildare. De leder genom att inspirera och motivera till hållbara levnadssätt (Gallagher 2012; Miller 2010), samtidigt som de höjer besökares miljölitteracitet—förmågan att identifiera och ta hållbara beslut—genom att visa upp exempel och därmed lära ut hållbara praktiker (Fedorowicz-Kruszewska 2020, s. 282; Miller 2010). Dessutom sprider de aktivt hopp och främjar framtidskunnighet genom att synliggöra arbetet och visa på att det är många som bryr sig om frågan (Naturskyddsföreningen 2023b).

6.2.6. Utbildning eller bildning?

Till frågan om biblioteket hade en utbildande roll framkom något blandade resonemang. Som nämnts i avsnittet ovan så menar bibliotekschefen att det inte är kunskap som saknas, och i enkätsvaren framgår att endast hälften av respondenterna såg "Utbilda i miljö/klimatfrågor" som något lärosätesbibliotek

borde göra för att bidra till samhällets hållbara omställning. Fokusgrupp 2 motsatte sig en direkt utbildande roll; de beskriver att de inte vill stå med “pekpinne” och berätta vad folk ska tycka. Informanterna från fokusgrupp 2 är tydliga med att de inte vill på något vis tvinga någon till något, och menar att det måste komma inifrån; det går inte att bestämma att någon annan ska bli engagerad. I stället för att direkt utbilda menar fokusgrupp 2 att biblioteket kan inspirera besökare: lyfta positiva exempel på hållbara aktiviteter, väcka nyfikenhet och erbjuda en mötesplats där besökare kan engagera sig.

Fokusgrupp 1—det vill säga hållbarhetsgruppen—framstår som mer positivt inställd till en mer utbildande roll. De beskriver att de brukar ha informationsmaterial vid sina aktiviteter, exempelvis informerar de om kläders miljöpåverkan i samband med klädbyte på biblioteket. De menar däremot att deras utbildande eller bildande roll kanske inte riktigt uppfattas av studenter, eftersom de inte vet om studenterna faktiskt läser materialet. En av informanterna beskriver att det kan vara lättare att prata med studenterna, och att hen brukar försöka stå vid exempelvis klädbytet och prata med besökare. Hen beskriver att dessa möten ibland leder till givande samtal om hållbarhetsfrågan, något som också kan hända i informationsdisken. Att bibliotekarierna erbjuder material och försöker samtala med besökare om hållbarhet visar på att de kan anses ta sig an en miljöutbildande roll.

En informant från fokusgrupp 1 menar dock att bibliotekarier inte har något formellt uppdrag i att utbilda inom hållbarhet: “Det står ju ingenstans att en bibliotekarie ska undervisa i hållbarhet när vi träffar studenterna”. Hen menar att uppdraget snarare handlar om att utbilda inom källkritik och informationssökning. Här lyfter informanten däremot en möjlighet att integrera hållbarhet i undervisningen, till exempel genom att lyfta hållbarhetsaspekter relaterat till användningen av AI. Det framstår alltså att vissa informanter tar sig an en informell utbildande roll; de ser inte att de har ett särskilt uppdrag att utbilda studenter eller besökare i hållbarhet, men försöker få in utbildande moment i den mån det går.

En aspekt av miljöutbildning som inte framkom så tydligt i vårt material var representation av hållbarhetsfrågor i bibliotekets bestånd. Till frågan om

biblioteket bör "Representera miljö/klimatfrågor i beståndet" för att bidra till samhällets hållbara omställning svarade endast 11 av 16 ja. Förutom fleralternativsfrågan i enkäten kom frågan om att representera miljö/klimatfrågor i beståndet endast upp en gång i vårt empiriska material: en informant menar att hen arbetar med hållbarhet genom att selektera böcker inom ämnet.

Flera informanter lyfter däremot bibliotekens uppdrag att sprida kunskap och skapa förutsättningar för tillgång till kunskap för alla samt lärosätesbibliotekens särskilda uppdrag att sprida forskning, och detta inkluderar kunskap och forskning om hållbarhet. Detta kopplas även till bibliotekslagen, vilket illustrerats i avsnitt 6.1.1. Fokusgrupp 1, hållbarhetsgruppen, lyfter att hållbarhet endast är en av alla frågor som lyfts inom forskningen, men berättar också att hållbarhetsgruppen har ett initiativ att synliggöra all forskning på universitetet med klimat- och hållbarhetsfokus. Att sprida forskning om hållbarhetsfrågor är något även många respondenter i enkäten anser att biblioteket bör göra: 11 av 16 respondenter anser att biblioteket bör "Sprida forskning relaterat till miljö/klimatfrågor". Detta kan tolkas som ett sätt för biblioteket att vara en indirekt miljöutbildare; de fokuserar på att ge förutsättningarna för besökare att höja sin miljöliteracitet.

Att informanterna till större del ser en möjlighet att främja bildning snarare än att aktivt utbilda är ett tydligt tema i vårt material. En informant beskriver att de vill se lärosätesbiblioteket som en folkbildande plats, och en annan menar att bibliotekets grundfunktion är att vara en plats för människor att komma åt kunskap, vilket bibliotekarierna kan hjälpa besökare med.

6.2.7. Sammanfattning

Informanterna lyfter bibliotekets naturligt hållbara aspekter samtidigt som de visar en vilja att inte nöja sig med att ha en cirkulär verksamhet, utan att de vill arbeta aktivt med hållbarhet. Det aktiva arbetet syns bland annat genom att arbetet förankras i strategier och genom kompetensutveckling; två exempel på miljöledarskap (Fedorowicz-Kruszewska 2021). Genom att lyfta ett aktivt förhållningssätt, en egen medvetenhet och ett erkännande av ansvar för att arbeta hållbart (Miller 2010) visar informanterna på miljöledande egenskaper.

Bibliotekarierna visar också på många interna gröna praktiker, både stora och små handlingar som är mer eller mindre konkreta. Allt från att ha med hållbarhet i upphandlingar till att laga böcker eller köpa ekologiskt fika är gröna praktiker som visar på att biblioteket och dess anställda är medvetna om sin miljöpåverkan (Miller 2010). Dessutom hanterar biblioteket komplexa frågor som uppkommer inom hållbarhetsarbetet, vilket är en aspekt av miljöledarskap (Gallagher 2012). På detta sätt kan biblioteket ses som en miljöledare: de arbetar för att vara hållbara och visar på gott exempel—både inom biblioteket, inom universitet, till besökare och andra organisationer.

När det kommer till miljöutbildning verkar informanterna omfamna de bildande aspekterna av miljöutbildning mer än de utbildande. Informanterna vill synliggöra forskning och roliga exempel på hållbara praktiker samt skapa förutsättningar för att ta del av kunskap. På detta vis kan biblioteket agera bildningsfrämjande: de ger förutsättningar för lärande och bildning genom att tillgängliggöra och synliggöra forskning och kunskap. Samtidigt främjar de miljölitteracitet, framtidskunnighet och aktivt hopp genom att visa upp konkreta förslag på gröna praktiker som besökare kan anamma. Informanterna vill generellt inte påtvinga någon utbildning, men försöker ändå ge alla förutsättningar för bildning.

Det framgår också att informanterna vill facilitera miljö- och klimatarbete genom att erbjuda bibliotekets lokaler. Att biblioteket kan ge förutsättningarna för andra aktörer—exempelvis studentföreningar och andra grupper på universitetet—att arbeta med hållbarhet lyfts som en av de viktigaste gröna praktikerna på biblioteket.

6.3. Förutsättningar & utmaningar

I detta avsnitt kommer vi att redovisa för de förutsättningar och utmaningar som har framkommit i materialet i relation till hållbarhetsarbetet på Malmö UB. Inledningsvis presenteras och diskuteras drivande aktörer inom biblioteket, därefter olika politiska och lokala styrdokument, och slutligen förutsättningar relaterat till lärosätesbiblioteket som plats och organisation.

6.3.1. Drivande aktörer på biblioteket

En förutsättning för hållbarhetsarbete som lyfts av flertalet informanter är ledningen. En informant från fokusgrupp 1 menar att “sen är det ju att ledningen där man är tycker att det är en prioriterad fråga också, som ju ändå är lite avgörande, oavsett var du kommer ifrån”. Detta syns även i enkätresultaten; ett flertal enkätsvar lyfter just att de har en engagerad ledning som är intresserad av frågan som anledningen att Malmö UB arbetar med hållbarhet. Inom ledningen framstår rektor och bibliotekschefen som särskilt viktiga för hållbarhetsarbetet.

En central aktör som framkommer för bibliotekets hållbarhetsarbete är bibliotekschefen. En informant från fokusgrupp 1 beskriver: “vi har ju—jag skulle säga att det är rätt unikt. För vi har en chef som är väldigt intresserad, och det tror jag färgar att vi har det här utrymmet, att vi har den här gruppen”. Bibliotekschefen beskriver själv att hen var ordförande för ett universitetsgemensamt organ, *Rådet för ett hållbart universitet*, och att det var genom den rollen hen kunde koppla på hur biblioteket kunde jobba med aktivt med hållbarhetsfrågorna och integrera det i hela verksamheten. Dessutom har hen en viktig roll i att prioritera resurser och att visa på att hållbarhet är viktigt på biblioteket.

Både den nuvarande rektorn och tidigare rektor nämns som en viktig aktör i universitetets hållbarhetsarbete. En informant lyfter att det var den dåvarande rektorn som valde att skapa strategin med att ha *Rådet för ett hållbart universitet*, vilket hade stor betydelse för hela lärosätets arbete med hållbarhet. En informant från fokusgrupp 1 lyfter också att nuvarande rektor visat intresse för frågan och tagit initiativ, och de menar att de känner att de har stöd från det hållet.

En annan central aktör som framkommer för hållbarhetsarbetet på Malmö UB är hållbarhetsgruppen. Fokusgrupp 1 berättar att hållbarhetsgruppen skapades 2022 i samband med ett universitetsgemensamt arbete med att omsätta universitetets hållbarhetsmål i olika delar av verksamheten, då det blev en del av bibliotekets verksamhetsplan. Gruppens uppdrag var att integrera hållbarhetsarbetet i biblioteksverksamheten under de tre kommande åren. Hållbarhetsgruppen ses som centrala i arbetet, vilket syns i faktumet att gruppen blev permanent 2025 efter att

ha utvärderats när punkten på verksamhetsplanen avslutades. En informant från fokusgrupp 1 förklarar: “[...] och då skulle vi liksom avveckla oss själva, och då hade vi en utvärdering av vårt arbete tillsammans med [bibliotekschefen], och då beslöt [hen] sig att permanenta gruppen, att den behövdes, för att... hålla liv i frågorna”.

Förutom att hålla samtalet levande framkommer det att hållbarhetsgruppen har en viktig uppgift att konkretisera hur biblioteket kan arbeta med hållbarhet samt synliggöra all forskning på universitetet med klimat- och hållbarhetsfokus. Hållbarhetsgruppen lyfts även som ett bra sätt att ge utrymme för eldsjälar bland personalen, och på så sätt ta vara på deras engagemang. Tidigare har eldsjälar varit drivande, men etableringen av en hållbarhetsgrupp har varit viktigt för att förankra hållbarhet i verksamheten mer långsiktigt.

Samtidigt lyfts alla medarbetares engagemang som en viktig förutsättning. Fokusgrupp 1 beskriver att deras arbete till stor del beror på medarbetares engagemang och medvilja: “det måste alltid finnas nån som driver det, men man kan inte driva om ingen vill hänga på”. Fokusgrupp 2 resonerar i samma linje, och menar att alla medarbetare måste ta ansvar:

Ja, också att det liksom... det kan ju inte vara en liten engagerad ”clique” hela tiden, heller... Det är ju toppen för att sätta i gång saker och väcka idéer och tankar, men det kan ju inte bara vara det heller, känns det som. Och så tänker man att ”äh, jag behöver inte... det finns en hållbarhetsgrupp, de sköter det där, liksom, så då behöver inte jag tänka på det...

Ett centralt tema som framkommer i materialet är således engagemang hos samtliga medarbetare. Flera informanter trycker på att alla har ett ansvar, och att saker måste ske gemensamt för att man ska göra skillnad. Det lyfts som viktigt att exempelvis hållbarhetsambitionerna för biblioteket diskuterades och arbetades fram gemensamt bland personalen. En informant beskriver att “ibland måste man på nåt sätt komma överens om att vi vill göra annorlunda” och att “det görs ju genom att man skapar de här också, riktlinjerna gemensamt, så att det inte bara är upp till var och en att bestämma”. Som diskuterats närmare i delavsnitt 6.2.3 så verkar det ha skett en normalisering av många gröna praktiker bland personalen

på Malmö UB, och en förutsättning för denna normalisering verkar vara att alla medarbetare är delaktiga i hållbarhetsarbetet på olika vis.

6.3.2. Direktiv & mål

Styrdokument förekommer som en förutsättning för arbetet på olika sätt. En informant menar att man arbetar med hållbarhet på Malmö UB för att det står i universitetets mål och strategi, vilket styrks av att flera informanter stödjer sig på dessa styrdokument. En informant lyfter Green Library manifestot som en effektiv ram att arbeta utifrån och Agenda 2030 förekommer flera gånger som bra inspiration att arbeta utifrån. Däremot framkommer de även som utmaningar att arbeta utifrån.

Bibliotekschefen uttrycker att det finns svårigheter med Agenda 2030 som gör att de inte kan arbeta mer med det: "Jag tycker Agenda 2030 är en svår... vi har haft utbildning att använda SDG-utvärdering när man ska titta på olika saker och sådär också [...] det ligger mer i bakgrunden skulle jag säga, än att det driver nånting". Fokusgrupp 2 resonerar kring att fokuset på universitetet har gått från en holistisk syn på hållbarhet genom Agenda 2030 till ett fokus på ekologisk hållbarhet. De menar på liknande sätt att Agenda 2030 är svårare att arbeta med: "Vi började med miljö, och sen ja hållbarhet, och sen också social och ekonomisk, och sen bara 'det här, vi tar miljön, det är i alla fall greppbart. Träd är bra, avgaser är dåligt'".

Vidare lyfter en informant universitetets styrdokument som både en viktig förutsättning, men också en potentiell utmaning i nuläget: "det här med [...] universitetets nya strategi, hur miljö- klimatfrågan skrivs fram där [...] det är kanske lite otydligt. För vi har ju egentligen, styrdokumentet som vi rättar oss efter jättemycket och ska utforma vår verksamhetsplan".

Prioriteringen av hållbarhet på lärosätet är något som framkom som en viktig förutsättning i materialet. Bibliotekschefen menar att ett viktigt startskott för hållbarhetsarbetet på Malmö UB var när det skapades ett klimatråd på universitetet och således en riktning mot utveckling av hållbarhetsaspekter som biblioteket kunde koppla upp sig mot. När det togs fram miljömål för hela

universitetet blev det även ett tydligt incitament att ta fram strategier lokala på biblioteket. En annan informant lyfter däremot att det inte är en självklarhet med stöd från universitetet: "miljön har ändå varit en fråga för universitetet, så länge jag har jobbat här. Men sen har det väl vart olika tydligt, och säkert haft en medvind ibland och motvind ibland". Som tidigare nämnts kan det till stor del bero på ledningens engagemang inom ämnet.

Det förekommer däremot åsikter i materialet som tyder på att det saknas adekvata politiska direktiv för att arbeta med hållbarhet på lärosätesbibliotek. Åtta informanter i enkäten, det vill säga hälften, svarar att de inte anser att lärosätesbiblioteken i Sverige har ett tydligt uppdrag när det gäller hållbarhet, både att det saknas helt eller att det är otydligt. Tre informanter svarar att de inte vet eftersom de inte är medvetna om styrdokument på den nivån, vilket också skulle kunna tyda på att de politiska direktiven inte är tillräckligt tydliga incitament för att arbeta med hållbarhet. Samma svar återkommer även i fokusgrupp 2, där man även reflekterar över att folkbiblioteken möjligtvis har tydligare direktiv att följa än lärosätesbiblioteken.

Att nuvarande lagstiftning och politiska direktiv är bristande lyfts fram som utmaningar av två informanter. En menar att politiska direktiv är en viktig förutsättning för hållbarhetsarbete: "...om vi har en regering som inte prioriterar ekologisk hållbarhet så kan jag inte förvänta mig att statliga institutioner ska åläggas att göra det". En annan informant lyfter lagstiftning som en viktig förutsättning, men som bristande i nuläget: "Individuella insatser är viktiga med, men vi behöver hårdare lagstiftning i samhället för att se till att utvecklingen går på rätt håll. Svårt att ta ens egna arbete på allvar när delar av den privata sektorn fullkomligt struntar i att arbeta med hållbarhet - förutom med att verka miljömedvetna...".

Samtidigt, som redovisats tidigare i avsnittet om legitimering, finns det de informanter som menar att styrdokumentet inte har en central roll för deras arbete. I fokusgrupp 2 är informanterna inte medvetna om direktiv på varken nationell eller lokal nivå, utan menar att dessa inte påverkar deras dagliga arbete. Detta kan däremot peka på en skillnad mellan de som arbetar med att utveckla

hållbarhetsarbetet och de som följer dessa direktiv. Engagemang verkar spela en mycket större roll, vilket framhävs i många av svaren.

En svårighet som har framkommit i materialet är att prioritera hållbarhet gentemot andra mål på biblioteket. Detta synliggörs i delavsnitt 6.1.4 där konflikten mellan att flyga för att knyta kontakter och att resa hållbart framkommer, samt i delavsnitt 6.2.2 där konflikten mellan hållbara medier och tillgänglighet framkommer. Även här synliggörs chefens och hållbarhetsgruppens roll som drivande aktörer i att tolka hur hållbarhet ska integreras i verksamheten och därigenom prioritera bland bibliotekets mål.

6.3.3. Biblioteket & universitetet

Flera informanter påtalar att det finns goda förutsättningar för att arbeta med hållbarhet på lärosätesbibliotek generellt. En informant menar att folkbiblioteken är närmare politiken och därigenom mer utsatta för påverkansförsök än lärosätesbiblioteken. Lärosätesbibliotek som en del av ett lärosäte och forskarvärlden kan istället förhålla sig till forskare som har större akademisk frihet. Däremot påtalar en informant att detta kan begränsa lärosätesbibliotekets möjlighet att arbeta med hållbarhet, i fall då det inte prioriteras av forskare:

Annars är mitt intryck generellt att lärosätesbiblioteken i Sverige är ganska måna om att ställa sig in hos lärosätenas ledningar vilket främst görs genom att lyfta verksamhet som har en aura av status och prestige. Och då handlar det mycket om forskning och forskares resultat. Då blir följderna att biblioteken lyfter hållbarhet i den mån forskarna gör det. Samtidigt förstår jag att alla verksamheter på ett lärosäte [*sic*] gör vad de kan för att få resurser och behålla det inflytande de har, då nedskärningar numera lurar runt hörnet. Då förstår jag att det inte är så lätt för biblioteken att ensamt lyfta hållbarhet, då lärare och forskare inte tycker de hinner prioritera.

Samtidigt upplever en informant att biblioteket har större handlingsutrymme än forskarna eftersom de även måste förhålla sig till åsikter om hållbarhet internationellt, och där kan det uppstå skav. En lyfter även att forskare kan påverkas av politiken genom den riktade finansieringen, och där är biblioteken friare. Således kan biblioteket vara en effektiv plats att arbeta med

hållbarhetsfrågor på, både som en del av forskarvärlden och som en mer fristående plats på universitetet.

Biblioteket som plats lyfts även som en effektiv plats att arbeta med hållbarhetsfrågor, dels för att flera informanter menar att biblioteket är hållbart i sin natur, och dels för att lärosätesbibliotek är till för lärande, utveckling och samarbeten. En annan god förutsättning som lyfts är att man kan påverka många studenter som en del av ett lärosäte: “vi ju en del av universitetet, och universitetet i sig som institution och sånt, det kan ju göra stora avtryck, det är ju en stor genomströmning av studenter [...] det känns ändå som en möjlighet, att vi är just ett universitetsbibliotek”. Däremot lyfter en informant ett annat perspektiv; hen har erfarenhet av andra lärosäten där man lägger mer fokus på att implementera hållbarhet i utbildningarna snarare än att det ska ligga på biblioteket, med utgångspunkten att man utbildar framtidens beslutsfattare. Därigenom framkommer ett annat perspektiv på vad effektivt hållbarhetsarbete kan innebära.

Något som lyfts på flera håll är att studenternas engagemang är en viktig förutsättning. Bibliotekschefen beskriver att hens roll som chef är viktig, men att studenterna har större möjlighet att påverka att lärosätet rör sig i en mer hållbar riktning genom att ställa krav på lärosätet: “Men om man tittar på liksom, genomslag och hur universitetet skulle kunna få mer genomslag så tror jag att det är studenterna som aktörer, och sen så forskare, med sin kunskapsproduktion, som är liksom ännu mer drivkrafter.”

Däremot framgår det att studenternas engagemang har minskat över tid, vilket några informanter tror beror på att klimatfrågan har tappat ställning i politiken då det är mycket annat som sker i världen. Studenternas bristande engagemang ses som en utmaning: en informant beskriver en rädsla att ingen skulle komma på öppna föreläsningar om klimatet. Ett annat hot som lyfts är att studenternas miljöförening Fenix endast har internationella studenter—informanten menar att det är svårt att få med svenska studenter.

Slutligen framstår samverkan som en viktig förutsättning för hållbarhetsarbete. Olika exempel på samverkan lyfts i delavsnitt 6.2.4. En informant lyfter att en lösning på bibliotek som ej får stöd från sitt universitet kan vara att samarbeta

nationellt med andra bibliotek, så att biblioteket inte blir en ensam aktör om stödet är begränsat på det lokala lärosätet. Samverkan framkommer även som ett effektivt sätt att nå ut till fler, utbyta kompetens samt möjliggöra för klimatdiskussioner på biblioteket. Vidare framkommer det även som ett stöd att vara i linje med staden biblioteket verkar i, alltså Malmö, som informanter i fokusgrupp 1 beskriver som en stad präglad av hållbarhet.

6.3.4. Sammanfattning

Sammanfattningsvis så framkommer det flera olika förutsättningar och utmaningar för hållbarhetsarbete, både specifika för Malmö UB, och för lärosätesbiblioteket generellt som institution.

Det framkommer att alla medarbetare på biblioteket är i någon mån drivande aktörer i hållbarhetsarbetet. Bibliotekschefen framkommer som viktig aktör för att prioritera resurser och visa på att det är en viktig fråga, och hållbarhetsgruppen som viktig för att konkretisera arbetet och hålla liv i det. Utöver det framkommer samtliga medarbetares engagemang som en förutsättning för att implementera hållbarhetsmålen i praktiken. Här syns normalisering av hållbarhetstänk som en viktig process för att säkerställa allas engagemang. Sammantaget framkommer engagemang som centralt, på alla nivåer.

Andra aktörer på universitetet framkommer även som viktiga. Rektorn och universitetet framkommer som centrala för att ta fram strategier och mål som biblioteket kan koppla an till och på andra sätt stötta utvecklingen av hållbarhetsarbetet. Studenternas engagemang framkommer även som viktigt, samtidigt som avsaknaden av det i nuläget framkommer som en utmaning. Slutligen menar vissa informanter att forskares engagemang är en viktig förutsättning för hur mycket biblioteket kan lyfta hållbarhet, samtidigt som andra menar att biblioteket har mer handlingsutrymme än forskare.

Även aktörer utanför universitetet framkommer som viktiga. Flera informanter påtalar vikten av att hållbarhetsarbete prioriteras av regeringen och att det utformas tydligare politiska styrdokument. Politiska direktiv framkommer som viktiga förutsättningar för vissa, medan för andra verkar engagemang på

biblioteket vara tillräcklig drivkraft. Samverkan med andra universitet och bibliotek framkommer som en förutsättning, och även Malmö stad som en hållbarhetsstad.

Slutligen framkommer det utmaningar relaterat till olika centrala styrdokument, antingen att de är svåra att arbeta med, eller att det är svårt att prioritera dem över andra mål biblioteket förväntas arbeta med. Det framkommer även perspektivet att lärosätesbiblioteket är en effektiv plats att arbeta med hållbarhet av olika anledningar: att man kan påverka många studenter, att biblioteket är hållbart till sin natur, och att man står för kunskap vilket hållbarhet ses som en del av.

7. Diskussion & konklusion

I detta avsnitt kommer vi att sätta analysen av empirin i relation till den tidigare forskning som presenterades tidigare i uppsatsen. Vi kommer även att återkoppla till de kunskapsluckor vi har identifierat samt våra tre frågeställningar.

Kapitlet är uppdelat i två avsnitt som främst baseras på den första och den andra frågeställningen. Avsnitt 7.1. "Har biblioteket en roll och varför?" relaterar inledningsvis till bibliotekariernas föreställningar om lärosätesbibliotekets roll, det vill säga den första forskningsfrågan, och därefter till hur bibliotekariernas föreställningar om lärosätesbibliotekets roll i samhällets hållbara omställning legitimeras, det vill säga den andra forskningsfrågan. Avsnitt 7.2. "Vilken roll har biblioteket?" relaterar främst till den första forskningsfrågan.

De möjliggörande förutsättningarna och utmaningarna som har identifierats i studien, det vill säga som relaterar till den tredje forskningsfrågan, kommer att presenteras löpande i texten då vi anser att det fördjupar diskussionen. En sammanfattning av förutsättningarna och utmaningarna som har identifierats presenteras i delavsnitt 6.3.4.

7.1. Har biblioteket en roll och varför?

Som konstaterats i bakgrunden definieras inte bibliotekens roll i relation till ekologisk hållbarhet i politiska direktiv på varken nationell eller internationell nivå. Det är således mycket upp till bibliotekarien att tolka sitt uppdrag relaterat till hållbarhet. Här framkommer det i studien att samtliga informanter anser att lärosätesbiblioteket har en roll i samhällets hållbara omställning. Detta resultat sticker ut från internationell forskning (Ren & Lu 2025) samt svensk kartläggning av folkbibliotek (Kulturrådet 2023) som har funnit en större variation i vad bibliotekarierna tillskriver sin roll. Vi kan inte uttala oss om samtliga medarbetare utan endast de informanter som deltagit i studien, och resultatet är förstås inte generaliserbart på andra lärosätesbibliotek. Däremot kan vi synliggöra hur deras föreställningar legitimeras. Utöver det kan de möjliggörande förutsättningarna och

utmaningarna som framkommer i deras legitimeringsarbete vara generaliserbara och säga något om bibliotekslandskapet generellt.

Van Leeuwen (2008) skriver att för auktoriteter i samhället att behålla sitt inflytande och trovärdighet är det centralt för dem att etablera och kultivera en tro på deras legitimitet. Vår empiri påvisar en rad olika sätt informanterna legitimerar sitt engagemang i hållbarhet på. Ett lärosätesbibliotek framkommer som flera olika saker samtidigt—som en del av kulturpolitiken, forskningsvärlden, samhället—vilket medför olika slags ansvar och spänningsfält som vi kommer att illustrera i kommande diskussion. Således är det i linje med Gilbert och Michnik (2024) som menar att det finns flera föreställningar om vad ett lärosätesbibliotek är och bör vara.

Främst legitimerar informanterna sina argument i *the green world* (Kann-Rasmussen 2023), det vill säga ett personligt intresse för att säkerställa jordens och mänsklighetens överlevnad. Det framkommer att samtliga medarbetare känner ett ansvar att bidra till samhällets hållbara omställning, men mer ett ansvar man har som organisation eller individ, snarare än ett uppdrag specifikt för biblioteket. Här framkommer personligt engagemang för hållbarhet som en central drivkraft och således möjliggörande förutsättning för deras hållbarhetsarbete, både hos rektor, bibliotekschef och medarbetare. Detta är i likhet med tidigare studier som har identifierat engagemang som centralt (Dabengwa 2025; Danielsson Jonsson 2023; Hagelin 2012; Larbring 2021).

Få informanter legitimerar sina föreställningar i politiska direktiv eller deklARATIONER. Bibliotekschefen legitimerar sig genom *the civic world*, och här framkommer bibliotekslagen som ett centralt objekt. Hen förstår förmedlande av kunskap relaterat till hållbarhet som en del av bibliotekets demokratiska uppdrag, vilket sålunda relaterar till rollen som miljöutbildare (Miller 2010). Detta är i linje med tidigare studentuppsatser som intervjuat folkbibliotekarier som ser på hållbarhet som en demokratifråga (Danielsson Jonsson 2023; Hagelin 2012). Samtidigt konstaterar Danielsson Jonsson (2023, s. 65) att det verkade svårt för informanterna i hennes studie att koppla sina gröna praktiker till bibliotekslagen, vilket andra informanter i vår studie upprepar.

Att få informanter legitimerar sig genom politiska direktiv kan antyda att dessa ej är tillräckligt tydliga incitament för att arbeta aktivt med hållbarhet. Några informanter bekräftar även detta, som illustrerats i ovan stycken. Thomas (2014, s. 62) lyfter att det finns en allmän strävan efter självständiga lärosäten, och detaljstyrning skulle stå i konflikt med detta. Således impliceras det att mindre tydliga politiska direktiv kan ge positiv effekt i form av mer utrymme för bibliotekarierna att arbeta utifrån bibliotekets förutsättningar. Samtidigt påtalar några informanter i vår studie att biblioteken inte kan sägas ha ett uppdrag att bidra till omställningen så länge detta ej tydliggörs i lagstiftningen. Flera systematiska översikter framhäver även tydliga politiska direktiv som en viktig förutsättning för hållbarhetsarbete (Khalid, Malik & Mahmood 2021; Tariq, Shahzad & Sulehri 2025; Dabengwa 2025).

Det finns sålunda mycket som pekar på att bibliotekens roll behöver förtydligas, om de ska förväntas bidra till omställningen som FN-förbundet (u.å.) betonar förutsätter att alla aktörer i samhället strävar mot. Det gäller även det breda deltagande som man i regeringens handlingsplan för Agenda 2030 (Finansdepartementet 2018) påtalar som en nyckelfaktor i Sveriges hållbara omställning. På Malmö UB framkommer inte detta som problematiskt ur aspekten att de har tagit sig an ett ansvar själva, fött ur deras engagemang för hållbarhet. Däremot kan avsaknaden av tydliga politiska direktiv tänkas bli problematiskt på de bibliotek där engagemang saknas.

En annan utmaning som framkommer i relation till legitimering genom politiska deklamationer och miljömål är styrdokumentens utformning, vilket gör dem svåra att konkretisera i praktiken. Främst gäller det Agenda 2030, men det impliceras att det även gäller för andra styrdokument då informanterna inte uttryckligen finner stöd i och arbetar med dessa. Detta är i linje med Kulturrådets (2023) studie av folkbibliotek där man fann att endast en liten andel bibliotekarier fann stöd i Agenda 2030 just på grund av att den var svår att tolka i en bibliotekskontext. Likaså fann Danielsson Jonsson (2023) att bibliotekarierna i hennes studie upplevde styrdokument som Agenda 2030 vaga och svårbegripliga. Därigenom uppstår frågan om det finns tillräckligt med resurser för bibliotekarier att använda sig av för att tolka miljömålen i en bibliotekskontext.

En förutsättning för drivandet av hållbarhetsarbete på bibliotek som lyfts i flera systematiska översikter är att det förankras i lokala styrdokument (Khalid, Malik & Mahmood 2021; Tariq, Shahzad & Sulehri 2025; Dabengwa 2025). Detta verkar speglas i vår studie då flera informanter legitimerar sina gröna praktiker i lokala styrdokument; således framkommer de som en central drivkraft. En informant, till exempel, lyfter att hen inte skulle arbeta med hållbarhet till den graden hen gör om det endast baserades på personligt engagemang. I likhet med det lyfter Larbring (2021) i sin uppsats att lokala policyer kan stärka hållbarhetsarbete genom att förankra lokalt engagemang, och således motverka att det blir personbundet. I vår empiri framkommer det att universitetets miljömål är en möjliggörande förutsättning för skapandet av bibliotekets miljömål genom att bibliotekschefen kunde haka an till dem. Således framkommer även universitetets engagemang som viktigt.

Tre informanter påtalar att forskning är en viktig grund för deras hållbarhetsarbete. Även om det inte är uttalat för de andra informanterna så legitimerar flera sitt engagemang i *the green world* som också kan sägas ha sin grund i forskning—det är forskning som har konstaterat att en hållbar omställning krävs och vilka konsekvenser som kan ske annars. Att förhålla sig till forskning framkommer som ett sätt att legitimera biblioteket som en del av ett lärosäte och som en förutsättning för biblioteket att behålla sin trovärdighet inom forskningsvärlden, menar informanterna. Detta resonemang är i linje med Burman (2024) som argumenterar att hållbarhet är ett värde lärosätesbiblioteken behöver upprätthålla för att vara en del av det akademiska landskapet.

Det framkommer i studien att informanternas förståelse för neutralitet inte verkar vara i konflikt med vad de tillskriver lärosätesbibliotekets roll, i relation till ekologisk hållbarhet. Bibliotekschefen uttrycker en försiktighet för att bli associerad med aktivism, samtidigt som hen tydliggör bibliotekets position i frågan genom att, till exempel, skriva under Green Libraries Manifesto, vilket implicerar att neutralitet i slutändan inte hindrar hen från att aktivt arbeta med hållbarhet. Resultatet är således inte i linje med Hanell et al. (2024) som identifierade att folkbibliotekariers förståelse för neutralitet kan hindra dem från att aktivt förespråka för liberal demokrati genom att de inte ser det som deras

uppgift. Det skiljer sig även från Solum (2025) som identifierade en debatt kring huruvida folkbibliotek behöver representera en balans av åsikter. Denna skillnaden kan förklaras av de olika bibliotekstyperna—informanterna påtalar att som en del av ett lärosäte måste de förhålla sig till forskning. Bibliotekschefen påtalar även att deras engagemang i hållbarhet inte är politiskt ställningstagande på grund av att det baseras på forskning. Således illustrerar detta hur lärosätesbibliotek kan vara en effektiv plats att arbeta med hållbarhet på, sett till att motivera gröna praktiker.

Utomstående aktörers förståelse för neutralitet verkar däremot på vissa ställen vara i konflikt med bibliotekets hållbarhetsarbete, vilket antyder att forskning som grund inte alltid verkar säkerställa bibliotekets legitimitet i samhället. De påverkansförsök som vi har identifierat i tidigare forskning grundar sig främst i att utomstående aktörer inte anser att hållbarhetsarbete är i linje med bibliotekets uppdrag att vara neutralt (Kann-Rasmussen 2023; Solum 2025; Fock 2021). Informanterna i vår studie lyfter en instans där en biblioteksbesökare på liknande sätt ifrågasatte biblioteket på grunderna att verksamheten inte är i linje med uppdraget att vara neutralt. Detta kan även tolkas som att vara i linje med bibliotekschefens uttalande om att aktivism kan bli ett slagträ inom vissa sammanhang.

Utifrån perspektivet att bibliotekarier måste anpassa sig efter normer i samhället för att behålla sin legitimitet (Michnik 2014) skulle det inte vara orimligt att tänka att potentiella påverkansförsök på lärosätesbibliotek kan hindra bibliotekarierna från att agera. Om rådande lagstiftning ligger till grund för påverkansförsöken, det vill säga relaterat till neutralitet, väcker det återigen frågan om lagstiftningen bör förväntas ifall att biblioteken ska förväntas delta i samhällets hållbara omställning. Däremot bör det även nämnas att positiva attityder mot hållbarhetsarbete i det omgivande samhället kan agera som drivkraft för biblioteket (Tariq, Shahzad & Sulehri 2025, s. 11), något som flera informanter i vår studie påtalar. På så sätt framkommer det att lärosätesbibliotek, eller i alla fall Malmö UB, anpassar sig efter samtida normer likt de andra förändringarna som presenterats i avsnitt 2.3.

En faktor som påverkar vad bibliotekarierna tillskriver lärosätesbibliotekets roll i samhällets hållbara omställning är konflikter med andra mål biblioteket förhåller sig till. Teorin *Orders of Worth* (Boltanski & Thévenot 2006) illustrerar hur det kan förekomma konflikter mellan hållbarhet och andra mål som biblioteket har—att säkerställa utbildning och tillgänglighet (*the civic world*) och att nå ut och knyta kontakter (*the projective world*). Att prioritera hållbarhet som mål förekommer även som utmaning i tidigare forskning, både i internationella systematiska översikter (se Dabengwa 2025) och i svenska studier (se Kulturrådet 2023; Danielsson Jonsson 2023).

En bidragande faktor till denna utmaning kan vara otillräckliga resurser och kompetensbrist (Khalid, Malik & Mahmood 2021; Khan 2025; Tariq, Shahzad & Sulehri 2025; Bincy & Vasudevan 2023; Dabengwa 2025). Samtidigt framkommer det i denna studie att det verkar mer handla om att hållbarhet förstås som motpol till vissa av målen—ska man nå ut måste man flyga vilket är dåligt ur en miljösyn, etcetera. Samtidigt belyser studien även att hållbarhet kan facilitera dessa mål—hållbarhet framkommer som en bra samverkansfråga och således ett effektivt sätt att nå ut på. Samma resonemang förekom i Danielsson Jonssons (2023) studie där en informant uttryckte att det var lätt att arbeta med miljö- och klimatfrågor inom bibliotekets uppdrag. Således synliggörs det hur hållbarhet som mål på bibliotek kan vara ett komplext åtagande, samtidigt som ett möjliggörande förhållningssätt kan vara att undersöka hur hållbarhet kan främja och bidra till existerande mål.

7.2. Vilken roll har biblioteket?

För att svara på vår forskningsfråga “*Vilken roll anser lärosätesbibliotekarier att lärosätesbibliotek har i samhällets hållbara omställning?*” har vi utgått från Rivano Eckerdals (2016) syn på bibliotekaryrket som ett konstant “görande” i linje med hur yrket förstås. Detta perspektiv möjliggör således för oss att studera informanternas gröna praktiker som en reflektion av deras föreställningar kring rollen. Dessutom verkar Malmö UB ha en unik position som ett bibliotek som driver utvecklat hållbarhetsarbete. En vidare nytta av vår studie kan därmed vara att deras gröna praktiker kan visa ett exempel på hur utvecklat hållbarhetsarbete kan se ut.

I empirin framgår det att flera informanter anser att lärosätesbiblioteken i Sverige har en roll i samhällets hållbara omställning genom deras grundverksamhet. Andersdotter (2017) menar att biblioteken bidrar till miljömålen i Agenda 2030 genom sin kärnverksamhet genom att erbjuda lokaler, bevara kulturarv och främja hållbar konsumtion. Liknande resonemang syns i vårt empiriska material—flera informanter lyfter biblioteket som naturligt hållbart och en delningsekonomi. Detta är i linje med svenska uppsatser som har identifierat samma resonemang hos folkbibliotekarier (se Danielsson Jonsson 2023; Hagelin 2012). Samtidigt menar informanterna att man inte ska nöja sig med att biblioteket är cirkulärt och att det krävs ett aktivt förhållningssätt till hållbarhet, vilket speglar tidigare forskning där samma resonemang framkommer (se exempelvis Mathiasson & Jochumsen 2023; Sahavirta 2013, 2018). Detta speglar också hur forskningen kring bibliotek och hållbarhet generellt har utvecklats och riktats mot proaktivt agerande hos biblioteken (Mathiasson & Jochumsen 2022).

Att bibliotek är en effektiv plats att arbeta med hållbarhet lyfts även av flera andra forskare. Bland annat Lahyani, Diab och Moukhliiss (2024, s. 151) menar att lärosätesbibliotek har stor potential att vara drivande aktörer inom hållbarhetsarbete eftersom de har ett fokus på forskning och utbildning samt hög trovärdighet i samhället. Informanterna i vår studie menar att lärosätesbibliotek har möjlighet att påverka många studenter samtidigt som man som del av forskarvärlden har större frihet att arbeta med hållbarhet än folkbiblioteken.

Dessutom har lärosätesbiblioteket mer frihet än forskare, eftersom forskarna förhåller sig till riktad finansiering. De menar även att lärosätesbiblioteket står för lärande och utveckling, vilket är i linje med hållbarhetsarbete. Om potentialen som informanterna påtalar ska tas tillvara på kan det förutsätta tydligare riktlinjer som specificerar lärosätesbibliotekets roll i samhällets hållbara omställning.

Det framgår att det mest genomgående målet för bibliotekets hållbarhetsarbete är att sänka bibliotekets egna klimatavtryck, vilket med utgångspunkt i LGR kan analyseras i linje med en miljöledare (Miller 2010). För att driva ett bibliotek krävs stora mängder energi och resurser (Jankowska & Marcum 2010, s. 163), vilket kan adresseras genom interna gröna praktiker ämnade att sänka bibliotekets klimatpåverkan (Ajani et al. 2024, s. 61). Flera av de interna gröna praktiker som identifierats i vår studie har just detta syfte. Många av de praktiker som lyfts av informanterna liknar tidigare exempel från internationell forskning och svenska uppsatser. Att köpa miljövänliga produkter, återvinna och minska avfall syns både i internationell forskning (se exempelvis Fedorowicz-Kruszewska 2021; Fisher & Yontz 2007; Rickert 2001) samt i exempel från svenska folkbibliotek (se exempelvis Danielsson Jonsson 2023; Ekman 2023; Hedlind 2024; Larbring 2021; Pihlstrand & Svensson 2021). Att praktikerna även förekommer i andra studier—internationellt och nationellt, samt på olika typer av bibliotek—kan tala för att de kan vara effektiva att implementera på andra bibliotek, oavsett bibliotekstyp eller geografiska skillnader.

Majoriteten av informanterna menar även att man vill vara ett gott exempel och en förebild i miljöfrågan, vilket speglar resultatet från två tidigare amerikanska studier (se Bincy & Vasudevan 2023; Ren & Lu 2025). Att agera som en samhällsförebild ses också av flera informanter som ett ansvar på grund av att institutionen är statligt finansierad, snarare än något kopplat till biblioteket som sådant. De praktiker som lyfts i samband med att vara en förebild behöver inte heller vara biblioteksspecifika; gröna praktiker som återvinning och miljövänliga inköp kan implementeras på de flesta verksamheter såväl som hos privatpersoner. Det framgår således att informanterna tillskriver biblioteket rollen som miljöledare genom att vara en förebild och minska sitt eget utsläpp, men att denna aspekt av miljöledarskap inte ses som en unik möjlighet för bibliotek.

De interna gröna praktikerna på Malmö UB har onekligen integrerats väl i verksamheten och processen beskrivs av en informant som en “kollektiv socialisering”. Här agerar biblioteket som en miljöledare även gentemot sin egen personal—det inspirerar och motiverar dem att agera mer hållbart (Miller 2010; Gallagher 2012). Detta är även i linje med Jones och Wong (2016) som menar att hållbarhetsarbetet bör integreras i verksamheten för att bli effektivt. En förutsättning för den “kollektiva socialiseringen” är däremot att samtliga medarbetare ska vara öppna för det, och bibliotekschefen menar att det även är viktigt att alla är med när de hållbara strategierna skapas för att främja en känsla av att det är något man gör tillsammans. Det krävs många små handlingar för förändring, och att se till att samtliga är delaktiga i skapandet av strategier kan säkerställa att samtliga implementerar praktikerna i deras dagliga arbete. Detta kan visa på att det, förutom att förankra hållbarhetsarbetet i strategier och styrdokument, även är viktigt att tydligt förankra hållbarhetsarbetet bland personalen på golvet.

En förutsättning för att hållbarhetsarbetet blivit så integrerat som det blivit på Malmö UB är hållbarhetsgruppen som arbetar med att implementera hållbarhetstänk och -praktiker. Charney (2014) lyfter att ett effektivt sätt att arbeta med hållbarhet på lärosätesbibliotek är att ha bibliotekarier som arbetar riktat med hållbarhet, vilket även våra resultat visar på. Att ha en specifik grupp som arbetar med hållbarhet verkar ha flera fördelar: förutom att det framstår som ett effektivt sätt att implementera hållbarhetsarbetet på biblioteket lyfter flera informanter hållbarhetsgruppen som ett bra sätt att ta vara på existerande engagemang bland medarbetare. Dessutom lyfter vissa informanter att gruppen behövs för att hålla liv i frågan. Detta kan tyda på att grupper av bibliotekarier som arbetar riktat med hållbarhet kanske inte endast är ett effektivt sätt att arbeta på, men även ett sätt att förankra hållbarhetsarbetet på för att undvika att det ska vara känsligt för variationer av personligt engagemang inom personalstyrkan.

Tidigare forskning har identifierat attityder bland bibliotekspersonal som både en förutsättning och en utmaning för hållbarhetsarbete (Bincy & Vasudevan 2023; Khan 2025), vilket även syns i vår studie. Det krävs att alla är villiga att medverka i hållbarhetsarbetet, och informanterna lyfter att det skulle kunna vara

provocerande för en anställd att arbeta på biblioteket om man helt motsatte sig hållbarhetsarbete. Även bibliotekschefens attityd framkommer som en central förutsättning på Malmö UB, exempelvis genom att hen till stor del initierade hållbarhetsarbetet på biblioteket, prioriterar resurser för arbetet samt förankrar det i lokala strategier. Flera informanter i studien påtalar bibliotekschefens engagemang som centralt, och starkt ledarskap som förutsättning speglas i flera systematiska översikter (se Khalid, Malik & Mahmood 2021; Tariq, Shahzad & Sulehri 2025; Dabengwa (2025)). Positiva attityder mot hållbarhet kan således möjligtvis ses som en möjliggörande förutsättning även på andra bibliotek.

Ytterligare en aspekt av miljöledarskap är samverkan med andra aktörer, något som flera forskare lyfter som en viktig grön praktik för att effektivisera och utveckla bibliotekens hållbarhetsarbete (Charney 2014; Fedorowicz-Kruszewska 2021; Kann-Rasmussen 2023). På Malmö UB exemplifieras detta på flera sätt: informanter lyfter samarbeten och kompetensutbyte med andra bibliotek i Sverige, samarbeten med studentorganisationer och forskargrupper, och bibliotekets deltagande i olika initiativ och biblioteks- och lärosätesorganisationer. Denna samverkan medför ett kunskapsutbyte som är ömsesidigt gynnsamt, och det lyfts som särskilt viktigt för lärosätesbibliotek som inte får stöd från sitt universitet. Dessutom lyfts Malmö stad som en möjliggörande förutsättning för hållbarhetsarbetet, vilket speglar tidigare forskning som pekar på att städer med hållbara ambitioner kan vara av stöd till biblioteken som verkar i staden (Sahavirta 2013).

När det kommer till huruvida informanterna anser att biblioteket har en utbildande eller bildande roll framkommer det att bibliotekarierna inte tillskriver biblioteket en fullt miljöutbildande roll. Rollen de tillskriver biblioteket är till stor del i linje med de indirekta, bildande delarna av miljöutbildning, men relaterar mindre till de aktivt utbildande delarna. Jones och Wong (2016) menar att lärosätesbibliotek kan bidra till samhällets hållbara omställning genom att öka medvetenheten om hållbarhetsfrågor bland besökare, och flera andra forskare menar att en viktig del av det biblioteken kan bidra med i samhällets hållbara omställning är att undervisa lokalsamhället inom hållbarhetsfrågor (Ajani et al. 2024; Fourie 2012; Sahavirta 2019). Att undervisa inom hållbarhetsfrågor framstår däremot inte som en

prioritet på Malmö UB: det finns en generell ovilja bland informanterna att “utbilda”, och majoriteten beskriver att de varken vill tvinga någon att göra något eller berätta vad någon ska tycka.

Flera informanter lyfter att det inte nödvändigtvis ligger på biblioteket att utbilda användarna inom hållbarhet, och en informant menar att det i stället kan exempelvis ligga på utbildningarna på lärosätet. Lärosätesbiblioteken däremot en viktig roll i att undervisa inom informationskompetens (Brage 2018; Kulturdepartementet 2022), vilket också lyfts av en informant. Att främja informationskompetens lyfts av forskning som en viktig del av vad biblioteken kan bidra till inom den hållbara omställningen (Andersdotter 2017; Kurbanoglu & Boustany 2014). Miljölitteracitet—målet med miljöutbildning—är i sin tur en slags informationskompetens, och kan således möjligen ha potential att inkorporeras i lärosätesbibliotekens pedagogiska arbete. Förutom huruvida biblioteken *bör* undervisa om hållbarhet uppstår en intressant fråga om huruvida aktiv miljöutbildning på bibliotek är ett effektivt sätt att utbilda allmänheten inom hållbarhetsfrågor. Det är oklart om det är ett åtagande som passar lärosätesbiblioteket, utbildningarna, eller båda. Om det snarare visar sig att miljöutbildning är som mest effektiv om det sker genom utbildningarna på lärosätet i stället för biblioteket, kanske inte aktiv miljöutbildning är något lärosätesbibliotek borde prioritera.

Däremot visar informanterna på en stark vilja att främja bildning, tillgängliggöra information och ge förutsättningar för besökare att själv bestämma sig för att engagera sig i hållbarhetsfrågan. Att informanterna tillskriver biblioteket en mer bildande och informerande roll än utbildande speglar även tidigare studier där liknande resonemang framkommit (se exempelvis Danielsson Jonsson 2023; Hagelin 2012; Ren & Lu 2025). Som en del av formell utbildning kan lärosätesbiblioteken ses som närmare utbildning jämfört med folkbibliotek, som historiskt sett varit nära bildning (Olsson Dahlquist 2019). Här såg vi en potential för lärosätesbibliotek att ta en tydligare aktivt utbildande roll än folkbiblioteken, men våra resultat visar på att biblioteket snarare tar en bildningsfrämjande roll som liknar resultaten från tidigare svenska uppsatser som undersökt folkbibliotek (se Danielsson Jonsson 2023; Hagelin 2012).

Förutom att främja bildning framgår det att informanterna på olika sätt vill inspirera, uppmuntra, motivera och sprida hopp, vilket kan ses som aspekter av både en miljöledande och en miljöutbildande roll. Internt inom verksamheten syns detta i den “kollektiva socialiseringen” på arbetsplatsen. Bibliotekarierna beskriver att det är lätt att känna att de små gröna praktikerna är “futtiga”, men att det är genom att man är många som man förstår att man kan göra skillnad—det integrerade hållbarhetsarbetet bidrar alltså både till att sprida aktivt hopp och höja framtidskunnighet. Utåtriktat främjar biblioteket miljölitteracitet, framtidskunnighet och aktivt hopp genom olika praktiker och aktiviteter riktade mot besökare, till exempel utställningar, klädbyten och genom att visa upp hållbarhetsrelaterad forskning producerad på lärosätet.

I sina externa gröna praktiker begränsas biblioteket av målgruppens intresse för hållbarhet. Flera informanter pekar på vikten av att ha roliga aktiviteter som visar upp exempel på hållbara levnadssätt, då klimatfrågan i sig självt inte intresserar besökare. Detta synliggör hur viktigt engagemang är i hållbarhetsarbetet. Bibliotekschefen menar att det inte är kunskap som saknas för att fler ska leva hållbart, och bristen på engagemang från besökare ses som det största hotet för hållbarhetsarbetet av flera informanter. Svårighet att väcka motivation hos biblioteksanvändare att agera mer hållbart har även identifierats som en utmaning i tidigare forskning (Khalid, Malik & Mahmood 2021), och således kan ett effektivt angreppssätt vara att inspirera snarare än att endast utbilda. Här blir det tydligt att bibliotek inte behöver eller bör begränsa sig till att vara antingen utbildande eller ledande; för att nå en förändring i människors agerande behövs både kunskapen om vad som kan göras och motivationen att göra det. Att informanterna ser brist på engagemang som den största utmaningen inom hållbarhetsarbetet kan också vara en anledning bakom varför de prioriterar bildning och inspiration över aktiv utbildning.

Slutligen lyfter flera informanter att biblioteket har en stöttande, faciliterande roll. Det framgår att många av informanterna vill göra det så enkelt som möjligt för andra att involvera sig i klimatkussioner, och biblioteket som plats eller plattform lyfts av flera informanter som en av de viktigaste roller biblioteket har i samhällets hållbara omställning. Att bibliotek kan låna ut sina lokaler är en grön

praktik som syns i tidigare forskning (Fedorowicz-Kruszewska 2021) och biblioteket som plattform har även uppkommit i en artikel i Digiteket (Söndergaard & Wagner 2025). Där diskuterade man däremot biblioteket som en “neutral” plattform, medan vi snarare har funnit att bibliotekarierna arbetar för att facilitera klimatkussioner på ett mer aktivt sätt. Vår studie visar således på att bibliotek kan, förutom miljöutbildande och miljöledande roller, ta sig an en mer faciliterande roll i deras hållbarhetsarbete—som en mötesplats där klimatfrågor kan synas och diskuteras, och som en plattform för andra aktörer att bedriva miljöarbete på. Att denna stöttande “miljöfaciliterande” roll lyfts som en mycket viktig del av bibliotekets hållbarhetsarbete pekar på att det kan vara en funktion som bör uppmärksammas mer i forskning kring biblioteks hållbarhetsarbete.

Resultaten från vår studie kombinerat med tidigare uppsatser som använt samma teori kan tyda på att biblioteken i Sverige tillskrivs fler—och annorlunda—roller än de som presenteras i LGR. Det framgår att bibliotekarierna inte tillskriver biblioteket en aktivt utbildande roll, men däremot en bildningsfrämjande roll med mål att höja miljölitteracitet och framtidskunnighet samt sprida aktivt hopp. Här är bibliotekets mål i linje med definitionen av en miljöutbildare—att höja miljölitteracitet—men vägen dit är inte lika fullt i linje. I en svensk kontext kan bibliotekets möjliga miljöutbildande roll kanske snarare benämnas *miljöbildare*, för att vara mer i linje med bibliotekets utåtriktade, bildningsfrämjande hållbarhetsarbete. Som illustreras ovan framkommer det även att Malmö UB tar sig an en roll utöver miljöutbildare eller miljöledare—de fyller också en slags stöttande “miljöfaciliterande” roll.

7.3. Avslutande reflektioner

Vår studie har visat att gröna praktiker är väl implementerade på Malmö UB och att det möjliggörs av ett genomgående personligt engagemang i linje med *the green world* (Kann-Rasmussen 2023). Bakom detta ligger flera olika förutsättningar som möjligtvis är generaliserbara för andra bibliotek: en drivande bibliotekschef och rektor, en arbetsgrupp med fokus på att konkretisera bibliotekets hållbarhetsmål, ett fokus på att normalisera hållbarhetstänk på

arbetsplatsen, en generell öppenhet mot att arbeta hållbarhet, samverkan med andra aktörer, och så vidare.

Samtidigt förekommer det utmaningar som tyder på att det finns aspekter som måste förbättras. I studien har det framkommit att lärosätesbibliotek kan vara en effektiv plats att arbeta med hållbarhet på, men att bibliotekens roll bör förtydligas i rådande lagstiftning om bibliotekarierna ska förväntas bidra. Bibliotekslagen går att tolka i linje med hållbarhet, samtidigt som det på flera håll indikeras att det inte är ett tillräckligt tydligt incitament. Det bör även riktas fler insatser för att synliggöra hur miljömål som Agenda 2030 kan användas på lärosätesbiblioteken, samt fler stödfunktioner för bibliotek som blir ifrågasatta relaterat till deras hållbarhetsarbete.

Det framkommer att bibliotekarierna har ett avgränsat handlingsutrymme som formas bland annat av studenternas, rektorns och forskares intresse, lagstiftning och andra politiska direktiv, samt röster i samhället som ifrågasätter hållbarhetsinitiativ. De externa gröna praktikerna kan vara lidande om ingen vill delta i dem, och de interna kan vara lidande om resurser inte åsidosätts för dem. Dessutom kan alla praktikerna vara lidande om bibliotekarierna inte vågar utföra dem på grund av påverkansförsök. Relaterat till deltagande påvisar däremot studien att det finns flera olika sätt för bibliotekarier att inkorporera gröna praktiker i den dagliga verksamheten som handlar mer om små hållbara handlingar och att inspirera, med fokus på bildning och att inte påtvinga intresse.

Vi ansåg att fallstudie passade vår syfte då det möjliggjorde för oss att djupdyka i ett specifikt lärosätesbibliotek och belysa hur gröna praktiker kan implementeras väl på ett bibliotek, samt vilka möjliggörande förutsättningar och utmaningar som ligger bakom. Här kunde vi belysa vilka tolkningar av lärosätesbibliotekets roll i samhällets hållbara omställning som möjliggör för dessa gröna praktiker. En svaghet med studien är att den endast är en fallstudie av ett enda lärosätesbibliotek, vilket gör att resultaten inte nödvändigtvis är generaliserbara. Däremot är flera resultat i linje med tidigare forskning, vilket kan antyda att de även gäller för andra svenska lärosätesbibliotek. Således är vår förhoppning att kunskapen kan vara till nytta och inspiration för professionen. Vi hoppas även att

studiens slutsatser kan vara till nytta för b&i-utbildningar, lagstiftare och andra organisationer ämnade att stötta biblioteksverksamhet.

Vi anser att vårt metodval passade studien: enkäten gav oss en viss bredd i form av olika perspektiv medan intervjun och fokusgrupperna fungerade mycket väl för att generera djupare resonemang. Särskilt fokusgrupperna fungerade väl för att få upp olika perspektiv, då deltagarna interagerade med varandra och tog upp saker andra kanske inte tänkt på. Vi anser att vi upplevde en mättnad med studien då vi upplevde en mönster i svaren, och fick in flera olika intressanta perspektiv. Däremot hade studien kunnat stärkas av mer data i form av fler fokusgrupper och fler enkätsvar; detta hade bidragit med att kartlägga allas perspektiv och få en mer komplett bild av arbetsplatsen på det studerade biblioteket. En lärdom från studien är att inte ens bibliotekarier hoppar på tanken att svara på en enkät.

Vi anser att teorierna lämpade sig väl för att studera ämnet. Legitimering och *Orders of worth* (Boltanski & Thévenot 2006) bidrog med ett analytiskt perspektiv på hur bibliotekarierna motiverade sina föreställningar och gröna praktiker, vilket belyste olika möjliggörande förutsättningar och utmaningar för deras hållbarhetsarbete. *Library's Green Role* (Miller 2010) ansåg vi också var en bra startpunkt för att undersöka deras föreställningar och gröna praktiker, samtidigt som det framkom att den med fördel kan omformas för en svensk kontext med mer fokus på bildning, samt att inkludera biblioteket som faciliterande roll. Vi hade gärna sett att fler studier använde sig av teorierna i en hållbarhetskontext för att öppna upp för jämföring av resultat.

Vår uppsats har varit ganska utforskande och belagt ett stort forskningsområde. Möjligtvis hade det varit mer fördelaktigt att begränsa sig till ett område och studera det närmare. Däremot har studien genererat flera förslag på framtida forskning, vilket vi ser som en stor nytta då området är nästintill utforskat i Sverige. Speciellt ser vi ett behov av att studentuppsatser kompletteras med peer-reviewed forskning, då vi anser att ämnet kan ha viktiga implikationer och behöver studeras mer.

Framtida forskning kan med fördel undersöka andra lärosätesbibliotek för att skapa en bredare lägesbild. En stor kunskapslucka vi identifierade i studien var

hur mycket lärosätesbibliotek i Sverige arbetar med hållbarhet, om de gör det. En sådan kartläggning hade varit ytterst intressant för att kunna avgöra om det krävs fler riktade insatser för att stärka hållbarhetsarbete på lärosätesbibliotek. Vidare hade det varit högst intressant att studera vilka eventuella förutsättningar och utmaningar som framkommer för hållbarhetsarbete på andra lärosätesbibliotek och hur andra bibliotekarier resonerar kring lärosätesbibliotekets roll, speciellt på arbetsplatser där hållbarhet inte är lika centralt. Det är även av vikt att undersöka hur utbildning inom hållbarhet på lärosäten bäst sker—är det en roll biblioteken bör axla eller är det mer effektivt att lägga det på utbildningarna? Eller bör det ligga på båda?

Något som framkom i studien och som vi inte var beredda på var att även lärosätesbibliotek upplever påverkansförsök relaterat till sitt hållbarhetsarbete. Det hade varit ytterst intressant att närmare studera hur ofta dessa sker, på vilka grunder, hur bibliotekarierna rättfärdigar sina gröna praktiker, och vilka implikationer det kan ha för demokratin och samhällets hållbara omställning.

Vår ambition var även initialt att mer ingående studera internationella och nationella biblioteksforeningars roll i lärosätesbibliotekens hållbarhetsarbete, till exempel IFLA och Svensk biblioteksforening. Däremot fick vi avstå från detta på grund av tidsbrist. Detta är däremot något man hade kunnat utveckla i framtida forskning.

Slutligen hade det varit intressant att studera hur mycket man diskuterar hållbarhet på biblioteks- och informations-utbildningarna i landet, för att få en bild av huruvida det ses som en prioritering och vilka förutsättningar framtida bibliotekarier har för att arbeta med hållbarhet.

Referenslista

- Ahrne, G. & Svensson, P. (2022). Kvalitativa metoder i samhällsvetenskapen. I Ahrne, G. & Svensson, P. (red.). *Handbok i kvalitativa metoder*. 3. uppl. Liber AB, s. 8–16.
- Ajani, Y. A., Tella, A. & Enakrire, T. R. (2024). The green library revolution: a catalyst for climate change action. *Collection and Curation* 43(2): s. 60–67.
- Alvehus, J. (2019). *Skriva uppsats med kvalitativ metod: en handbok*. Upplaga 2. Liber.
- Alvinus, A., Borglund, A. & Larsson, G. (2023). *Tematisk analys: din handbok till fascinerande vetenskap*. Studentlitteratur.
- Andersdotter, K. (2017). Det hållbara informationssamhället: Internationella perspektiv på det svenska biblioteksväsendets utmaningar och möjligheter. I Fichtelius, E., Enarson, E., Hansson, K., Klein, J. & Persson, C. (red.). *Den femte statsmakten: bibliotekens roll för demokrati, utbildning, tillgänglighet och digitalisering*. Kungliga biblioteket, Nationell biblioteksstrategi, s. 87–120.
- Andersson, H. (2025). *Hallå där Ossian Hall, biblioteksutvecklare Regionbibliotek Västernorrland och kontaktperson för kampanjen Vecka 17 i Sverige*.
<https://www.vgregion.se/f/kulturforvaltningen/biblioteksutveckling/noll27/halla-dar/halla-darossian-hall-biblioteksutvecklare-regionbibliotek-vasternorrland/> (Hämtad 2025-12-09).
- Antonelli, M. (2008). The Green Library Movement: An Overview and Beyond. *Electronic Green Journal* 1(27): doi:10.5070/G312710757
- Axelsson, E. (2022). *En outnyttjad resurs? En undersökning om gröna bibliotek och folkbibliotekets roll i klimatkrisen*. Masteruppsats, Uppsala universitet.
- Barnes, L. L. (2012). Green buildings as sustainability education tools. *Library Hi Tech* 30(3): s. 397–407. doi:10.1108/07378831211266546

- Barman, L. & Weurlander, M. (2024). Tematisk analys. I Fejes, A. & Thornberg, R. (red.). *Handbok i kvalitativ analys*. 4. uppl. Liber AB, s. 38–55.
- Beutelspacher, L. & Meschede, C. (2020). Libraries as promoters of environmental sustainability: Collections, tools and events. *International Federation of Library Associations and Institutions* 46(4): s. 347–358.
doi:10.1177/0340035220912513
- Bincy, O. K. & Vasudevan, T. M. (2023). Environmental sustainability: Awareness and practices among library professionals in University of Calicut. *The Journal of Academic Librarianship* 49(4): s. 1–6.
- Boltanski, L. & Chiapello, E. (2005). *The New Spirit of Capitalism*, övers. Elliot, G. London: Verso.
- Boltanski, L. & Thévenot, L. (2006). *On Justification: Economies of Worth*, övers. C. Porter. Princeton: Princeton University Press.
<https://doi-org.ludwig.lub.lu.se/10.2307/j.ctv1zm2tzm> (Hämtad 2026-01-03).
- Brage, C. (2018). Från bibliotekskunskap till Informationskompetens - nedslag i användarundervisningens idéhistoria. I Igelström, P. & Brage, C. (red.). *Ett bibliotek i takt med tiden: Linköpings universitetsbibliotek 50 år*. Linköping: Linköpings universitetsbibliotek, s. 80–101.
- Brandels, A.-C. & Forsström, N. (2021). *Miljöutbildning på biblioteken: en kvalitativ studie av folkbibliotekens arbete med miljö- och klimatfrågor*. Kandidatuppsats, Umeå universitet.
- Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 3. uppl. Liber.
- Bryman, A., Clark, T., Foster, L. & Sloan, L. (2021). *Bryman's social research methods*. 6. uppl. Oxford University Press.
- Bryman, A., Clark, T., Foster, L. & Sloan, L. (2025). *Brymans Samhällsvetenskapliga metoder*. 4 uppl. Liber.
- Burman, L. (2024). Lärosätesbiblioteken i framtiden. I Gilbert, J. & Michnik, K. (red.). *Stöd för forskning och utbildning: lärosätesbiblioteken i Sverige*. Göteborgs universitet, s. 131–152.

- Charney, M. (2014). Academic Librarians and the Sustainability Curriculum: Building Alliances to Support a Paradigm Shift. *Collaborative Librarianship* 6(1): s. 20-35.
- Dabengwa, I. M. (2025). Are Academic Libraries Doing Enough to Support the Sustainable Development Goals (SDGs)? A Mixed-Methods Review. *Evidence Based Library and Information Practice* 20(1): s. 148–184. doi: 10.18438/eblip30551
- Dahlin-Ivanoff, S. (2022). Fokusgruppsdiskussioner. I Ahrne, G. & Svensson, P. (red.). *Handbok i kvalitativa metoder*. 3. uppl. Liber AB, s. 105–116.
- Danielsson Jonsson, T. (2023). "Vi är 100% med på klimatmarschen" – en kvalitativ studie om miljöstyrda praktiker på svenska folkbibliotek. Mastersuppsats, Uppsala universitet.
<https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1771611/FULLTEXT01.pdf>
(Hämtad 2026-05-02).
- Ekman, S. (2023). *Ekologisk hållbarhet på specialbibliotek: En kvalitativ intervjustudie*. Kandidatuppsats, Högskolan i Borås.
- Eriksson, T. (2021). Mänsklighetens ödesfråga – var är biblioteken? *Biblioteksbladet*. 25 november.
<https://www.biblioteksbladet.se/ideer/ledare/mansklighetens-odesfraga-var-ar-biblioteken/> (Hämtad 2026-03-12).
- Eriksson-Zetterquist, U. & Ahrne, G. (2022). Intervjuer. I Ahrne, G. & Svensson, P. (red.). *Handbok i kvalitativa metoder*. 3. uppl. Liber AB, s. 56–78.
- Fedorowicz-Kruszewska, M. (2020). Environmental education in libraries – theoretical foundations and practical implementation. *Library Management* 41(4/5): s. 279–293. doi:10.1108/LM-12-2019-0087
- Fedorowicz-Kruszewska, M. (2021). Green libraries and green librarianship – Towards conceptualization. *Journal of Librarianship and Information Science* 53(4): s. 645–654.

- Finansdepartementet (2018). *Handlingsplan Agenda 2030*. Regeringskansliet.
<https://www.regeringen.se/contentassets/60a67ba0ec8a4f27b04cc4098fa6f9fa/handlingsplan-agenda-2030.pdf> (Hämtad 2026-01-03).
- Fisher, J. R., & Yontz, E. (2007). Paper recycling and academic libraries. *Georgia Library Quarterly* 44 (1): s. 9–13.
- FN-förbundet (u.å.). *Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling*.
<https://fn.se/vi-gor/vi-utbildar-och-informerar/fn-info/vad-gor-fn/fns-arbete-for-utveckling-och-fattigdomsbekampning/agenda2030-och-de-globala-malen/>
(Hämtad 2026-05-27).
- Fock, C. (2021). Vilka roller finns att spela när världen ställer om?
Biblioteksbladet. 25 november, s. 24–31.
<https://www.biblioteksbladet.se/app/uploads/2021/11/bbl-4-2021.pdf>
(Hämtad 2026-05-02).
- Fourie, I. (2012). A call for libraries to go green: An information behaviour perspective to draw interest from twenty-first century librarians. *Library Hi Tech* 30(3): s. 428–435.
- Gallagher, D.R. (2012). Why Environmental Leadership? I Gallagher, D. R. (red.). *Environmental Leadership: A Reference Handbook*. SAGE Publications, Inc., s. 3–10. doi:10.4135/9781452218601.n1
- García Rodríguez, M. I., Lapardina, B., Mercadal, D., Peña, A., & Toril, R. (2025). *The Green Librarian Handbook: A guide for libraries to lead sustainable change in Europe. Symphony in Sustainability Major*. EBLIDA.
https://biblioteksforeningen.se/wp-content/uploads/2025/10/elan-the-green-librarian-2025_compressed.pdf (Hämtad 2026-01-02).
- Gemmel, L. & Martinsson Stattin, K. (2025). *Lärosätesbiblioteken – en översikt*. Svensk biblioteksforening.
https://biblioteksforeningen.se/wp-content/uploads/2026/01/larosatesbiblioteken_compressed.pdf (Hämtad 2026-05-02).
- Gilbert, J. & Michnik, K. (2024). *Stöd för forskning och utbildning: lärosätesbiblioteken i Sverige*. Göteborgs universitet.

- Hagelin, A. (2012). *Miljöarbete på bibliotek: En komparativ studie av tre folkbiblioteks yttre miljöarbete*. Kandidatuppsats, Högskolan i Borås.
<https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1308518/FULLTEXT01.pdf>
 (Hämtad 2026-05-02).
- Hanell, F., Carlsson, H., Engström, L. & Hansson, J. (2024). Canaries of Democracy: The Role of Public Libraries in Times of Political Turmoil. *Public Library Quarterly* 44(2): s. 198–222.
- Hedlind, T. (2024). *Ekologisk hållbarhet hos folkbibliotek*. Masteruppsats, Högskolan i Borås.
- Hirschfeldt, J. (2018). Biblioteken - en femte funktion i den demokratiska rättsstaten. I Fichtelius, E., Enarson, E., Hansson, K., Klein, J., & Persson, C. (red.). *Den femte statsmakten: bibliotekens roll för demokrati, utbildning, tillgänglighet och digitalisering*. Kungl. biblioteket, Nationell biblioteksstrategi, s. 67–86.
- Hughes Tidlund, I. & Von Unge, E. (2022). Etik och kvalitativa metoder. I Silow Kallenberg, K., Von Unge, E. & Wiklund Moreria, L. (red.). *Etnologiskt fältarbete: nya fält och former*. 1. uppl. Studentlitteratur.
- IPCC (2018). Summary for Policymakers. I Masson-Delmotte, V., Zhai, P., Pörtner, H.-O., Roberts, D., Skea, J., Shukla, P.R., Pirani, A., Moufouma-Okia, W., Péan, C., Pidcock, R., Connors, S., Matthews, J.B.R., Chen, Y., Zhou, X., Gomis, M.I., Lonnoy, E., Maycock, T., Tignor, M. & Waterfield, T. (red.). *Global Warming of 1.5°C. An IPCC Special Report on the impacts of global warming of 1.5°C above pre-industrial levels and related global greenhouse gas emission pathways, in the context of strengthening the global response to the threat of climate change, sustainable development, and efforts to eradicate poverty*. Cambridge University Press, Cambridge & New York, s. 3–24.
https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/sites/2/2022/06/SPM_version_report_LR.pdf (Hämtad 2026-12-27).
- IPCC (2023). Summary for Policymakers. I The core writing team, Lee H. & Romero J. (red.). *Climate Change 2023: Synthesis Report. Contribution of*

- Working Groups I, II and III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*. IPCC, Geneva, s. 1–34.
https://www.ipcc.ch/report/ar6/syr/downloads/report/IPCC_AR6_SYR_FullVolume.pdf (Hämtad 2026-12-27).
- Jadefrid, M. & Michnik, K. (2022). Lärosätesbibliotek - där utbildning och forskning möts. I Blomgren, R., Michnik, K. & Sundeen, J. (red.). *Biblioteksgeografin*. Lund: Studentlitteratur, s. 287–324.
- Jankowska, M. A., & Marcum, J. W. (2010). Sustainability Challenge for Academic Libraries. *College & Research Libraries* 71(2): s. 160–170.
doi:10.5860/0710160
- Jones, L. & Wong, W. (2016). More Than Just a Green Building: Developing Green Strategies at the Chinese University of Hong Kong Library. *Library Management* 37(6–7): s. 373–384.
- Kann-Rasmussen, N. (2023). When librarians speak up: justifications for and legitimacy implications of librarians' engagement in social movements. *Journal of Documentation* 79(1): s. 36–51.
- Khalid, A., Malik, G. F. & Mahmood, K. (2021). Sustainable development challenges in libraries: A systematic literature review (2000–2020). *The Journal of Academic Librarianship* 47(3): s. 1–9.
- Khan, Z. I. (2025). Perceptions of librarians on sustainable practices in libraries in the United Arab Emirates: A quantitative study. *IFLA Journal* 51(4): s. 1129–1143.
- Kulturdepartementet (2022). *Strategi för ett starkt biblioteksväsende*.
https://www.regeringen.se/globalassets/regeringen/dokument/kulturdepartementet/biblioteksstrategi_k-dep_webb_220420.pdf (Hämtad 2026-01-12).
- Kulturrådet (2023). *Folkbiblioteken och Agenda 2030: framgångsfaktorer och utmaningar*.
https://www.kulturradet.se/globalassets/start/publikationer/2023/framgangsfaktorer-och-utmaningar/framgangsfaktorer-och-utmaningar_tg.pdf (Hämtad 2025-12-09).

- Kurbanoglu, S. & Boustany, J. (2014). From Green Libraries to Green Information Literacy. I Kurbanoglu, S., Špiranec, S., Grassian, E., Mizrachi, D. & Catts, R. (red.). *Information Literacy. Lifelong Learning and Digital Citizenship in the 21st Century*. Springer International Publishing, s. 47–58. doi:10.1007/978-3-319-14136-7_6
- KTH (2024). *Ekologisk hållbarhet*.
<https://www.kth.se/om/miljo-hallbar-utveckling/utbildning-miljo-hallbar-utveckling/verktygslada/sustainable-development/ekologisk-hallbarhet-1.432074>
(Hämtad 2026-05-02).
- KTH (2026). *Klimatramverket*.
<https://www.kth.se/om/miljo-hallbar-utveckling/klimatramverket-1.903489>
(Hämtad 2026-05-16).
- Lafaye, C. & Thévenot, L. (2017). An ecological justification? Conflicts in the development of nature. I Cloutier, C., Gond, J.-P. & Leca, B. (red.). *Justification, Evaluation and Critique in the Study of Organizations contributions from French pragmatist sociology*. Emerald Publishing, s. 273-300.
<https://doi-org.ludwig.lub.lu.se/10.1108/S0733-558X20170000052018>
(Hämtad 2026-05-27).
- Landes, C. (2018). Challenges and Opportunities in Implementing a Sustainable Approach at Academic Libraries. I Hauke, P., Charney, M. & Sahavirta, H. (red.). *Going Green: Implementing Sustainable Strategies in Libraries Around the World. Buildings, Management, Programmes and Services*. De Gruyter Saur, s. 181–196.
- Larbring, A. (2021). *Mot en hållbar framtid: Folkbibliotekaries arbete för hållbar utveckling ur ett praktikteoretiskt perspektiv*. Masteruppsats, Högskolan i Borås.
- Lidman, T. (2024). För forskning och den högre utbildningen – en historisk återblick. I Gilbert, J. & Michnik, K. (red.). *Stöd för forskning och utbildning: lärosätesbiblioteken i Sverige*. Göteborgs universitet, s. 15–30.

- Malmö universitet (2024). *Om universitetsbiblioteket*.
<https://mau.se/bibliotek/pa-biblioteket/om-biblioteket/> (Hämtad 2026-05-02).
- Malmö universitet (2025a). *Ett hållbart universitet*.
<https://mau.se/om-oss/strategi/hallbarhet/> (Hämtad 2026-05-02).
- Malmö universitet (2025b). *Miljömål 2025 för Malmö universitet*.
<https://mau.app.box.com/s/2anzh0j4n2q3evyxeuwr4fgl2xhj0hv5> (Hämtad 2026-05-16).
- Malmö universitet (2026a). *Strategi för ett öppet universitet med kunskap och samhälle i fokus*. <https://mau.se/om-oss/strategi/> (Hämtad 2026-05-02).
- Malmö universitet (2026b). *Studentwebben: Ett hållbart universitet*.
<https://student.mau.se/innehall-startsida/hallbarhet/> (Hämtad 2026-05-16).
- Malmö universitet (2026c). *Öppettider och kontakt*.
<https://mau.se/bibliotek/pa-biblioteket/kontakt/> (Hämtad 2026-05-02).
- Malmö universitet (u.å.). *Om oss*. <https://mau.se/om-oss/> (Hämtad 2026-05-02).
- Mathiasson, M. H. & Jochumsen, H. (2022). Libraries, sustainability and sustainable development: a review of the research literature. *Journal of Documentation* 78(6), s. 1278–1304.
- Mathiasson, M. H. & Jochumsen, H. (2023). “The Soup We are In” – Reflections on Post-neutrality Librarianship. *Public Library Quarterly* 42(6): s. 602–621.
- Michnik, K. (2014). What threatens public libraries?: The viewpoints of library directors in Sweden. *New Library World* 115(9/10): s. 426–437.
<https://doi.org/10.1108/NLW-04-2014-0033> (Hämtad 2026-05-27).
- Michnik, K. (2018). *Samhällets allt-i-allo?: Om folkbibliotekens sociala legitimitet*. Doktorsavhandling, Högskolan i Borås.
<https://hb.diva-portal.org/smash/get/diva2:1191134/FULLTEXT01.pdf>
(Hämtad 2026-04-26)
- Miller, K. (2010). *Public libraries going green*. American Library Association.

- Morgan, D. (1997). *Focus Groups as Qualitative Research*. SAGE Publications, Inc. doi:10.4135/9781412984287
- Moreau, H. & Olsson, S. (2008). *Enkäter som värderande ögon. Utvecklingsmöjligheter för enkätanvändning i undervisning*. Examensarbete, Högskolan i Kalmar.
<https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:158258/FULLTEXT01.pdf>
(Hämtad 2026-01-25).
- Naturskyddsföreningen (2023a). *Utvärdering av Sveriges miljömål 2023*.
<https://www.naturskyddsforeningen.se/artiklar/utvardering-av-sveriges-miljomal-2023/> (Hämtad 2026-02-02).
- Naturskyddsföreningen (2023b). *Vad är framtidskunnighet?*
<https://www.naturskyddsforeningen.se/skola/vad-ar-framtidskunnighet/>
(Hämtad 2026-05-02).
- Naturskyddsverket (2024). *Varför behövs Parisavtalet?*
<https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/klimatomstallningen/det-globala-klimatarbetet/parisavtalet/varfor-behovs-parisavtalet/> (Hämtad 2026-02-02).
- Naturskyddsverket (2025). *Hur går det globala klimatarbetet?*
<https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/klimatomstallningen/det-globala-klimatarbetet/parisavtalet/hur-gar-det-globala-klimatarbetet/> (Hämtad 2026-02-02).
- Naturskyddsverket (u.å.). *Vad är Parisavtalet?*
<https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/klimatomstallningen/det-globala-klimatarbetet/parisavtalet/vad-ar-parisavtalet/> (Hämtad 2026-02-02).
- Nolin, E. (2023). Ny på ett nytt universitetsbibliotek - en personlig betraktelse. I Tornbjær, E., Wogensén, L., Dorthé, L. & Wolfe, U.I. (red.). *Allas bibliotek - vår berättelse*. Malmö universitetsbibliotek, s. 123–124.
- Olsson Dahlquist, L. (2019). *Folkbildning för delaktighet: en studie om bibliotekets demokratiska uppdrag i en digital samtid*. Doktorsavhandling, Lunds universitet.

- Pihlstrand, E. & Svensson, E. (2021). *Har miljöcertifieringen enligt ISO 14001 någon effekt på akademiska biblioteks miljöarbete? En jämförande studie av fyra olika akademiska bibliotek i Sverige*. Kandidatuppsats, Högskolan i Borås.
- Ren, X & Lu, J. (2025). Librarians' attitudes toward library's roles in environmental sustainability. *Journal of Librarianship and Information Science* 57(4): s. 1364–1378. doi:10.1177/09610006241229460
- Rickert, K. (2001). "Greening" our college libraries. Complete the cycle of the three rs. *College and Research Library News* 62(8): s. 825–827.
- Rivano Eckerdal, J. (2016). *Glädjen i att tvingas tänka nytt: En studie av verksamhetsutveckling vid två folkbibliotek i Skåne*. Institutionen för kulturvetenskaper, Lunds universitet.
- Röshammar, M. (2024). AI – möjlighet och utmaning för lärosätenas bibliotek. *Biblioteksbladet*. 16 januari.
<https://www.biblioteksbladet.se/nyheter/digitalisering/ai-mojlighet-och-utmaning-for-larosatenas-bibliotek/> (Hämtad 2026-05-12).
- Sahavirta, H. (2013). "... proud that my own library is such a responsible operator!" Vallila Library in Helsinki shows the greener way. I Hauke, P., Latimer, K. & Werner, K. U. (red.). *The Green Library. The Challenge of Environmental Sustainability = Die Grüne Bibliothek: Ökologische Nachhaltigkeit in Der Praxis*. De Gruyter Saur, s. 317–332.
- Sahavirta, H. (2018). A garden on the roof doesn't make a library green. I Hauke, P., Charney, M. & Sahavirta, H. (red.). *Going Green: Implementing Sustainable Strategies in Libraries Around the World. Buildings, Management, Programmes and Services*. De Gruyter Saur, s. 5–21.
- Sahavirta, H. (2019) *Set the wheels in motion – Clarifying 'green library' as a goal for action*. International Federation of Library associations and institutions.
<https://repository.ifla.org/rest/api/core/bitstreams/14d01b90-313e-4880-8e13-1d1a59428d37/content> (Hämtad 2026-05-02).

- Sandin, A.S. (2011). *Barnbibliotek och lässtimulans: delaktighet, förhållningssätt, samarbete*. Regionbibliotek Stockholm.
- Skoglund, C. (1991). *Vita mössor under röda fanor: vänsterstudenter, kulturradikalism och bildningsideal i Sverige 1880-1940*. Doktorsavhandling, Stockholms universitet.
<https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:su:diva-81143> (Hämtad 2026-05-27).
- Solum, E. E. B. D. (2025). Negotiating neutrality and activism in Norwegian public libraries: the case of environmental sustainability. *Journal of Documentation* 81: s. 107–124. <https://doi.org/10.1108/JD-04-2024-0082> (Hämtad 2026-05-27).
- Stapp, W. (1970). The Concept of Environmental Education. *The American Biology Teacher* 32(1): s. 14–15. doi:10.2307/4442877
- Statskontoret (2020). *Agenda 2030 i myndigheter, kommuner och regioner – slutrapport*. Stockholm: Statskontoret.
- Suchman, M. C. (1995). Managing Legitimacy: Strategic and Institutional Approaches. *The Academy of Management Review* 20(3): s. 571-610. doi:10.2307/258788
- Svensk biblioteksforening (2024a). *Biblioteken tar plats i miljökommunikationen*. <https://biblioteksforeningen.se/nyheter/biblioteken-tar-plats-i-miljokommunikationen/> (Hämtad 2026-03-12).
- Svensk biblioteksforening (2024b). *Svensk biblioteksforening har fått ett nytt expertnätverk!* <https://biblioteksforeningen.se/nyheter/svensk-biblioteksforening-har-fatt-ett-nytt-expertnatverk-3/> (Hämtad 2026-05-02).
- Svensk biblioteksforening (2024c). *Malmö universitetsbibliotek ställer sig bakom hållbarhet*. <https://biblioteksforeningen.se/nyheter/malmo-universitetsbibliotek-staller-sig-bakom-hallbarhet/> (Hämtad 2026-05-02).

- Svensk biblioteksforening (2022). *Nationell biblioteksstrategi presenterad*.
<https://biblioteksforeningen.se/nyheter/nationell-biblioteksstrategi-presenterad/> (Hämtad 2026-03-12)
- Svensk biblioteksforening (u.å.). *Expertnätverket för bibliotekens arbete med miljö och klimat*.
<https://biblioteksforeningen.se/expertnatverk/expertnatverket-for-bibliotekens-arbete-med-miljo-och-klimat/> (Hämtad 2026-05-02).
- Svensson, P. (2022). Situerat agentskap. I Alamaa L., Melander S., & Stubbergard Y. (red). *Perspektiv på offentlig förvaltning*. Studentlitteratur, s. 127–141.
- Sveriges miljömål (2020). *Så fungerar arbetet med Sveriges miljömål*.
<https://www.sverigemiljomal.se/sa-fungerar-arbetet-med-sveriges-miljomal/> (Hämtad 2026-02-02).
- Sveriges miljömål (2023). *Vem gör vad i miljömålssystemet*.
<https://www.sverigemiljomal.se/sa-fungerar-arbetet-med-sveriges-miljomal/vem-gor-vad-i-miljomalssystemet/> (Hämtad 2026-02-02).
- Söndergaard, E. & Wagner, V. (2025). *Bibliotekens roll i klimatomställningen: Från neutral mötesplats till aktiv förändringskraft?*
<https://digiteket.se/inspirationsartikel/bibliotekens-roll-i-klimatomstallningen-fran-neutral-motesplats-till-aktiv-forandringkraft/> (Hämtad 2026-12-13).
- Tariq, M., Shahzad, K., & Sulehri, I. G. (2025). Factors Influencing the Adoption of Green Libraries for Environmental Sustainability: A Systematic Literature Review. *Libri* 75(1): s. 1–18.
- Terry, G. & Braun, V. (2017). Short but Often Sweet: The Surprising Potential of Qualitative Survey Methods. I Braun, V., Clarke, V. & Gray, D. (red.). *Collecting Qualitative Data: A Practical Guide to Textual, Media and Virtual Techniques*. Cambridge University Press.

- Thévenot, L. (2001). Organized Complexity: Conventions of Coordination and the Composition of Economic Arrangements. *European Journal of Social Theory* 4(4): s. 405-425.
- Thomas, B. (2014). *Vetenskapen och biblioteken: en översikt av Sveriges universitets- och högskolebibliotek*. Stockholm: Svensk biblioteksforening.
- Tornbjær, E., Wogensen, L., Dorthé, L. & Wolfe, U.I. (red.). (2023). *Allas bibliotek - vår berättelse*. Malmö universitetsbibliotek.
- Universitetskanslersämbetet (2017). *Universitets och högskolors arbete med att främja en hållbar utveckling : En tematisk utvärdering, del 2*.
<https://www.uka.se/download/18.43165d7218b84ee3e676e28/169876682593/8/ytttrande-hallbar-utveckling.pdf> (Hämtad 2026-05-02).
- UNDP Sverige (u.å.). *Om Globala målen*.
<https://globalamalen.se/om-globala-malen/> (Hämtad 2026-05-02).
- United Nations (1987). *Report of the World Commission on Environment and Development*. <https://digitallibrary.un.org/record/139811?v=pdf> (Hämtad 2026-05-20).
- Van Leeuwen, T. (2008). *Discourse and Practice: New Tools for Critical Analysis*. Oxford University Press.
- Vetenskapsrådet (2024). *God forskningsred 2024*.
<https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-rapporter/2024-10-02-god-forsknin-gssed2024.html> (Hämtad 2026-02-05).

Juridiska dokument

Finansutskottets betänkande 2020/21:FiU28. *Sveriges genomförande av Agenda 2030.*

Proposition 2012/13:147. *Ny bibliotekslag.*

RiR 2025:22. *Statens arbete med Agenda 2030.*

SFS 1974:152. *Kungörelse (1974:152) om beslutad ny regeringsform.*

SFS 1992:1434. *Högskolelag.*

SFS 1993:1392. *Lag (1993:1392) om pliktexemplar av dokument.*

SFS 2009:907. *Förordning (2009:907) om miljöledning i statliga myndigheter.*

SFS 2013:801. *Bibliotekslag.*

SFS 2018:1197. *Lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter.*

I författarnas ägo

Malmö universitetsbibliotek (2023). *UB:s hållbarhetsambitioner kopplade till MAU:s miljömål 2023-2024* [internt material].

Malmö universitetsbibliotek (2026a). *Uppdragsbeskrivning Hållbarhetsgruppen* [internt material].

Malmö universitetsbibliotek (2026b). *Verksamhetsplan 2026–2028 för universitetsbiblioteket* [internt material].

Bilagor

Bilaga 1 - Samtyckesbrev

2026-02-18

Vi heter Embla Smedberg och Maja Lindahl, och studerar på masterprogrammet ABM (Arkivvetenskap, Biblioteks- och informationsvetenskap, Museologi) vid Lunds universitet. Vi håller nu på att skriva vårt examensarbete i form av en masteruppsats om föreställningar kring hållbarhet. Vår studie bygger på att vi gör intervjuer och fokusgrupper med ett antal personer på Mau, med särskilt fokus på frågor om hållbarhet.

Syftet med vårt projekt är att utveckla en fördjupad kunskap om yrkesutövande bibliotekariers föreställningar kring ekologiskt hållbarhetsarbete på lärosätesbibliotek. Vi vill undersöka bland annat hur bibliotekarier tolkar hållbarhet som begrepp och vilken roll de anser att lärosätesbiblioteket har i samhällets arbete med hållbar utveckling. Vi vill även undersöka vart initiativet till hållbarhetsarbetet på Mau bibliotek kom ifrån och vilka fördelar ni ser med att arbeta med det.

Forskningshuvudman för projektet är Lunds universitet.

Hur går projektet till?

Intervjun beräknas ta ungefär 60 minuter och den kommer att spelas in. Inspelningen kommer inte att spridas vidare. De som blir intervjuade kommer att pseudonymiseras i uppsatsen.

Deltagandet är frivilligt

Ditt deltagande är frivilligt och du kan när som helst välja att avbryta deltagandet fram tills uppsatsen examineras. Om du väljer att inte delta eller vill avbryta ditt deltagande behöver du inte uppge varför. Om du vill avbryta ditt deltagande kontaktar du oss eller vår handledare Cecilia.

Möjliga följder och risker med att delta

Det finns inga uppenbara risker eller följder med att delta i studien. Du väljer själv om du vill svara på en fråga eller inte.

Samtycke

Om du vill delta i studien så bekräftar du att du har tagit del av informationen och ger ditt samtycke till att bli intervjuad. Det kan du göra genom att besvara detta mail med följande fras: “Jag har tagit del av informationen och ger mitt samtycke till att bli intervjuad.”

Vad händer med dina uppgifter?

Intervjuerna kommer att sparas ner som ljudfiler. Därefter transkriberas de i textfiler. Personuppgifter kommer att pseudonymiseras och hanteras konfidentiellt. Namn på intervjuade

personer kommer inte finnas i uppsatsen. Istället används titel, påhittade namn eller koder. Allt insamlat material raderas när uppsatsen är godkänd.

Dina svar och dina uppgifter kommer att behandlas så att enbart vi och vår handledare kommer att kunna ta del av dem. Ansvarig för dina personuppgifter är Lunds universitet. Enligt EU:s dataskyddsförordning (GDPR) har du rätt att kostnadsfritt få ta del av de uppgifter om dig som hanteras i projektet, och vid behov få eventuella fel rättade. Du kan också begära att uppgifter om dig raderas samt att behandlingen av dina personuppgifter begränsas.

Om du vill ta del av uppgifterna ska du kontakta oss. För frågor om dataskydd, kontakta dataskyddsombudet via e-post: dataskyddsombud@lu.se.

Om du är missnöjd med hur dina personuppgifter behandlas har du rätt att lämna in klagomål till Integritetsskyddsmyndigheten, som är tillsynsmyndighet. Information om detta finns på myndighetens webbplats (imy.se).

Ändamål

Behandling av personuppgifter är nödvändig för att genomföra uppsatsarbetet och uppnå följande mål som krävs för få godkänt

- visa förmåga att kritiskt, självständigt och kreativt identifiera och formulera frågeställningar, att planera och med adekvata metoder genomföra kvalificerade uppgifter inom givna tidsramar och därigenom bidra till kunskapsutvecklingen samt att utvärdera detta arbete
- visa sådan färdighet som fordras för att delta i forsknings- och utvecklingsarbete eller för att självständigt arbeta i annan kvalificerad verksamhet

Enligt GDPR får behandling av personuppgifter endast ske om det finns en giltig rättslig grund. Lunds universitet bedömer att behandlingen av personuppgifter inom ramen för studentarbetet stödjer sig på den rättsliga grunden ”allmänt intresse”.

Hur får du information om resultatet av projektet?

Den godkända uppsatsen kommer att finnas tillgänglig på Lund Student Papers: <https://lup.lub.lu.se/student-papers/search>

Kontaktuppgifter

Embla Smedberg [- - -]

Maja Lindahl [- - -]

Handledare:

Cecilia Andersson

Institutionen för kulturvetenskap, Box 192, 221 00 Lund

E-post: cecilia.andersson@kultur.lu.se

Telefon: 046-222 75 64

Bilaga 2 - Intervjuguide bibliotekschef

- Skulle du kort vilja introducera dig i din roll här på biblioteket?
- Skulle du vilja berätta om din erfarenhet av hållbarhetsarbete på biblioteket?
- När började ni arbeta med hållbarhet på biblioteket?
- Vart kom initiativet till hållbarhetsgruppen från?
- Vad bedriver ni för ekologiskt hållbarhetsarbete i nuläget?
- Om ni inte hade några begränsningar, vilket hållbarhetsarbete skulle du bedriva då?
- Vad skulle du lägga i begreppet ekologisk hållbarhet?
 - Följdfråga: skulle ni säga att kärnverksamheten kan beskrivas som hållbarhetsarbete? Till exempel att låna ut böcker.
- Vad är målet mer ert hållbarhetsarbete?
- Vad skulle ni säga är fördelarna med att arbeta hållbart?
- Vad tror du har bidragit till att ni har så välutvecklade hållbarhetspraktiker?
- Vad gör ni för att förankra era praktiker på arbetsplatsen?
- Vilken roll skulle ni säga att lärosätesbiblioteket har i samhällets arbete med hållbar utveckling?
 - Följdfrågor: Vad innefattar den rollen för er? Innefattar det att utbilda målgruppen, minska det interna klimatavtrycket, tillhandahålla information om klimatkrisen eller annat?
 - Följdfråga: Var hämtar ni stöd ifrån för detta?
 - Följdfråga: Hur kommer det sig att ni inte hämtar stöd från bibliotekslagen, högskolelagen, Agenda 2030, yrkesetiska dokument etc?
- Har du upplevt någon press från samhället att inte arbeta med hållbarhet?
- Finns det något övrigt du skulle vilja lyfta innan intervjun är slut?

Bilaga 3 - Intervjuguide fokusgrupp 1

- Vill ni berätta lite kort om vart initiativet till hållbarhetsgruppen kom från?
 - När / utvecklats över tid?
- Vad är målen med ert hållbarhetsarbete?
 - Öka kunskap VS engagera till handling?
- Skulle ni säga att det finns några andra fördelar med att arbeta hållbart?
- Vad skulle ni lägga i begreppet ekologisk hållbarhet i ett bibliotekskontext?
 - Är till exempel att låna ut böcker hållbarhetsarbete?
- Vilken roll eller roller skulle ni säga att lärosätesbiblioteket har i samhällets arbete med hållbar utveckling?
 - Vad innefattar den rollen för er? Innefattar det att utbilda målgruppen, minska det interna klimatavtrycket, tillhandahålla information om klimatkrisen eller annat?
- Var hämtar ni stöd ifrån för detta?
 - Bibliotekslagen, högskolelagen, Agenda 2030, yrkesetiska dokument etc?
- Hållbarhetsfrågan är ju bara en av de frågor som finns på biblioteket. Finns det någon annan liknande fråga som biblioteket driver, och finner ni stöd för den i styrdokument?
- Finns det något övrigt ni skulle vilja lyfta innan intervjun är slut?

Bilaga 4 - Intervjuguide fokusgrupp 2

1. På vilket sätt arbetar ni med hållbarhet i era tjänster, om ni gör det?
2. Vart kom initiativet till att biblioteket (mau) arbetar med hållbarhet från?
3. Vad bedriver biblioteket för ekologiskt hållbarhetsarbete i nuläget?
4. Om ni inte hade några begränsningar, vilket hållbarhetsarbete skulle ni bedriva då?
5. Vad skulle ni lägga i begreppet ekologisk hållbarhet?
Följdfråga: skulle ni säga att kärnverksamheten på bibliotek kan beskrivas som hållbarhetsarbete? Till exempel att låna ut böcker.
6. Vad är målet med era hållbarhetspraktiker?
7. Vad skulle ni säga är fördelarna respektive eventuella nackdelar med att arbeta hållbart?
8. Vad tror ni har bidragit till att ni (mau) har så välutvecklade hållbarhetspraktiker?
9. Vilken roll skulle ni säga att lärosätesbiblioteket har i samhällets arbete med hållbar utveckling, om ni tycker att biblioteket har det?
 - Följdfråga om ja: vilken roll då? Innefattar den att utbilda målgruppen, minska det interna klimatavtrycket, tillhandahålla information om klimatkrisen eller annat?
 - Följdfråga: Var hämtar ni stöd ifrån för detta?
 - Följdfråga: Hur kommer det sig att ni inte hämtar stöd från bibliotekslagen, högskolelagen, Agenda 2030, yrkesetiska dokument etc?
10. Har ni någonsin upplevt någon press från samhället att inte arbeta med hållbarhet?
11. Finns det något övrigt ni skulle vilja lyfta innan intervjun är slut?

Bilaga 5 - Frågor i enkäten

1. Vad är din roll på Malmö UB?
2. Skulle du säga att du jobbar med ekologisk hållbarhet (på något vis) i din arbetsroll?
3. Tycker du att lärosätesbiblioteken i Sverige har ett tydligt uppdrag när det gäller hållbarhet?
4. Finner du stöd för ditt resonemang i styrdokument? (på universitetet/kommunalt/nationellt/yrkesetiska manifest, etc.)
5. Tycker du att lärosätesbiblioteken har ett ansvar att arbeta med hållbarhet? Varför, varför inte?
6. Tycker du att lärosätesbibliotek borde göra något av följande för att bidra till samhällets hållbara omställning?
 - a. Utbilda i miljö/klimatfrågor
 - b. Sänka organisationens interna klimatavtryck
 - c. Erbjudna en plats för miljöintresserade aktörer
 - d. Vara en god förebild i syfte att inspirera andra
 - e. Väcka en förståelse för att ens handlingar kan göra positiv skillnad
 - f. Sprida forskning relaterat till miljö/klimatfrågor
 - g. Representera miljö/klimatfrågor i beståndet
 - h. Erbjudna aktiviteter som inspirerar till en mer hållbar livsstil
 - i. Inget av alternativen
7. Tycker du det finns något annat sätt som lärosätesbibliotek kan bidra på?
8. Varför tror du att ni arbetar med hållbarhet på Malmö UB?
9. Ser du några fördelar med hållbarhetsarbetet på Malmö UB?

Bilaga 6 - Arbetsfördelning

Materialinsamling har skett gemensamt. Informations- och samtyckesbrev har författats tillsammans, likväl intervjuguiderna och enkäten. Vi har båda haft kontakt med intervju- och fokusgruppdeltagare för att planera tillfällena och säkerställa formellt samtycke från deltagarna. Intervjun och fokusgrupp 2 leddes av Maja, och fokusgrupp 1 leddes av Embla. Materialet transkriberades av Embla. Båda genomförde sedan en separat kodning och tematisk analys på materialet för att därefter sammanstråla och diskutera resultaten.

Uppsatsens delar har planerats och skrivits i samråd med varandra. Uppsatsen har reviderats tillsammans och vissa avsnitt inkluderar således delar skrivna av båda författare och till olika grad. Därmed är det svårt att vara exakt, men uppdelningen för huvudansvar för varje del ser ut som sådant:

Abstract	Maja
Inledning	Maja
Syfte & frågeställningar	Maja & Embla
Avgränsningar & definitioner	Embla
Disposition	Maja
<i>Bakgrund:</i>	
Klimatkrisen & åtgärder	Maja
Lärosätesbibliotekens funktion & roll	Maja
Malmö universitet & universitetsbibliotek	Embla
<i>Tidigare forskning:</i>	
Hållbarhet på bibliotek, Gröna biblioteksbyggnader, Interna gröna praktiker, Externa gröna praktiker	Embla
Förutsättningar & utmaningar, Tolkningar av bibliotekets uppdrag, Aktivism & påverkansförsök	Maja
<i>Teoretiska perspektiv:</i>	
Legitimering	Maja
Bibliotekets roll	Embla
<i>Metod:</i>	

Val av metod, Fokusgrupper & intervju, Enkät, Materialinsamling, Urval, Genomförande, Analys, Etiska överväganden & GDPR	Embla
<i>Resultat & analys:</i>	
Legitimering	Maja
Roll & gröna praktiker	Embla
<i>Förutsättningar & utmaningar:</i>	
Drivande aktörer på biblioteket	Embla
Direktiv & mål	Maja
Biblioteket & universitetet	Maja
Sammanfattning	Maja
<i>Diskussion & slutsatser:</i>	
Har biblioteket en roll och varför?	Maja
Vilken roll har biblioteket?	Embla
Avslutande reflektioner	Maja & Embla